

**Inventaris van de voorzieningen en diensten voor de bevolking
in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

**ANALYSE VAN DE AFSTEMMING TUSSEN
VRAAG EN AANBOD VAN SCHOOLPLAATSEN
IN HET KLEUTERONDERWIJS**



December 2012

Foto (cover) : François Point

Inleiding	4
Kerncijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Schooljaar 2009-2010.....	6
Verdeling van het aanbod en de vraag	10
Relatieve opvangcapaciteit: geografische ongelijkheden	11
Typologie van de wijken	14
Samenvatting van de geografische ongelijkheden	23
Projecties tot aan 2020.....	25
1. Raming van de ontwikkeling van de potentiële vraag tot aan 2020	25
2. Identificatie van de prioritaire interventiegebieden	27
Creëren van nieuwe plaatsen in het kleuteronderwijs.....	28
1. Strategieën voor het creëren van plaatsen en gevolgen voor de omringende wijken	28
2. Methoden voor de verdeling van de te creëren plaatsen	29
3. Methode voor systematische verhoging van de ROC van een aantal wijken.....	32
4. Verdeling over de wijken van de te creëren plaatsen	34
5. Inleiding bij de analyse van de resultaten	35
6. Analyse van de resultaten.....	36
Samenvatting van de onderzoeksresultaten	38
Conclusies	41
Bijlage A : Kaarten.....	45
Bijlage B : Lokale leerlingen en lokaal schoolbezoek	

Volgens de voorspellingen van het Federaal Planbureau zou de bevolkingsgroei in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doorlopen tot 2040. Het Brussels Gewest moet zich voorbereiden op die stijging van de bevolking. Het is een van de grootste uitdagingen voor het gewest, door de sociale en economische gevolgen ervan.

Deze situatie, die hoofdzakelijk voortvloeit uit een sterke natuurlijke groei, leidt tot een toename van het aantal kinderen waarvoor schoolplaatsen nodig zijn. Volgens het BISA¹ zal de Brusselse schoolbevolking in de periode 2010-2020 stijgen met meer dan 40.000 leerlingen voor alle niveaus, van kleuterschool tot en met het middelbaar. Voor het kleuteronderwijs resulteren de berekeningen van de onderhavige analyse in een stijging met 9.500 leerlingen.

Het kleuteronderwijs ondervindt als eerste de gevolgen van dit fenomeen. Dat is al zo vanaf het begin van de jaren 2000. Daarna sijpelt de stijging van het leerlingenaantal door naar de hogere niveaus, naarmate de leerlingen ouder worden en doorstromen. De lage investeringen in nieuwe infrastructuur tijdens deze periode heeft in sommige gevallen geleid tot grotere klassen en een daling van de onderwijskwaliteit.

Het regeerakkoord van 2009 wees op de noodzaak van een kadaster van collectieve voorzieningen, zodat de sterke en zwakke punten in het aanbod geïdentificeerd kunnen worden en antwoorden gezocht kunnen worden². De regering vroeg het Agentschap voor Territoriale Ontwikkeling (ATO) om in te staan voor dat kadaster. Het betreft de Inventaris voor de voorzieningen en diensten voor de bevolking, die de plaatsbepaling, het onderbrengen in categorieën en het in kaart brengen mogelijk maakt.

Dit document is een vervolg op die inventaris en onderzoekt de afstemming van vraag en aanbod in schoolplaatsen op het gewestelijk grondgebied in 2010 en 2020 te onderzoeken. Met die informatie kan de toekomstige programmering van schoolgebouwen beter worden gestuurd op het vlak van aantal plaatsen en ruimtelijke verdeling. Alle onderwijsniveaus – kleuter, lager en secundair – zijn dus onder de loep genomen.

Meer in het bijzonder richt de analyse zich op het identificeren van territoriale ongelijkheden in de geografische verdeling van het plaatsentekort en het bepalen van de wijken³ waar in de eerste plaats bijkomende plaatsen gecreëerd moeten worden om het schoolaanbod in evenwicht te brengen en rekening te houden met toekomstige behoeften, op basis van de demografische projecties voor 2020.

¹ *Weerslag van de demografische ontwikkeling op de schoolbevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Cahiers van het BISA nr. 2, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, juni 2010. Deze voorspellingen op gemeentelijke schaal zijn gemaakt op basis van de bevolkingsperspectieven van het Federale Planbureau en de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie op gewestelijke schaal.

² Het betreft 'een stand van zaken van alle bestaande openbare uitrustingen zoals scholen, bibliotheken, kinderkribben, openbare ruimten, handelszaken, vervoer, maar ook plaatsen voorbehouden aan cultuur, mode,... met het oog op een betere spreiding hiervan over het hele grondgebied en over de hele bevolking van het Gewest'.

³ Het gaat hier over de wijken zoals gedefinieerd in de 'Wijkmonitoring'. Zie www.wijkmonitoring.irisnet.be. De analyse van het secundair onderwijs is gevoerd op gemeentelijke schaal.

Deze analyse op wijkniveau vormt de meerwaarde van de analyse die het ATO heeft gemaakt van het kleuteronderwijs en lager onderwijs. Tot nu toe werd het schoolaanbod alleen op gemeentelijke schaal bekeken.

Zoals deze analyse aantoont, vormt de verwachte bevolkingsgroei een goede opportuniteit om de territoriale ongelijkheden te corrigeren, door de nieuwe schoolplaatsen in de eerste plaats te creëren in de wijken waar nu een tekort is, in plaats van in alle wijken waarin een bevolkingsgroei wordt verwacht, maar waar in sommige gevallen een overaanbod is.

De analyse is als volgt opgebouwd.

Na een presentatie van de belangrijkste gewestelijke cijfers voor de vraag naar en het aanbod van plaatsen in het kleuteronderwijs in het jaar 2009-2010, gaat de analyse dieper in op de opvangcapaciteit per wijk om de territoriale ongelijkheden te identificeren.

Daarna volgt een typologie die de wijken met vergelijkbare problemen op het vlak van de afstemming van vraag en aanbod groepeerd.

Er worden drie prioriteitsniveaus gedefinieerd, zodat de prioritaire gebieden voor het creëren van schoolplaatsen binnen het gewest geïdentificeerd kunnen worden.

Vervolgens bekijken we de projecties van de schoolbevolking per wijk voor 2020, die het ATO maakte op basis van de cijfers van het BISA. Gecombineerd met de tekorten in 2010 dienen deze cijfers als basis voor de berekening van de benodigde plaatsen.

Meer eerst wordt de impact van deze manier om plaatsen te creëren op de omringende wijken vanuit een theoretisch standpunt benaderd, om te benadrukken dat wijken met elkaar verbonden zijn als communicerende vaten. Tevens zullen deze overwegingen ertoe bijdragen dat de concrete en specifieke voorstellen aan het einde van de analyse op een meer soepele wijze benaderd kunnen worden.

Er werden drie methoden beoordeeld om de benodigde plaatsen per wijk te verdelen, op basis van de impact die zij hebben op de vermindering van de territoriale ongelijkheden, waarvan de methode met het meeste effect werd geselecteerd. In totaal krijgen 55 van de 118 bewoonde wijken van het Brussels Gewest extra schoolplaatsen in het kleuteronderwijs. De studie eindigt met een territoriale analyse van de verdeling.

Een synthese van de volledige resultaten van deze studie, gezamenlijk uitgevoerd door het ATO en het studiebureau BRAT.

Als bijlage vindt u:

- het grootste gedeelte van de kaarten;
- een studie naar het lokale schoolbezoek en de lokale leerlingen in het kleuteronderwijs als achtergrond van het onderzoek in het kader van deze analyse. Deze studie geeft verklaringen voor fenomenen op het vlak van de schoolmobiliteit tussen delen van het gewestelijke grondgebied, op basis van bepaalde kenmerken van wijken en beperkingen van het aanbod.

Contactpersoon: Michel Breton

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de situatie in het schooljaar 2009-2010 als volgt:

- **53.486 kinderen** gaan naar een Franstalige of Nederlandstalige kleuterschool van het gewone onderwijs. De plaatsen die deze kinderen innemen vormen het aanbod⁴.
- Deze leerlingen zijn verdeeld over 439 kleuterscholen, dus gemiddeld ongeveer 120 leerlingen per school. Van deze 439 kleuterscholen zijn er 287 Franstalig en 152 Nederlandstalig, dat wil zeggen respectievelijk 65% en 35%.
- Van de 53.486 leerlingen die een Brusselse kleuterschool bezochten gaan er 41.994 of 79% naar een Franstalige school en 11.492, of 21%, naar een Nederlandstalige school⁵.

Om de toekomstige groei van de schoolgaande bevolking per wijk te schatten, hebben we het aantal kinderen in schoolgaande leeftijd per onderwijsniveau geschat aan het begin (2010) en aan het eind van de periode (2020). Daartoe hebben wij de schoolbezoekpercentages gebruikt⁶ per leeftijd uit het recente onderzoek van het BISA over de weerslag van de demografische ontwikkeling⁷. In de tabel hieronder zijn de door het BISA aangenomen hypothesen overgenomen.

Kleuter		Lager	
Leeftijd	Schoolbezoekpercentage	Leeftijd	Schoolbezoekpercentage
2	45 %	6	100 %
3	100 %	7	100 %
4	100 %	8	100 %
5	100 %	9	100 %
		10	100 %
		11	100 %
		12	33 %

Schoolbezoek per leeftijd naar niveau (Bronnen: Etnic ; berekening : BISA)

- **51.863 kinderen**⁸ gedomicilieerd in het Brussels Gewest behoren tot de leeftijdsgroep voor de kleuterschool in het gewone onderwijs⁹. Het is echter niet

⁴ Bron: Franse Gemeenschap (Etnic) en Vlaamse Gemeenschap (VG) - berekeningen BRAT.

⁵ Behalve anders vermeld, zijn deze gegevens afkomstig van de Franse Gemeenschap (Etnic) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) en zijn de berekeningen gemaakt door BRAT en het ATO.

⁶ Het gebruik van een theoretische scholingsgraad is noodzakelijk vanwege het gebrek aan gegevens over de leeftijd van leerlingen per afzonderlijk jaar van het overeenkomstige schoolniveau in 2009-2010. De voor de ramingen gebruikte methode is echter niet erg gevoelig voor onnauwkeurigheden van deze percentages.

⁷ *Weerslag van de demografische ontwikkeling op de schoolbevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Cahiers van het BISA nr. 2, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, juni 2010.

⁸ Schatting van de potentiële vraag per wijk voor 2010. Als men het buitengewoon onderwijs meerekent, loopt het cijfer op tot 52.359 kinderen die gedomicilieerd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de kleuterschoolleeftijd (zowel buitengewoon als gewoon onderwijs).

mogelijk om de respectieve verhouding van die potentiële vraag voor het Franstalige en het Nederlandstalige onderwijs te definiëren, omdat er geen statistieken zijn naar moedertaal. In het vervolg van het rapport zal het onderwijs van de twee gemeenschappen dus gezamenlijk behandeld worden. Deze 51.863 kinderen vormen de potentiële vraag.

Deze cijfers houden geen rekening met:

- De plaatsen in internationale scholen en privéscholen - niet meegeteld in het aanbod - terwijl de naar schatting 1.713 leerlingen die naar deze scholen gaan¹⁰ wel zijn meegeteld in de vraag;
- De kinderen van kandidaat-vluchtelingen of van niet-geregistreerde personen en andere kinderen die niet ingeschreven zijn in het Rijksregister - die dus niet zijn meegenomen in de vraag - terwijl de plaatsen die zij bezetten wel zijn meegeteld in het aanbod¹¹;

Het hierboven beschreven extra aanbod is waarschijnlijk ongeveer even groot in omvang als de extra vraag naar internationale scholen en privéscholen en heeft dus geen invloed op de resultaten van het onderzoek op gewestelijke schaal.

Op wijkniveau hebben deze cijfers invloed op de resultaten. Zij verhogen het potentiële vraagcijfer van de minder welgestelde wijken waar over het algemeen de kinderen wonen die niet in het rijksregister zijn ingeschreven en zij verhogen het aanbodcijfer in de wijken waar zich de internationale en de privéscholen bevinden. Daarmee zal rekening worden gehouden in de analyse.

Uit de door Etnic en de Vlaamse Gemeenschap (VG) aangeleverde gegevens over het schooljaar 2009-2010 blijkt dat 48.262 kinderen die naar een Brusselse kleuterschool gaan gedomicilieerd zijn in het Brussels Gewest, dus 90% van de kinderen die daar zijn ingeschreven.

Het verschil tussen de 48.262 Brusselse kinderen die een Brusselse kleuterschool bezoeken en de schatting van de potentiële Brusselse vraag (51.863 kinderen) kan verklaard worden aan de hand van verschillende factoren:

- De statistieken van de aantallen leerlingen worden aan het begin van het kalenderjaar gemaakt. Kinderen van 2 1/2 jaar beginnen echter het hele schooljaar door op school. Een deel van deze leerlingen wordt dus niet meegerekend in de door Etnic en de VG geleverde cijfers.

⁹ Ter herinnering: de kinderen die naar het speciale kleuteronderwijs gaan zijn afgetrokken van de vraag.

¹⁰ Bron: Observatoire de l'Enfance, de la Jeunesse et de l'Aide à la Jeunesse, en berekeningen van BRAT voornamelijk op basis van cijfers verkregen bij de grootste scholen van deze categorie. De door Etnic en VG geleverde cijfers, die met name betrekking hebben op de herkomst van de leerlingen, houden geen rekening met de leerlingen die deze scholen bezoeken.

¹¹ In 2007 hebben er 1.456 geboorten plaatsgevonden die niet geregistreerd zijn in het Rijksregister; deze kinderen hadden in 2010 de leeftijd om naar de kleuterschool te gaan; bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010*.

- De kinderen die een privéschool of een internationale school bezoeken worden niet meegerekend in het onderzoek.
- De cijfers van de schatting van de vraag komen overeen met een potentiële vraag. Aangezien er geen leerplicht is voor 6 jaar, gaan sommige leerlingen immers nog niet naar school.
- Sommige Brusselse kinderen bezoeken scholen buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De impact hiervan is echter minimaal, of zoals het BISA het stelt: 'het aantal jonge Brusselaren die in Vlaanderen of in Wallonië naar school gaan is laag. Wat het onderwijs van de Franse Gemeenschap betreft, gaat meer dan 99% van de Brusselse kinderen in het kleuter- of lager onderwijs, en meer dan 96% van de kinderen in het secundair onderwijs school in het Brussels Gewest. We kunnen verwachten dat deze percentages voor het Nederlandstalig eveneens zeer hoog zijn, hoewel enigszins minder vanwege de geografische nabijheid van Vlaamse scholen rond de hoofdstad'.

Ondanks deze verschillen kiest deze studie ervoor om de schatting van het aantal kinderen in de leeftijd van de lagere school in het Brussels Gewest als referentie te nemen voor de schatting van de vraag, en niet het aantal kinderen gedomicilieerd in het Brussels Gewest dat een Brusselse school bezoekt volgens de statistieken van Etnic of de VG (begin 2010). Het eerste cijfer geeft de totale potentiële vraag weer waarmee het aantal extra plaatsen kan worden berekend op gewestelijke schaal om de groei van de schoolgaande bevolking het hoofd te bieden.

Aanbod (aantal beschikbare plaatsen in het gewone kleuteronderwijs)	53.486 plaatsen (waarvan 41.994 Fr en 11.492 NI)
Potentiële vraag (aantal kinderen wonend in BHG)	51.863 kinderen
Relatieve opvangcapaciteit (aanbod/potentiële vraag)	1,03 plaats / kind
Overaanbod (aanbod - potentiële vraag)	1.487 plaatsen
Aantal Brusselse leerlingen wonend in BHG volgens Etnic en VG	48.262 Brusselse leerlingen

Overzichtstabel - Brussels Hoofdstedelijk Gewest – 2009-2010
(bronnen: Etnic en VG, berekeningen BRAT)

De bovenstaande indicator 'relatieve opvangcapaciteit' wordt verkregen door het aantal beschikbare plaatsen in het gewoon kleuteronderwijs te delen door de potentiële vraag (aantal kinderen gedomicilieerd in het Brussels Gewest en in de kleuterschoolleeftijd).

Het aantal beschikbare plaatsen is gelijk aan het aantal inschrijvingen, gezien praktisch alle plaatsen bezet zijn (behalve in de laatste jaren van het lager onderwijs in sommige scholen, die in de komende jaren eveneens vol zullen raken).

In het Brussels Gewest is met inbegrip van alle onderwijsniveaus, inclusief lager onderwijs, het aantal beschikbare plaatsen groter dan het aantal betrokken kinderen. Dit verschil is te

verklaren door het feit dat het gewest een onderwijscentrum is dat kinderen aantrekt die gedomicilieerd zijn in de twee andere Belgische gewesten. De relatieve opvangcapaciteit is dus groter dan één plaats per Brussels kind in de kleuterschoolleeftijd.

Rekening houdend met leerlingen afkomstig uit andere gewesten, hoofdzakelijk Vlaanderen, is het aanbod (53.486 leerlingen) groter dan de potentiële vraag (51.863 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gedomicilieerde kinderen).

8,4% van de leerlingen die een Brusselse lagere school bezoeken zijn immers afkomstig uit en 1,3% uit Wallonië, dus in totaal ongeveer 10% leerlingen afkomstig uit de buurgewesten die naar een Brusselse kleuterschool gaan.

Het aantal beschikbare plaatsen neemt minder snel toe dan het aantal kinderen in de kleuterschoolleeftijd. Er wordt dus tegenwoordig algemeen aanvaard dat het aanbod van lager onderwijs steeds moeilijker tegemoetkomt aan de vraag¹².

De capaciteit van het kleuteronderwijs om elk Brussels kind een plaats te bieden staat dus onder druk.

Het is echter van belang om deze constatering te preciseren door de drie volgende vragen te beantwoorden:

- Welke geografische ongelijkheden zijn er in termen van ruimtelijke dekking van de behoeften?
- Hoe zal de situatie zich de komende jaren ontwikkelen in de verschillende wijken gelet op de demografische ontwikkeling?
- Hoe kan de demografische uitdaging worden beantwoord en hoe kan vermeden worden dat de geografische ongelijkheid groter wordt?

Op deze vragen zal dit onderzoek een antwoord proberen te geven.

¹² BISA op. cit. ; Janssens R., «Onderzoek naar de capaciteit van het Nederlandstalig lager onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest», BRIO, Vlaamse Gemeenschapscommissie ; Humblet.P., 'De Brusselse demografische groei en de ongelijke toegang tot de kleuterschool', Brussels Studies, n° 51, 2011.

Kaart M1 geeft de verdeling weer van de vraag en het aanbod in het Brussels Gewest. De volgende twee indicatoren worden gebruikt:

- Aanbod (53.486 plaatsen in 2010): aantal beschikbare plaatsen per kleuterschool¹³ met onderscheid tussen Nederlandstalige en Franstalige scholen;
- Potentiële vraag (51.863 kinderen in 2010): dichtheid van kinderen in de kleuterschoolleeftijd per wijk.

Hoewel deze kaart de gebieden waar vraag en aanbod zich concentreren duidelijk weergeeft, kan op basis hiervan alleen niet worden beoordeeld of het aanbod en vraag op elkaar zijn afgestemd. Om deze afstemming te meten moeten andere indicatoren worden gebruikt.

Het vervolg van de studie gaat hier verder op in.

¹³ Net als in de rest van het onderzoek is geen rekening gehouden met de internationale en privéscholen.

Om vast te stellen welke Brusselse wijken onvoldoende plaats hebben in het kleuteronderwijs, is er een kaart gemaakt die de relatieve opvangcapaciteit per wijk weergeeft (**kaart M2**). Ter herinnering: de relatieve opvangcapaciteit is gemeten door de twee volgende waarden te delen :

- het aantal beschikbare plaatsen in het gewone kleuteronderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (buiten de privéscholen en internationale scholen), m.a.w. het aanbod;
- door schatting van het aantal kinderen in de kleuterschoolleeftijd in Brussel gedomicilieerde, m.a.w. de potentiële vraag.

De volgende categorieën zijn voor deze kaart gebruikt:

Relatieve opvangcapaciteit	Opmerkingen
< 0,5	minder dan 1/2 plaats per kind
0,5 tot 0,99	tussen 1/2 en 1 plaats per kind
1,1 tot 1,03	1,03 is het gewestelijk gemiddelde
1,03 tot 1,5	waarde hoger dan het gewestelijk gemiddelde
> 1,5	

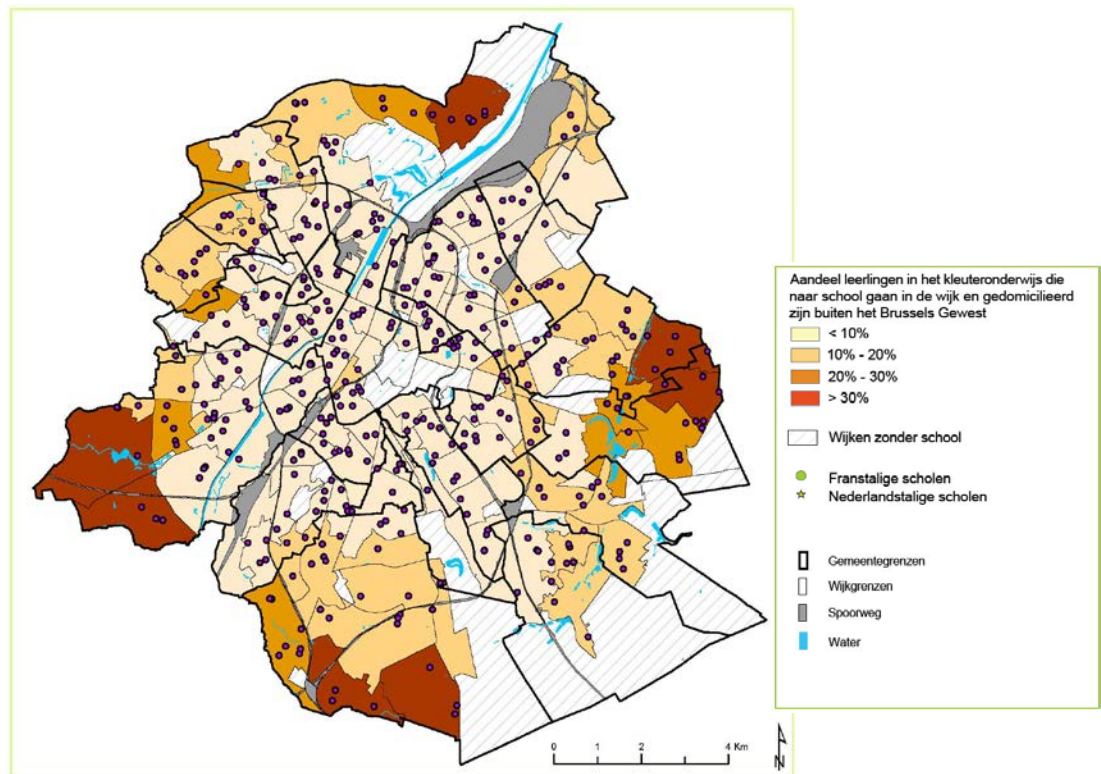
Categorieën voor kaart M2

Deze kaart illustreert de ongelijkheid tussen de Brusselse wijken:

- Globaal genomen beschikken de perifere wijken over een grotere relatieve opvangcapaciteit. We merken echter op dat in die wijken het grootste aantal leerlingen wordt opgevangen dat van buiten Brussel komt. Onderstaande kaart toont per wijk het percentage leerlingen gedomicilieerd buiten de gewestgrenzen.

We zien een sterke correlatie¹⁴ tussen de perifere wijken met een relatief overschot van opvangcapaciteit en het aandeel leerlingen afkomstig uit andere gewesten. Dat overschrijdt in sommige wijken 30% van de schoolgaande leerlingen. Voor deze wijken met een overaanbod moet er dus ook worden nagegaan of de kinderen die er wonen een plaats in de buurt vinden.

¹⁴ Behalve in de NATO-wijk, waar het aantal schoolgaande kinderen die afkomstig zijn van buiten het Brussels Gewest verhoudingsgewijs laag is. Dit resultaat is echter statistisch gezien niet significant, omdat daar slechts een kleuterschool staat.



Bronnen : Etnic/Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming – schooljaar 2009-2010.

Berekeningen : BRAT

- De wijken in het zuiden en oosten van Brussel hebben algemeen genomen minder gebrek aan capaciteit dan de rest van het gewest. Een relatief groot gebied vormt daarop echter een uitzondering. Dit wordt gevormd door de wijk Elsene, Watermaal-Bosvoorde en Oudergem; dit gebied ligt ongeveer tussen het Ter Kamerenbos, de Waversesteenweg en de Vorstlaan.
- In deze wijken zal het tekort nog groter zijn dan de geschatte vraag (indicator voor capaciteit), aangezien er geen rekening is gehouden met kinderen van ongeregistreerde ouders of kandidaat-vluchtelingen, en andere personen die niet zijn ingeschreven, terwijl die zich juist in deze wijken concentreren.

Bij uitzondering bezitten sommige wijken uit de eerste kroon een relatieve opvangcapaciteit die groter is dan 1: wijken binnen de Vijfhoek en de wijk van de Squares (waar zich gerenommeerde scholen bevinden die scholieren aantrekken die soms van ver komen), Hoog-Sint-Gillis en de omgeving van de Ninoofsesteenweg.

Het gemeten tekort in relatieve opvangcapaciteit heeft echter geen betrekking op het 'gebrek aan plaatsen' in absolute waarde. De volgende kaart (M3) is een toelichting op de voorgaande kaart en geeft voor de wijken waar de relatieve opvangcapaciteit kleiner is dan 1 het aantal ontbrekende plaatsen aan, indien men in elke wijk over één plaats per kind in de leeftijd van de lagere school zou willen beschikken. Er komen sterke tegenstellingen tussen wijken en grote geografische ongelijkheden aan het licht.

Kaart M3 toont dat de grootste tekorten zich voordoen in de wijken in de eerste kroon en in het noordwesten van het gewest. De wijken Elsene, Watermaal-Bosvoorde en Oudergem, gelegen tussen het Ter Kamerenbos, de Waversesteenweg en de Vorstlaan laten eveneens een tekort aan plaatsen zien, maar dit is minder groot.

Ook de wijken Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Lambrechts-Woluwe, waar geen school is en een wijk van Evere horen hierbij.

Deze benadering houdt uiteraard geen rekening met leerlingen die gedomicilieerd zijn buiten het Brussels Gewest en die plaatsen in het kleuteronderwijs bezetten, met name in de wijken met een overschot aan plaatsen. De relatieve opvangcapaciteit van deze wijken is dus verminderd, zonder dat dit in cijfers is uitgedrukt. De benadering draagt echter wel bij aan de identificatie van de gebieden waar met voorrang plaatsen moeten worden gecreëerd.

In totaal ontbreken er 10.007 plaatsen in de wijken met een tekort. Op gewestelijke schaal worden deze plaatsen echter ruim gecompenseerd door plaatsen in wijken met een overschot. Zoals eerder is aangegeven zijn er in het gewest inderdaad meer plaatsen dan Brusselse kinderen in de kleuterschoolleeftijd, waardoor er kinderen uit andere gewesten in Brussel naar school kunnen gaan.

Om de grootte van de geografische ongelijkheid in te schatten hebben we een indicator ¹⁵ ontwikkeld door het totaal aantal ontbrekende plaatsen te delen het totaal aantal plaatsen in het Brussels Gewest (10.007 / 53.486). Hiermee verkrijgen we de waarde 0,19. Bijna een vijfde van de plaatsen in de kleuterscholen is dus slecht verdeeld.

Het begrip 'relatieve opvangcapaciteit' houdt op zichzelf geen rekening met alle kwantitatieve aspecten van de afstemming van het aanbod op de behoeften. Eén relatieve opvangcapaciteit kan verschillende ladingen dekken. Bijvoorbeeld:

- opvangcapaciteit is groter dan 1, maar leerlingen komen uit andere wijken en 'nemen de plaats in' van leerlingen uit de wijk waar de school zich bevindt;
- opvangcapaciteit is kleiner dan 1, maar kinderen die er wonen gaan in een naburige wijk naar school;
- twee wijken met een gelijke opvangcapaciteit maar met een absoluut verschil in het aantal ontbrekende plaatsen;
- etc.

De kaart met de relatieve opvangcapaciteit per wijk houdt dus geen rekening met de keuze van de ouders, het wervingsbereik van de scholen en het bestaande aanbod in naburige wijken. De volgende kaart, **M4**, is gebaseerd op een typologie van wijken en integreert deze variabelen.

¹⁵ Deze indicator zal ons verderop als referentie dienen bij de analyse om de weerslag te beoordelen - in termen van correctie van de ongelijkheden in 2010 - van de beoogde verdeling - volgens diverse methoden - van extra te creëren plaatsen om het hoofd te bieden aan de demografische groei tot aan 2020.

Om de analyse van de geografische ongelijkheden te verfijnen en om de afstemming van het aanbod op de vraag te meten, moet het bestaande verband tussen de opvangcapaciteit, de plaats van de school en de woonplaats worden onderzocht. Hiervoor zijn indicatoren ontwikkeld die voor elke wijk berekend zijn. Deze zullen voortaan dienen als basis voor een typologie die wijken groepeerd naargelang hun problematiek qua afstemming van het aanbod en de vraag naar scholing. Dit zijn de:

- Lokale bezoeksgraad, oftewel het percentage schoolgaande kinderen dat gedomicilieerd is in een bepaalde wijk en dat een school in de wijk of in een aangrenzende wijk bezoekt¹⁶. Hoe lager deze graad, hoe groter het aandeel kinderen dat een verafgelegen school bezoekt.
- Lokale herkomstgraad, oftewel het percentage kinderen dat naar school gaat in een bepaalde wijk en dat in dezelfde wijk of in een aangrenzende wijk gedomicilieerd is. Hoe lager deze graad, hoe groter het aandeel kinderen dat ver van hun school woont en hoe groter het wervingsbereik van hun school is.
- Leerling-opvangcapaciteitsgraad, oftewel het relatieve verschil tussen het aantal kinderen dat in de wijk naar school gaat (of het aantal plaatsen) en het aantal kinderen dat in de wijk gedomicilieerd is en een school in het Brussels Gewest bezoekt: $(\text{aantal plaatsen} - \text{aantal kinderen}) / \text{aantal kinderen}$ ¹⁷.

De waarde die overeenkomt met een evenwicht tussen vraag en aanbod in een gemeente is 0. Een tekort aan plaatsen vertaalt zich naar een waarde tussen -1 en 0; en een overschot naar een waarde groter dan 0.

Ter herinnering: een negatieve waarde voor deze indicator betekent niet dat de kinderen in deze wijk geen plaats vinden, maar dat zij simpelweg geen plaats vinden in de wijk waar zij gedomicilieerd zijn. Op gewestelijke schaal worden de 'tekorten' dus gecompenseerd door de 'overschotten'.

De leerling-opvangcapaciteitsgraad is verdeeld in verschillende klassen naargelang de omvang van het tekort/overschot. Het gaat om de volgende klassen: groot overschot ('overschot+'), gemiddeld overschot ('overschot'), klein overschot ('overschot-'), groot tekort ('tekort+'), gemiddeld tekort ('tekort'), klein tekort ('tekort-').

In tegenstelling tot de indicator 'relatieve opvangcapaciteit' die gebaseerd is op de bevolking op schoolgaande leeftijd gedomicilieerd in de wijk is de opvangcapaciteitsgraad berekend op basis van de bevolking die daadwerkelijk naar school gaat in het Brussels Gewest en die gedomicilieerd is in de wijk.

¹⁶ Een kind kan dicht bij een school in een aangrenzende wijk gedomicilieerd zijn (en daar ook naar school gaan) dan bij een school in zijn of haar eigen wijk. Dat is het geval wanneer deze twee plaatsen vlakbij de grens tussen de twee wijken liggen. Om dit soort gevallen niet uit te sluiten, is de nabijheid uitgebreid naar aangrenzende wijken.

¹⁷ De noemer die hier gebruikt is als basis voor de typologie is het aantal kinderen dat een Brusselse school bezoekt (dus exclusief de kinderen die een internationale school of een privéschool bezoeken) in plaats van het aantal kinderen op schoolgaande leeftijd (vgl. relatieve opvangcapaciteit). Het gebruik van de potentiële vraag is hier niet nodig want de leerling-opvangcapaciteit wordt niet gebruikt voor de projecties.

De verhouding tussen de basisgegevens en de indicatoren voor een bepaalde wijk is dus als volgt:

- a) Aantal kinderen in de wijk op schoolgaande leeftijd
- b) Aantal kinderen in de wijk dat is ingeschreven in een school in het Brussels Gewest
- c) Aantal kinderen in de wijk dat is ingeschreven in een school in de wijk of in een aangrenzende wijk
- d) Aantal kinderen in de wijk of in een aangrenzende wijk dat is ingeschreven in een school in de wijk
- e) Aantal kinderen dat is ingeschreven in de scholen van de wijk (of aantal plaatsen op de scholen in de wijk)

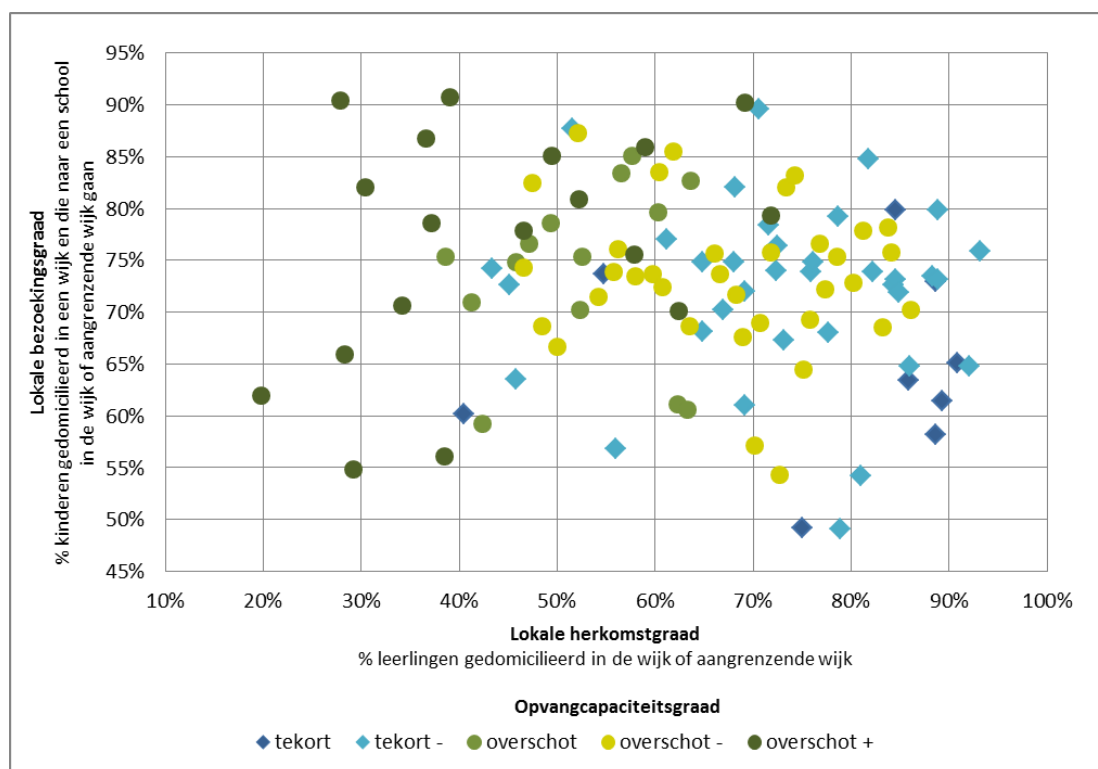
Relatieve opvangcapaciteit: d/a

Lokale bezoeksgraad: $c/b*100$

Lokale herkomstgraad: $d/e*100$

Leerling-opvangcapaciteitsgraad: $(e-b)/b*100$ of $(e/b-1)*100$

Onderstaande grafiek geeft de verdeling van de wijken weer aan de hand van de drie graden.



Verdeling van de wijken op basis van de gekozen indicatoren voor het bepalen van de typologie op het niveau van kleuterscholen (berekeningen BRAT)

De vergelijking tussen deze grafiek en de grafiek voor het lager onderwijs op basis van dezelfde indicatoren duidt op een hogere lokale bezoeksgraad en herkomstgraad in het kleuteronderwijs. Nabijheid is dus meer doorslaggevend op dit niveau dan op dat van het lager onderwijs. Bovendien is het aantal wijken met een tekort groter in het kleuteronderwijs dan in het lager onderwijs.

Aan de hand van deze indicatoren en de verdeling van hun waarden zijn er 7 wijktypen en 11 subtypen gedefinieerd voor het lager onderwijs. Zij zijn opgenomen in onderstaande tabel.

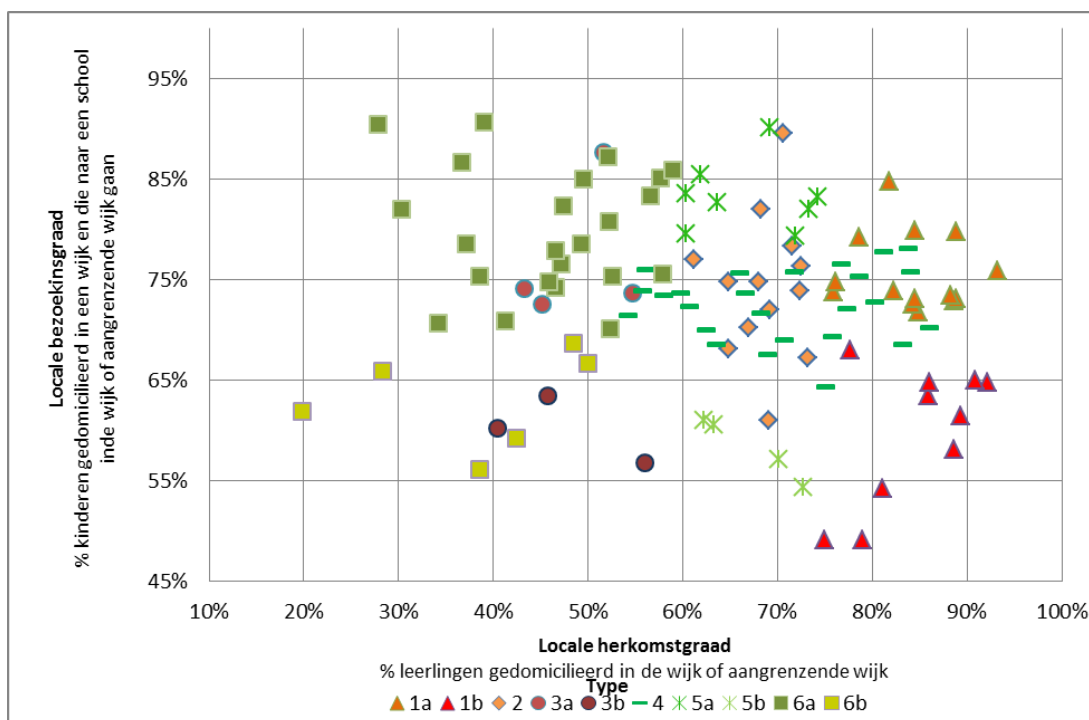
De wijktypologie voor het kleuteronderwijs heeft de volgende structuur:

- een eerste categorie die alle wijken met een tekort terugbrengt tot drie types (1, 2 en 3);
- een tweede categorie die alle wijken met een overschot terugbrengt tot drie types (4, 5 en 6);
- hoe hoger de rang van een type binnen een categorie, hoe groter het wervingsbereik van de wijk (bv. het wervingsbereik van type 6 is groter dan van type 4).

Type (aantal wijken van dit type)	Leerling-opvang- capaciteitsgraad	Subtype (aantal betrokken wijken)	Lokale herkomstgraad (% leerlingen op school in de wijk en gedomicilieerd in de buurt)	Lokale bezoekingsgraad (% kinderen gedomicilieerd in de wijk dat naar school gaat in de buurt)	Afstemming van het aanbod op de vraag
Type 0 (21)	Geen school en < 30 in de wijk gedomicilieerde kinderen		n.v.t.	n.v.t.	Geen aanbod, vraag vrijwel onbestaand of onbestaand
Type 1 (24)	Aanbod te klein	1a (14)	Lokaal wervingsbereik (> 75%)	Aanbod aangepast ondanks tekort (> 70%)	Onvoldoende aanbod, maar aangepast aan kinderen uit de wijk; aanbod in naburige wijken compenseert
		1b (10)		Onvoldoende aanbod (<70%)	Onvoldoende aanbod, ondanks het wervingsbereik lokaal is en het aanbod van naburige wijken weinig compenseert
Type 2 (13)	Aanbod te klein		Middelgroot wervingsbereik (tussen 60% en 75%)	Aanbod aangepast ondanks tekort (> 60%)	Onvoldoende aanbod en ondanks tekort een middelgroot wervingsbereik; maar aanbod in naburige wijken compenseert
Type 3 (13)	Aanbod te klein	3a (4)	Groot wervingsbereik (<60%)	Aanbod aangepast ondanks tekort (> 70%)	Onvoldoende aanbod in de wijk maar aanbod van naburige wijken compenseert
		3a+ (4)		Geen school MAAR aanbod in de naburige wijken aangepast ondanks tekort (> 70%)	Geen aanbod in de wijk maar aanbod van naburige wijken compenseert
		3b (3)		Minder aangepast aanbod (< 70%)	Aanbod onvoldoende en minder goed afgestemd op het totaal aantal kinderen in de wijk
		3b+ (2)		Geen school en scholen naburige wijken compenseren niet (< 70%)	Geen aanbod in de wijk en aanbod van naburige wijken compenseert niet
Type 4 (25)	Aanbod in overschot		Middelgroot wervingsbereik (tussen 55% en 85%)	Aanpassing van het wisselende aanbod (tussen 63% en 80%)	Voldoende aanbod en matig afgestemd
Type 5 (12)	Aanbod in overschot	5a (8)	Middelgroot wervingsbereik (tussen 60% en 75%)	Aangepast aanbod (> 80%)	Voldoende aanbod en afgestemd

		5b (4)		Minder aangepast aanbod (< 62 %)	Aanbod voldoende maar minder goed afgestemd op het totaal aantal kinderen in de wijk
Type 6 (37)	Aanbod in overschot	6a (23)	Groot wervingsbereik (<60 %)	Aangepast aanbod (> 70%)	Voldoende en afgestemd aanbod
		6b (6)		Minder aangepast aanbod (< 70%)	Aanbod voldoende maar minder goed afgestemd op het totaal aantal kinderen in de wijk
		6c (8)		< 30 gedomiciëerde kinderen	Aanbod beschikbaar voor naburige wijken

De grafiek¹⁸ hieronder illustreert de verdeling van de wijken op basis van de waarde van de indicatoren en het type waartoe zij behoren:



Verdeling van de wijken naar de indicatoren en hun typologie voor het kleuteronderwijs (berekeningen BRAT)

In 2010 zijn dit de meest problematische types:

- type 1b, waar zowel in de wijk zelf als meestal in naburige wijken het aanbod onvoldoende is, hoewel het wervingsbereik van de scholen lokaal is;
- types 3b, waar het aanbod onvoldoende is ondanks dat de scholen een uitgestrekt wervingsbereik hebben. Dat wijst erop dat het aanbod kwalitatief onaangepast is aan de plaatselijk behoeftes.
- types 3b+, waar het aanbod onbestaande is en het aanbod in de aangrenzende wijken niet toelaat dat te compenseren.¹⁹

Ook deze types zijn problematisch, zij het in mindere mate:

- type 1a waar het aanbod onvoldoende blijft, ondanks dat de scholen een plaatselijk wervingsbereik hebben. Dat wijst er echter op dat gebrek gedeeltelijk worden gecompenseerd door het overaanbod in de naburige wijken.
- type 2 waar het aanbod onvoldoende is voor de kinderen van de wijk, maar waar de scholen bovendien een middelgrote invloedssfeer hebben (en niet lokaal). Het tekort lijkt er echter deels gecompenseerd te worden door het aanbodoverschot in naburige wijken;

¹⁸ Types 3a+, 3b+ en 6c komen niet voor in de grafiek want hun lokale bezoeksgraad en lokale herkomstgraad zijn gelijk aan nul of onbetekenend door gebrek aan scholen van dit type in de wijk, of voor 6c, het zeer geringe aantal leerlingen dat er woont.

¹⁹ Een kind kan dicht bij een school in een aangrenzende wijk gedomicilieerd zijn (en daar ook naar school gaan) dan bij een school in zijn of haar eigen wijk. Dat is het geval wanneer deze twee plaatsen vlakbij de grens tussen de twee wijken liggen. Om dit soort gevallen niet uit te sluiten, is de nabijheid uitgebreid naar aangrenzende wijken.

- types 6b en 5b, waar er een aanbodoverschot in de buurt is, maar waarbij het aanbod niet is afgestemd op het totaal aantal kinderen van de wijk, omdat meer dan 30% van de kinderen uit de wijk naar een school buiten de wijk en de aangrenzende wijken gaat;
- types 3a en 3a+, waar het aanbod onvoldoende of zelfs nul is, omdat meer dan 70% van de kinderen uit de wijk een plaats vinden in hun eigen wijk of in aangrenzende wijken die dat tekort gedeeltelijk compenseert.

De types 4, 5a, 6a en 6c worden als niet-problematisch beschouwd. Er is een aanbodoverschot en de kinderen die er zijn gedomicilieerd gaan naar school 'dichtbij huis'.

De verschillende wijktypen zijn in kaart gebracht (kaart M4). **Kaart M5** toont slechts de problematische types en geeft het aantal ontbrekende plaatsen aan. Voor de meest problematische wijken kunnen we het volgende constateren:

- **De wijken van het type 1** concentreren zich aan de noord- en westzijde van de eerste kroon, van Sint-Joost-ten-Node tot Laag-Sint-Gillis, dus in de arme sikkel van Brussel. In dit gebied is het aantal kinderen groter dan het aantal plaatsen, ondanks het lokale wervingsbereik van de scholen. Het probleem ligt dus niet aan het feit dat de plaatsen bezet zouden zijn door kinderen die van elders komen maar aan het ontoereikend aanbod.

Dit gebied wordt bovendien afgegrensd door vrij aanzienlijke stedelijke barrières (spoorweg, kleine ring) die grensoverschrijdend schoolbezoek scholen bemoeilijken. Bovendien telt het gebied daarnaast een relatief groot aantal personen die niet zijn ingeschreven in het Rijksregister, wat het tekort nog meer vergroot (onderschatting van de vraag).

Een uitzondering in dit gebied is wijk Kuregem-Bara dat tot type 2 behoort. Een verklaring hiervoor is de aanwezigheid in deze wijk van de Joodse Maïmonideschool die een uitgestrekt wervingsbereik heeft.

De wijken Laag-Schaarbeek en Laag-Vorst zijn nog problematischer, omdat het aanbod in de naburige wijken het tekort nauwelijks compenseert.

Andere gebieden van type 1 bevinden zich in het westen van Etterbeek (de wijken Jacht en Jourdan), het noorden van Watermaal-Bosvoorde, evenals de wijken Bizet-Rad-Coovi en Anderlecht-Centrum-Wayez in Anderlecht (in deze twee wijken woont een hoog percentage huishoudens met laag sociaaleconomisch niveau, net als in de wijken van de arme sikkel). Deze gebieden zijn echter minder uitgestrekt.

- **Wijken van type 3b en 3b+** zijn minder talrijk en meer verspreid. Zij houden meer verband met de plaatsspecifieke omstandigheden dan met ruimtelijke logica:
 - Wijk 'Leopold III-laan' in Evere: deze wijk telt slechts één kleuterschool, meer bepaald de vestiging Germinal verbonden aan de Clair-Vivre-school. Deze school hanteert een 'actieve' lesmethode van het type Freinet, wat niet noodzakelijk

beantwoordt aan de vraag van alle wijkbewoners. De school heeft door haar bijzonder pedagogisch karakter een groot werfbereik;

- Wijk 'Brugmann-Lepoutre': deze wijk telt 3 scholen, waaronder de Ten Bosch-school, een gerenommeerde school in de gemeente Elsene, die eveneens methodeonderwijs biedt en een groot wervingsbereik heeft;
- Wijk 'Goede Lucht': de enige school in de wijk is Nederlandstalig;
- De wijken 'Industrie-Birmingham' en 'Putdaal': er zijn geen scholen in deze wijken en de naburige wijken lijken dit tekort niet te kunnen opvangen.

Over de wijken die onder de andere problematische types vallen:

- De wijken van type 2 zijn in het algemeen meer geconcentreerd en betreffen hoofdzakelijk wijken in het noordwesten van het gewest (Ganshoren, Jette, Koekelberg, Nieuw-Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Agatha Berchem). Het aantal leerlingen uit het Vlaams Gewest zijn in sommige van die wijken groter dan het gewestelijk gemiddelde: het wervingsbereik van de scholen is dus groter ondanks het tekort aan plaatsen.

In deze wijken zijn overigens een relatief groot aantal Nederlandstalige scholen gevestigd. Het lijkt er echter op dat het overaanbod in de naburige wijken het mogelijk maakt om het tekort gedeeltelijk te compenseren.

Ook andere wijken van type 2 zijn meer verspreid, zoals de wijk waar de Maïmonideschool staat, de wijk van de Clair-Vivreschool (vestiging Notre-Dame) met de Freinet-leermethode, ...

- De wijken van type 3a en 3a+ zijn verspreid en houden meer verband met specifieke plaatselijke eigenschappen dan met ruimtelijke logica:
 - De wijk Korenbeek (grens Sint-Jans-Molenbeek - Sint-Agatha Berchem): telt slechts een Nederlandstalige school. De kinderen van deze gaan daarom naar school in de naburige wijken, meer bepaald in de wijken Machtens en Karreveld;
 - De wijk Stalingrad (in de Vijfhoek): telt slechts een Nederlandstalige school. De kinderen van deze wijk gaan naar school in de naburige wijken meer bepaald in de wijken Anneessens en de Marollen;
 - De wijk Molière-Longchamps (Ukkel-Vorst): telt meerdere scholen, maar heeft onvoldoende plaatsen. De kinderen uit deze wijk lopen daarom school in de wijk Hoogte 100, die een overschot aan plaatsen heeft;
 - De wijk Oudergem-Centrum: hier is slechts een Nederlandstalige en een Franstalige school. De kinderen uit deze wijk gaan naar school in de naburige wijken, meer bepaald in de wijken Vogelzang en Waversesteenweg-Sint-Juliaan;
 - De wijk Sinte-Aleidis-Mooibos: hier is geen school. De kinderen uit deze wijk gaan daarom naar scholen in de naburige wijken, meer bepaald naar de wijken Stokkel en Sint-Paulus, die beide een overschot aan plaatsen hebben;

- De wijk Gribaumont: heeft geen school. De kinderen uit deze wijk gaan daarom naar scholen in de naburige wijken, meer bepaald naar de wijken Georges Henri en Woluwelaan, die beide een overschot aan plaatsen hebben;
 - De wijk Reyers: heeft geen school. De kinderen uit deze wijk gaan daarom naar scholen in de naburige wijken, meer bepaald naar de wijken Josaphatstation en Plasky, die beide een overschot aan plaatsen hebben;
 - Zavelwijk: heeft geen school. De kinderen uit deze wijk gaan daarom naar scholen in de naburige wijk de Marollen, die een overaanbod heeft;
- De wijken van type 6b en 5b zijn verspreid. Dat houdt verband met twee plaatsspecifieke eigenschappen:
- In het stadscentrum en onmiddellijke omgeving: de wijken Onze-Lieve-Vrouwe-ter-Sneeuw, Grote Markt en Louiza-Langehaag. In deze wijken staan scholen met een uitgestrekt wervingsbereik en/of waarvan het aanbod niet afdoende is voor de hele vraag (zo is de enige school in de wijk Grote Markt een Nederlandstalige school).
Ondanks een overaanbod gaan hierdoor niet alle kinderen naar de scholen van hun eigen wijk. Bovendien vangen de scholen van de naburige wijken dat onvoldoende op, hetzij door het contrasterend bevolkingsprofiel, hetzij doordat de stedelijke barrières de uitwisseling beperken, hetzij omdat de scholen in de naburige wijken al vol zijn;
 - In de rand van het Brussels Gewest: in deze 6 wijken wordt een niet onaanzienlijk deel van het aanbod bezet door kinderen uit de rand en/of is het aantal Nederlandstalige plaatsen naar verhouding groter.

Op dit moment telt het Brussels Gewest meer plaatsen dan kinderen in de kleuterschoolleeftijd. Het gewest is namelijk aantrekkelijk voor kinderen uit de naburige gewesten en meer in het bijzonder uit Vlaanderen.

Ieder kind dat in het Brussels Gewest gedomicilieerd is, kan dus een plaats vinden op een kleuterschool. We zien echter geografische ongelijkheden:

- bepaalde wijken hebben een overaanbod en andere een tekort ten opzichte van de potentiële vraag;
- in bepaalde wijken is het aanbod, of het nu gaat om een overaanbod of tekort, bovendien niet altijd afgestemd op de vraag (taalkundig aanbod, pedagogisch aanbod, reputatie...), wat bewoners ertoe brengt om hun kinderen in te schrijven op scholen ver van hun wijk.

Deze ongelijkheden leiden er al toe dat niet alle kinderen een school in hun nabijheid vinden en dat sommige een duidelijk grotere afstand moeten afleggen dan 300 meter om naar de school te gaan die hun ouders geschikt vinden.

In totaal zijn er 10.007 plaatsen te weinig in de wijken met een tekort. De indicator voor de geografische ongelijkheden (zie hierboven), verkregen door de verhouding te bepalen tussen de som van de tekorten aan plaatsen in de betrokken wijken en de som van de plaatsen bezet in het Brussels Gewest gedomicilieerde kinderen, heeft een waarde van 0,19 voor het kleuteronderwijs. Bijna een vijfde van de plaatsen in de kleuterscholen is derhalve slecht verdeeld.

Op basis van de gezamenlijke analyse van de kaarten M2 (relatieve opvangcapaciteit), M3 (aantal ontbrekende plaatsen), M4 en M5 (types van de wijken, meer specifiek de probleemtipes), kunnen deze ongelijkheden vastgesteld worden, te weten de gebieden waar het aanbod in meerdere opzichten niet is afgestemd op de vraag. Kaart M5 combineert die verschillende indicatoren.

Om de prioriteitsgebieden in het gewest naar voren te brengen voor het creëren van plaatsen is een samenvattende benadering ontwikkeld, waarvan de resultaten te zien zijn op **kaart M6**. De wijken die vergelijkbare kenmerken delen zijn daarom ingedeeld in drie prioriteitsniveaus op basis van de volgende criteria:

- De relatieve en absolute omvang van het tekort (kaarten M2 en M3);
- De wijken waar het aanbod problematisch is (kaart M5);
- De ruimtelijke dekking en de bevolking van het geïdentificeerde gebied: dekt het betrokken gebied een groot deel van het gewestelijk grondgebied (naar aantallen inwoners en oppervlakte)?

Door toepassing van deze criteria worden aan wijken van hetzelfde type in sommige gevallen verschillende prioriteitsniveaus toegekend.

De prioriteitsniveaus zijn als volgt gedefinieerd:

- **Niveau 1:** het creëren van plaatsen wordt geacht prioriteit te krijgen gelet op de verwachte groei van de bevolking in de kleuterschoollleeftijd in deze wijken, de reeds onvoldoende relatieve opvangcapaciteit in de wijk, het probleem van de naburige wijken om de tekorten te compenseren en de omvang van het betrokken gebied;
- **Niveau 2:** de problemen zijn iets minder groot dan bij niveau 1 (minder groot tekort en/of ruimtelijk minder uitgestrekte gebieden en/of mogelijkheden voor gedeeltelijke compensatie van het tekort door het aanbod in de naburige wijken) maar de verwachte groei van de bevolking zal onvermijdelijk leiden tot tekorten;
- **Niveau 3:** dit is het minst problematische niveau (ruimtelijk de minst uitgestrekte gebieden en/of minder grote tekorten en/of overaanbod, maar niet aangepast aan de plaatselijke vraag); de verwachte bevolkingsgroei zou op middellange termijn het creëren van plaatsen noodzakelijk maken.

De gebieden zijn vastgesteld met inachtneming van de grenzen van de wijken in de Monitoring, de belangrijke stedelijke barrières, de sociaal-stedenbouwkundige homogeniteit en de omvang van de gebieden (voorkomen dat er gebieden ontstaan van te grote omvang om de ingrepen op plaatselijk niveau zo gericht mogelijk te laten zijn).

In de gebieden die in 2010 geen bijzonder probleem hadden met plaatsen, zal een sterke bevolkingsgroei zonder vergroting van het tekort aan plaatsen en geografische ongelijkheden meebrengen.

Daarom moet de kaart met prioriteitsgebieden (**M6**) aangevuld worden met de schattingen voor de groei van de schoolbevolking, onderwerp van het volgende gedeelte. De aanpak door middel van prioriteitsgebieden zal dan zeer relevant zijn.

Het uitgangspunt voor de raming van de behoeften tot aan 2020 is het volgende: **in het jaar 2009-2010 was het totale aanbod in het Brussels Gewest voldoende aan de vraag te voldoen, dat wil zeggen dat alle Brusselse kinderen een plaats kunnen vinden in het Brussels Gewest.**

Sommige wijken bieden inderdaad een hoger aanbod dan de vraag, maar dit overschot compenseert het tekort in andere wijken.

Volgens deze aanname betekent de stijging met één eenheid van de bevolking in de kleuterschoolleeftijd dus dat er één nieuwe plaats moet worden gecreëerd, als het mogelijk is in de buurt van de woonplaats van deze extra eenheid.

1. Raming van de ontwikkeling van de potentiële vraag tot aan 2020

Per wijk van de Monitoring een schatting gemaakt van de ontwikkeling van het aantal kinderen in de kleuterschoolleeftijd tot 2020. Dit jaar is gekozen aangezien het voor de oprichting van nieuwe scholen belangrijk is om rekening te houden met de vraag op lange termijn, maar betrouwbare statistieken in dit verband laten geen projecties over een nog langere periode toe.

Deze schatting is gebaseerd op de bevolkingsprojecties van het BISA per leeftijdscategorie en per gemeente aan de hand van voorspellingen van het Planbureau, en wordt beschreven in het methodologiehoofdstuk.

Het resultaat van deze schatting is een gewestelijke groei van de potentiële vraag voor het lager onderwijs in de orde van 20.000 kinderen in de leeftijd van de lagere school tussen 2010 en 2020.²⁰

Volgens recente cijfers, gepubliceerd door het BISA, is de schoolpopulatie op niveau van de kleuterschool (gewoon - en bijzonder onderwijs tezamen) in de periode 2009-2010 tot 2010-2011 gestegen met **2,3 %**²¹.

Kaart M7 toont de verdeling van deze 20.000 kinderen per wijk. Deze kaart geeft aanleiding tot het volgende commentaar:

- De wijken in het westen en noorden van het Brussels Gewest kennen waarschijnlijk de hoogste groei tot 2020. Het gaat hier met name om bepaalde wijken van Stad Brussel, Jette, Koekelberg, Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren en Sint-Jans-Molenbeek²², Anderlecht, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek, Evere en Vorst.

²⁰ Om precies te zijn 9.479 kinderen.

²¹ Zie : http://www.bisa.irisnet.be/themas/onderwijs-en-kinderopvang?set_language=nl

²² De wijk Oud-Molenbeek is atypisch in vergelijking met de wijken eromheen. Het lijkt er namelijk op dat het statistiekprogramma slecht geschikt is voor de realiteit in deze wijk, die een groot aandeel personen bevat die niet zijn ingeschreven in het Rijksregister. Andere door BRAT uitgevoerde onderzoeken hebben deze statistische afwijking al weten aan te tonen. De bevolkingsgroei die uit de statistische bewerkingen naar voren komt moet dus met omzichtigheid geïnterpreteerd worden voor deze wijk.

- De wijken in het zuidoosten van Brussel zouden een minder grote groei laten zien of zelfs een afname van de bevolking in de kleuterschoolleeftijd. Bepaalde wijken, met name in Etterbeek en Sint-Lambrechts-Woluwe, zouden echter opvallen door een relatief grotere groei.

2. Identificatie van de prioritaire interventiegebieden

Kaart M8 biedt een samenvattende visie door middel van een combinatie van:

- 3 geografische prioriteitsniveaus (kaart M6), weergegeven met drie kleurvlakken (rood, oranje, geel).
- Ontwikkeling van de bevolking in de kleuterschoolleeftijd tot aan 2020 (blauwe cirkel), of het verschil tussen het aantal kinderen in 2010 en in 2020.
- Omvang van het huidige tekort in 2009-2010 plus de groei in absolute waarde, of het aantal ontbrekende plaatsen in 2010 (zie kaart M3) toegevoegd aan het geschatte aantal kinderen in 2020.²³ Hoe groter het oppervlak van de donkerrode ring, hoe groter het tekort en hoe groter het 'succes' zal zijn van een nieuwe school of van nieuw gecreëerde plaatsen in de betrokken wijk. Bovendien zal een deel van de ingenomen plaatsen die door de kinderen van de betreffende wijk in naburige wijken worden ingenomen vrijkomen.

Met inachtneming van al deze parameters kunnen we de wijken identificeren waar het raadzaam is om prioritair in te grijpen, maar kunnen we ook de effecten van de oprichting van een school in een bepaalde wijk of in een nabijgelegen wijk inschatten.

Het volgende kan worden geconstateerd:

- Om te beantwoorden aan de geschatte toename van de vraag tussen 2010 en 2020 zouden er in het Brussels Gewest gedurende die periode 9.500 extra plaatsen moeten worden gecreëerd (toename van de opvangcapaciteit van bestaande scholen en creatie van nieuwe scholen), of het equivalent van 475 klassen van 20 leerlingen.
- De wijken met de sterkste toename (grote blauwe cirkels) bevinden zich met name in het westen (waar verschillende wijken geen tekort kennen in 2010) en in het noorden.
- Door de geschatte groei tegen 2020 toe te voegen aan het tekort in 2010 aan plaatsen (donkerrode banden rond de blauwe cirkels) meten we de omvang van het tekort dat zich zou kunnen voordoen indien er niet wordt ingegrepen. Deze omvang is te herkennen aan de buitengrens van de beide cirkels samen. Vrijwel alle wijken die een tekort kennen in 2010 zien hun bevolking in de kleuterschoolleeftijd groeien. Een opmerkelijke uitzondering zijn de wijken Gribaumont en Sinte-Aleidis – Mooibos, waar het huidige grote tekort waarschijnlijk niet toeneemt.
- De wijken die het sterkst te maken hebben met deze combinatie liggen vooral in de eerste kroon, om precies te zijn in de arme sikkels. Het betreft eveneens de wijken Schaarbeek Station, Leopold III-laan, Reyers; Jacht; Sint-Denijs, Bizet-Het Rad-Coovi en Aurora; Machtens, Korenbeek, Basiliek en Houba.

²³ Op kaart M8 vertegenwoordigt blauw de verwachte groei en bordeauxrood het tekort in 2010. Een blauwe cirkel zonder bordeauxrode rand staat voor een verwachte groei zonder tekort in 2010. Een bordeauxrode cirkel zonder blauwe kern staat voor een tekort in 2010 op dit moment zonder groei. Wanneer in een wijk het bordeauxrood het blauw overlapt, is het oppervlak van de bordeauxrode rand evenredig aan de omvang van het tekort.

1. Strategieën voor het creëren van plaatsen en gevolgen voor de omringende wijken

De gegevens over de herkomst van de leerlingen laten een bepaalde mobiliteit zien en het feit dat voor veel ouders de nabijheid niet het enige bepalende criterium is bij de keuze van de kleuterschool.²⁴

Deze mobiliteit maakt het mogelijk om de tekorten in sommige wijken te compenseren met de overschotten van andere, waardoor deze functioneren als communicerende vaten. In de analyse hierna is rekening gehouden met dit fenomeen. Deze toont het belang aan om alle mogelijkheden voor het creëren van plaatsen te benutten, zowel in wijken met een overschot als met tekorten.

De volgende gevallen zijn aangevuld met strategieën voor het creëren van plaatsen:

- **Wijken met een tekort in 2010 en een verwachte aanzienlijke groei van de potentiële vraag voor 2020:** als er geen nieuwe plaatsen worden gecreëerd, zullen de tekorten toenemen en bestaat de kans dat een toenemend aantal kinderen gedwongen wordt om 'ver' te gaan om een plaats te vinden. Als men ieder kind in de schoolgaande leeftijd in een dergelijke wijk een plaats wil bieden, zou een aantal plaatsen moeten worden gecreëerd dat gelijk is aan de groei van de bevolking (perspectief 2020) opgeteld bij het tekort in 2010. Dit zou moeten leiden tot het vrijmaken van plaatsen in de omringende wijken (plaatsen die in ieder geval gedeeltelijk de verwachte groei zouden kunnen compenseren in de omringende wijken).
- **Wijken met een tekort in 2010 en lage verwachte groei van de potentiële vraag voor 2020:** als er geen nieuwe plaatsen worden gecreëerd, zou het tekort betrekkelijk constant kunnen blijven. Door een aantal plaatsen te creëren dat even groot is als het tekort in 2010, zouden er plaatsen in de omringende wijken vrijkomen die in ieder geval gedeeltelijk de verwachte groei zouden kunnen compenseren in de omringende wijken.
- **Wijken met een tekort in 2010 en verwachte afname van de potentiële vraag voor 2020:** de verwachte afname van de potentiële vraag tot aan 2020 zou het mogelijk moeten maken om het tekort in 2010 gedeeltelijk in te lopen. Daarom zou men zich af kunnen vragen of het opportuun is om op langere termijn daar nieuwe plaatsen te creëren.

²⁴ In gemeenten met een tekort kan deze mobiliteit echter gedwongen zijn door een kwantitatief of kwalitatief tekort in het onderwijsaanbod, en niet vrijwillig, omdat sommige ouders gedwongen zijn om hun kinderen in te schrijven op scholen die ver van hun huis liggen.

In de wijken in het zuidoosten daarentegen hebben de bewoners meestal verkozen om te wonen in wijken met meer groen, maar met minder voorzieningen. Zij beschikken echter over het algemeen over de benodigde middelen voor mobiliteit en om te wonen in wijken waar het aanbod in voorzieningen, met name voor onderwijs, groter is.

- **Wijken met een overaanbod in 2010, waarvan het aanbod goed is afgestemd (hoog lokaal schoolbezoek) en die tussen nu en 2020 met een groei te maken zullen krijgen:** het aanbod in deze wijken voldeed in 2010 kwantitatief en kwalitatief aan de vraag. Het overschot aan plaatsen maakt het mogelijk om plaatsen vrij te maken voor wijken met tekorten, of om kinderen op te vangen uit andere gewesten. Het creëren van nieuwe plaatsen in wijken met een overschot zou het mogelijk maken om de groei te absorberen van de potentiële vraag en het overaanbod in 2010 in stand te houden ten behoeve van andere wijken of kinderen van buiten het gewest.
- **Wijken met een overschot in 2010, waarvan het aanbod niet is afgestemd en die tussen nu en 2020 waarschijnlijk een groei van de potentiële vraag zullen kennen:** het aanbod in deze wijken voldeed in 2010 kwantitatief aan de vraag, maar kwalitatief niet (bijv.: met alleen de aanwezigheid van een Nederlandstalige school of een methodeschool). Een deel van het aanbod - het deel dat feitelijk hoger is dan het overschot aan plaatsen - wordt bezet door kinderen uit andere wijken; en een groot deel van de lokale bevolking gaat naar school in de omringende wijken.

Door nieuwe plaatsen te creëren, aangepast aan de behoeften van de lokale bevolking, in een hoger aantal dan de daar verwachte groei, zouden er plaatsen vrij kunnen komen in de omringende wijken.

- **Wijken met een overschot in 2010 en verwachte afname van de potentiële vraag voor 2020:** geen nieuw te creëren plaatsen.

De beleidsmakers kunnen dus kiezen uit verschillende strategieën om op basis van de bestaande situaties op een optimale wijze plaatsen te creëren.

Wanneer het echter gaat om het aanpakken van het probleem op gewestelijke schaal maken de vele situaties en de complexiteit van de betrekkingen tussen de wijken het heel moeilijk om een exact plan uit te werken dat overigens slechts een collectie van ad-hocstrategieën zou kunnen zijn.

Er moet een systematischere aanpak ontwikkeld worden, zonder echter de mogelijkheid uit te sluiten van aanpassingen aan de meer lokale realiteit. Dit zal het onderwerp zijn van de twee volgende gedeelten.

2. Methoden voor de verdeling van de te creëren plaatsen

Er zijn methoden bedacht en getest voor de verdeling tussen de wijken van de 9.500 plaatsen in het kleuteronderwijs. Deze bestaan uit een verdeling over hetzij:

- de wijken die naar verwachting een groei krijgen van hun schoolbevolking;
- de wijken die naar verwachting een groei krijgen van hun schoolbevolking en de wijken met tekorten in 2010;
- de wijken waarvan de relatieve opvangcapaciteit (ROC) onder een bepaalde drempel zou uitkomen als er tussen nu en 2020 geen nieuwe plaatsen worden gecreëerd.

- **De wijken die waarschijnlijk een groei krijgen:** deze wijken hebben een blauwe cirkel op kaart M7; het oppervlak van deze cirkel is evenredig met de verwachte groei. Voor sommige wijken wordt ook een negatieve groei verwacht. Het verschil tussen de positieve en negatieve groei, dus de netto groei bedraagt 9.500 kinderen in 2020 in de kleuterleeftijd.

De methode houdt in dat deze plaatsen evenredig verdeeld worden over de wijken met alleen een positieve groei.

Het voordeel van deze methode is dat hiermee op eenvoudige en heldere wijze gereageerd wordt op de demografische groei door de plaatsen daar toe te kennen waar de extra vraag zich waarschijnlijk voordoet.

Het nadeel is dat deze methode geen rekening houdt met de situatie in 2010 met een tekort of overschot van de wijken. Sommige van deze wijken hebben echter een overschot dat groter is dan de verwachte groei en zullen dus niet noodzakelijkerwijs behoefte hebben aan extra plaatsen, terwijl andere wijken, met een tekort maar waar geen groei verwacht wordt geen plaatsen krijgen.

Daardoor zullen de geografische ongelijkheden blijven bestaan.

- **De wijken die waarschijnlijk een groei krijgen en/of een tekort hebben:** deze wijken hebben op kaart M8 een blauwe cirkel die de verwachte groei voorstelt, een rode voor hun tekort, of een blauw met rode. De som van de tekorten en de (positieve) groei in het Brussels Gewest voor het kleuteronderwijs bedraagt ongeveer 19.800. Ter herinnering: de tekorten in het Brussels Gewest worden gecompenseerd door de overschotten. Daarom worden ze niet meegeteld in de 9.500 plaatsen.

Volgens deze methode wordt de groei 2010-2020 opgeteld bij het tekort 2010 voor elke wijk; deze som is dus gelijk aan het cumulatieve tekort van 2020 indien er geen enkele plaats gecreëerd wordt. Daarna zijn de 9.500 plaatsen verdeeld naar rato van het cumulatieve tekort van elke wijk op de 19.800.

Het voordeel van deze methode is dat deze plaatsen toekent aan alle wijken met een tekort, ongeacht of er een groei wordt voorzien.

Het nadeel is dat deze methode ook plaatsen toekent aan wijken met een overschot die dat zouden blijven, zelfs zonder toekenning van plaatsen, want de groei zou daar lager zijn dan het overschot in 2010.

Op deze manier worden de geografische ongelijkheden verminderd, maar niet optimaal.

- **De wijken waar de ROC (of de ratio plaats/kind uit de wijk) lager zou zijn dan een bepaalde drempel in 2020, als er geen plaatsen worden gecreëerd:** deze methode bestaat uit het toekennen van plaatsen aan alle wijken waar de relatieve opvangcapaciteit lager is dan een bepaalde drempel voor een zodanig aantal dat aan het eind van de operatie hun ROC verhoogd is tot dezelfde waarde, die dan de minimale waarde wordt in het Brussels Gewest. De operatie bestaat daarom uit een systematische verhoging van de ROC van een aantal wijken.

De methode wordt in het volgende gedeelte toegelicht.

Het voordeel ervan is dat deze methode voor alles de vermindering beoogt van de geografische ongelijkheden, een van de doelstellingen van dit onderzoek.

Het nadeel ervan is dat deze methode geen plaatsen toekent aan de wijken waar de ROC - aan het einde van de periode 2010-2020 - op een lagere waarde uitkomt dan een plaats per kind, maar hoger dan de drempel in kwestie.

De drempel is, zoals wij zullen zien, op basis van optimalisatiecriteria vastgesteld op 0,80 (of 0,8 plaats per kind).

Na toekenning van de plaatsen spreken de resultaten voor zich wat de blijvende geografische ongelijkheden betreft:

- de verdeling volgens de verwachte groei was gunstig voor 88 wijken; deze laat echter 32 wijken onder de grens van 0,80 in 2020, met lagere waarden tot zelfs 0,20; de indicator voor geografische ongelijkheden²⁵ is de hoogste van de drie methoden: 0,16;
- de verdeling op basis van het cumulatieve tekort is gunstig voor 94 wijken; 30 wijken krijgen echter waarden lager dan 0,80, met ROC-waarden dalend tot onder 0,50;
- de verdeling door middel van systematische verhoging van de ROC is gunstig voor 55 wijken; maar geen enkele wijk heeft nog een relatieve opvangcapaciteit lager dan 0,80 in 2020; de indicator voor de geografische ongelijkheden is 0,13, het laagste van de 3 methoden.

Methode voor de verdeling van de plaatsen	Aantal begunstigde wijken	Wijken met ROC < 0,80	Indicator voor geografische ongelijkheden
Verwachte groei	88	32	0,16
Cumulatief tekort	94	30	0,15
Verhoging van de ROC	55	0	0,13

Deze laatste methode is dus uiteindelijk gekozen om indicaties te geven over de ruimtelijke verdeling van de te creëren plaatsen. Deze bevoordeelt de wijken waar het creëren van extra plaatsen het meest noodzakelijk zou zijn en maakt volop gebruik van de kans die de bevolkingsgroei biedt om over te gaan tot een geografische herverdeling van het aanbod.

Door zich op deze manier te richten op het creëren van plaatsen gaat het aantal wijken met een ROC lager dan 0,80 tussen 2010 en 2020 van 35 naar 0; de indicator voor geografische ongelijkheden neemt af van 0,19 tot 0,13.

²⁵ Ter herinnering: de indicator voor de geografische ongelijkheden wordt berekend door de verhouding te bepalen tussen de som van het tekort aan plaatsen in de wijken die in die situatie verkeren met de som van de plaatsen in het Brussels Gewest.

3. Methode voor systematische verhoging van de ROC van een aantal wijken

De bevolkingsgroei: een kans

De noodzaak om nieuwe plaatsen te creëren vloeit niet voort uit de huidige tekorten in 2010. Zoals al eerder uiteengezet, is op gewestelijke schaal het aantal plaatsen groter dan het aantal kinderen in de kleuterleeftijd.

Als gevolg daarvan en in theorie waren er, indien er in 2010 genoeg nieuwe plaatsen waren gecreëerd om het tekort in een bepaalde wijk op te vullen, tegelijk evenveel lege plaatsen elders gecreëerd. Dus als alleen de territoriale ongelijkheden weggewerkt moesten worden – zonder rekening te houden met de bevolkingsgroei – dan moest men eerder de plaatsen in wijken met een overaanbod overbrengen naar de wijken met een tekort. Anders zou het creëren van plaatsen in wijken met een tekort zich kunnen vertalen in lege plaatsen in andere wijken.

Het creëren van nieuwe plaatsen is in de eerste plaats bedoeld om de voorspelde stijging van de kinderen in de leeftijd van de kleuterschool tot in 2020 op te vangen. Deze bevolkingsgroei biedt echter de opportuniteit om de ongelijke verspreiding te corrigeren door plaatsen te creëren in wijken met een tekort, in plaats van in alle wijken waarin een bevolkingsgroei wordt verwacht en waarvan sommige een overaanbod kennen.

Ontwikkelingen

Concreet: als twee wijken een groei kunnen verwachten van hun schoolbevolking en een daarvan vertoont op dit moment een overschot aan plaatsen en de andere een tekort, draagt het gericht creëren van nieuwe plaatsen in de wijk met een tekort bij aan de geografische herverdeling. Voorbeeld:

	Wijk A	Wijk B
Overschot of tekort in 2010	100	-100
Verwachte groei voor 2020	-100	-100
Nieuwe plaatsen		200
Overschot of tekort in 2020	0	0

Wijk B, met een tekort in 2010, is aan het eind van het decennium in balans; Wijk A, met een overschot in 2010 is in 2020 in balans.

De situaties zijn echter over het algemeen niet zo eenvoudig. Veel wijken bijvoorbeeld die in 2010 geen tekort hebben - vooral in het westelijke deel van het gewest - zullen een groei krijgen van hun schoolbevolking, met als resultaat voor sommige wijken in 2020 een groot tekort indien daar geen plaatsen zouden worden gecreëerd.

De situatie waarin de wijken zich in 2020 zouden bevinden als er geen plaatsen worden gecreëerd dient dus te worden meegenomen.

Daarom zou een methode kunnen inhouden dat rekening wordt gehouden met het theoretische cumulatieve tekort in 2020 (tekort 2010 + groei 2010-2020) als er geen

plaatsen worden gecreëerd. De wijken die nieuwe plaatsen moeten krijgen zouden bepaald worden op basis van een drempel van het cumulatieve tekort. De verdeling van de 9.500 plaatsen zou gebeuren door een gelijk percentage toe te passen op alle betrokken wijken, vastgesteld op basis van de verhouding 'totaal cumulatief tekort van de aangewezen wijken'/'aantal beschikbare plaatsen'.

In het volgende voorbeeld krijgen de wijken plaatsen voor 60% van hun cumulatieve tekort (dat in beide wijken gelijk is), wat het mogelijk maakt om een totaal aantal plaatsen toe te kennen dat gelijk is aan de groei van de schoolbevolking.

	Wijk A	Wijk B
Aantal plaatsen in 2010	500	1.000
Theoretisch cumulatief tekort in 2020	200	200
Creëren van nieuwe plaatsen	120	120
Aantal plaatsen in 2020	620	1.120
Saldo van het tekort in 2020	80	80

Deze methode houdt echter geen rekening met de relatieve grootte van het cumulatieve tekort in elke onderzochte wijk ten opzichte van het aanbod dat hij heeft. Het saldo van het tekort is immers gelijk, maar naar verhouding veel groter voor wijk A (80 plaatsen van de 620) dan voor wijk B (80 plaatsen van de 1.120). Daardoor blijft er aan het einde van de operatie een relatieve onevenwichtigheid tussen de wijken A en B.

De uiteindelijk gekozen oplossing voorziet in deze lacune. Deze bestaat uit het zodanig toekennen van plaatsen dat beide wijken in 2020 een gelijke relatieve opvangcapaciteit (ROC) hebben. Ter herinnering: de ROC is het aantal plaatsen in de kleuterscholen van een wijk per in de wijk wonend kind in de kleuterschoolleeftijd.

Bij een gelijk aantal te verdelen plaatsen (240) als in het voorbeeld hiervoor, krijgen we aan het eind van de operatie een identieke ROC voor beide wijken:

	Wijk A	Wijk B	Totaal
Aantal plaatsen in 2010 (a)	500	1.000	1.500
Theoretisch cumulatief tekort in 2020	200	200	400
Aantal kinderen in de kleuterschoolleeftijd in 2020 (b)	700	1.200	1.900
ROC 2020 zonder gecreëerde plaatsen (a/b)	0,71	0,83	0,79
Creëren van nieuwe plaatsen	141	99	240
Aantal plaatsen in 2020 (c)	641	1.099	1.740
Saldo van het tekort in 2020	59	101	160
ROC 2020 met gecreëerde plaatsen (c/b)	0,92	0,92	0,92

Het tekort ten opzichte van het aanbod is naar verhouding gelijk geworden in beide wijken.

Er wordt niet meer bepaald welke wijken nieuwe plaatsen krijgen op basis van een minimumdrempel van het cumulatief tekort, maar juist op basis van een drempel voor een maximale ROC. Deze drempel moet zodanig worden vastgesteld dat de nieuwe ROC - voor de wijken die nieuwe plaatsen hebben gekregen - uiteindelijk in 2020 niet hoger is dan die van de niet aangewezen wijken²⁶.

Daarom dient de uiteindelijke ROC zodanig te worden aangepast dat deze gelijk is aan de drempel, voor een optimale weerslag van de verdeling van de 9.500 plaatsen op de geografische herverdeling.

De uitgevoerde simulaties hebben ons in staat gesteld om deze waarde te bepalen. Deze ligt op 0,80 volgens de gegevens van het kleuteronderwijs (toevalligerwijs een rond getal). Op deze manier krijgen alle wijken zonder het creëren van plaatsen met een theoretische ROC van lager dan 0,80 in 2020 (of minder dan 0,80 plaats per kind) voldoende plaatsen om hun ROC te verhogen tot dit niveau.

4. Verdeling over de wijken van de te creëren plaatsen

De 9.500 plaatsen zijn over in totaal 55 van de 118 woonwijken van het Brussels Gewest verdeeld (zie de kaart M9), in overeenstemming met de verwachte groei van de bevolking in de kleuterschoolleeftijd tussen 2010 en 2020.

Van de wijken waaraan geen plaatsen worden toegekend, heeft de wijk met de laagste ROC in 2020 een ROC van net 0,80. Geen enkele wijk heeft volgens dit model in 2020 een lagere ROC²⁷. In 2009-2010 bevonden zich echter 35 wijken in deze situatie.

De toekenning is dus optimaal²⁸.

Het aantal te creëren plaatsen per wijk is omgerekend naar klassen met een ratio van 20 plaatsen per klas.

De omrekening naar scholen heeft niet plaatsgevonden, omdat dit gelet op de huidige ontwikkelingen niet passend is en omdat de huidige plannen voor het creëren van plaatsen meestal gericht zijn op uitbreiding van de bestaande opvangcapaciteit en niet op de oprichting van nieuwe scholen.

Bovendien is de aanpak door middel van klassen flexibeler, want hierdoor is het mogelijk om steeds de oprichting van scholen te overwegen vanaf een bepaald aantal klassen of de

²⁶ Voorbeeld: de maximumdrempel is vastgesteld op 0,78; een wijk met een ROC van 0,82 kan dus geen nieuwe plaatsen krijgen; na verdeling van de nieuwe plaatsen over de wijken hebben de wijken die een ROC van gelijk of lager dan 0,78 voortaan een ROC van 0,84. Om een dergelijke situatie te vermijden is er reden om alle wijken te vergroten, omdat de vergroting het aantal aan de wijken toegekende plaatsen verkleint en dus de gezamenlijke ROC (er heeft echter een bepaalde herverdeling plaatsgevonden).

²⁷ Uitzondering vormt de Koningswijk, waar geen kleuterschool is, waar de bevolking in de kleuterschoolleeftijd kleiner is dan 30 kinderen en waar geen bevolkingsgroei wordt verwacht.

²⁸ Een verhoging van de drempel zou gunstig zijn voor een groter aantal wijken, maar deze zouden een lagere ROC krijgen. Een verlaging van de drempel zou leiden tot een concentratie van nieuwe plaatsen in minder wijken die dan een hogere ROC zouden krijgen, terwijl andere wijken, die eerst boven de drempel zaten, waarden onder deze drempel zouden krijgen, zoals hiervoor uiteengezet.

eenvoudige toevoeging van klassen door vergroting van de capaciteit op de bestaande scholen.

Daartoe stellen wij als vuistregel voor het oprichten van scholen de gemiddelde grootte te nemen van de kleuterscholen in het Brussels Gewest in 2010 voor, die 120 plaatsen bedraagt, of het equivalent van 6 klassen.

Het aantal klassen is afgerond op het dichtstbijzijnde hogere of lagere hele getal. Voor waarden lager dan 10 te creëren plaatsen in een wijk is geen enkele klas meegeteld. Deze situatie doet zich slechts voor in vier wijken.

Het totale aantal te creëren klassen met 20 plaatsen bedraagt 475, dus 9.500 plaatsen verdeeld over 51 wijken.

26 wijken krijgen zoveel plaatsen dat daarmee minstens een kleuterschool gevuld kan worden (6 klassen, dus 120 plaatsen). In de 29 resterende wijken kunnen er scholen opgericht worden om de bevolking in de aangrenzende wijken te bedienen.

5. Inleiding bij de analyse van de resultaten

Kaart M9 toont de geografische verdeling per wijk van de 475 te creëren klassen. Zoals men kan constateren, betreft dit minder wijken dan in kaart M8, wat te verklaren is door het feit dat M8 alle tekorten toont in 2010 en de verwachte groei. Welnu, op M9 staan alleen de wijken waar het creëren van klassen noodzakelijk is om in 2020 een relatieve opvangcapaciteit te bereiken van 0,80 (of 0,8 plaats per kind).

Daarom hebben de volgende wijken, die op M8 een cirkel hadden dit niet meer op M9. Het betreft:

- wijken met een overschot aan plaatsen in 2010 en die waarschijnlijk een bevolkingsgroei krijgen, maar waar de relatieve opvangcapaciteit hoger zal blijven dan 0,80 als er geen plaatsen gecreëerd worden;
- wijken met een tekort in 2010, maar die beschikken over een relatieve opvangcapaciteit hoger dan 0,80, een situatie die waarschijnlijk zal voortduren omdat er geen groei verwacht wordt.

We willen herhalen dat de gekozen aanpak voor de verdeling van de klassen voor alles een geografische herverdeling beoogt. Deze aanpak houdt geen rekening met de kenmerken van de wijken die eerder in het onderzoek geanalyseerd zijn, zoals het schoolbezoek en de lokale leerlingen, de kwalitatieve aanpassing van het lokale aanbod aan de lokale behoeften of het aanbod in de naburige wijken. Al deze kenmerken laten problemen zien die opgelost kunnen worden door een gerichte aanpak bij het creëren van klassen.

Bovendien wordt in deze aanpak geen informatie gegeven over de ontwikkeling van de tekorten, omdat de tekorten tot 2020 opgeteld worden. Wijken die in 2010 een groot tekort hebben, worden gemengd met wijken zonder tekort, maar waar de schoolbevolking sterk zal groeien in de toekomst.

Dergelijke informatie kan echter essentieel zijn voor de plannen voor het creëren van plaatsen, omdat de situatie in bepaalde wijken urgenter is dan in andere, bijvoorbeeld

omdat deze omgeven worden door wijken die ook een tekort hebben en die niet in staat zijn om de overvloedige vraag van hun naburige wijk op te vangen.

Daarom dringen wij erop aan rekening te houden met de andere indicatoren en kaarten bij het uitwerken van de strategieën voor het creëren van plaatsen.

Ook daarom leek het ons van belang om een prioriteitsdimensie aan te brengen in kaart **M10**, door middel van de laag met prioriteitsgebieden van kaart M6 die, ter herinnering, de volgende informatie samenvat:

- de omvang van het tekort (kaarten M2 en M3) in relatieve en absolute waarde;
- de wijken waar het aanbod problematisch is (kaart M5);
- de omvang van het geïdentificeerde gebied en de bevolking daarvan.

Daardoor kunnen de op kaart M9 getoonde resultaten voorzien worden van context.

6. Analyse van de resultaten

Op kaart M9 lijkt het grondgebied van het gewest in twee delen te zijn gesplitst door een as die afbuigt naar het oosten:

- een deel in het noordwesten dat ongeveer 60% van het grondgebied beslaat. Hier bevinden zich het grootste deel van de wijken geconcentreerd waar ingrepen vereist zijn om het hoofd te bieden aan de bevolkingsgroei;
- een deel in het zuidwesten dat ongeveer 40% van het grondgebied beslaat. Hier bevinden zich de meeste wijken die een bevredigende relatieve opvangcapaciteit behouden zonder het creëren van nieuwe plaatsen.

Verschillende gebieden vallen op:

- **De arme sikkel:** zoals uit voorgaande analyses te verwachten is, omvat de arme sikkel de wijken waar de behoefte bijzonder hoog is: **Laag-Vorst** waar **25** klassen zullen moeten worden gecreëerd; Bosnië (14), twee wijken in Kuregem (Bara en Veeartsenij: 14), Anneessens en Stalingrad (11), **Weststation (26)**, **Havenwijk (24)**, Oud-Laken-Oost (15), **Brabantwijk (29)**, **Sint-Joost Centrum (24)** en **Dailly (36)**.

Vrijwel de hele arme sikkel bevindt zich in prioriteitsgebied niveau 1 (zie kaart M10). Dat betekent dat de situatie er nu al problematisch is (tekorten in absolute en relatieve waarde; aanbod dat niet beantwoord aan de lokale behoefte; aangrenzende wijken die de niet-beantwoorde behoefte van de betreffende wijken slecht kunnen compenseren; hoge bevolkingsdichtheid; etc.).

Het valt op dat in de wijk Oud-Molenbeek ongeveer twintig klassen in het lager onderwijs nodig zijn om het hoofd te bieden aan de demografische groei en om een geografische herverdeling te organiseren, terwijl geen enkele kleuterklas moet worden voorzien. De betrokken bevolkingsgroep zou namelijk licht afnemen. Er wordt immers verwacht dat tussen 2010 en 2020 de relatieve

opvangcapaciteit zal toenemen van 0,91 tot 0,95, wat hoger is dan de systematische verhoging (0,84).

- **Wijken in de tweede kroon, in het westen:** deze wijken liggen van zuid naar noord, van Sint-Denijs-Neerstalle tot Houba. Voor deze wijken is meestal een grote groei van hun schoolbevolking voorspeld en zij hebben nu een laag of geen tekort in 2010. Het gaat voornamelijk om: **Bizet-Rad-Coovi (24)** en **Veeweide-Aurore (13)** in het prioriteitsgebied niveau 1; **Machtens (24)**, **Korenbeek (13)**, **Heymbosch-AZ-Jette (10)** en **Houba (13)** in prioriteitsgebied niveau 2; daarnaast zijn er 8 wijken waar de waarden voor het aantal te creëren klassen liggen tussen 1 en 9.
- **Wijken in het noordoosten en oosten van het Gewest,** met de wijk **Schaarbeek Station (22)**; **Leopold III-laan (12)** en **Reyers (9)** in prioriteitsgebied niveau 1; en **Gibraumont (15)**.
- **Wijken langs de Waversesteenweg,** in prioriteitsgebied niveau 1, te weten **Jourdan** en **Jacht** voor in totaal 13 klassen.
- **Wijken in het zuidoosten,** zijn een vermelding waard, omwille van hun lage waarden. Deze 5 wijken liggen in een lijn die zich uitstrekt van zuid (wijk Dries) naar oost tot aan Sinte-Aleidis-Mooibos. In totaal zouden daar 16 klassen gecreëerd moeten worden. Deze wijken grenzen echter aan wijken die in 2010 een overaanbod hadden.

Ter herinnering, de grootte van de kleuterklassen voor de hierboven vermelde wijken komt overeen met het aantal te creëren plaatsen om de relatieve opvangcapaciteit te verhogen tot 0,80, volgens de demografische voorspellingen.

Ter herinnering: de studie handelt over de situatie in 2010.

Ongeveer **53.000 kinderen** gaan naar een lagere school in het gewone officiële of vrije onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (schooljaar 2009-2010); te weten 83% naar het Franstalig onderwijs en 21% naar het Nederlandstalig onderwijs.

Bijna **52.000 kinderen** wonen in het Brussels Gewest en zijn in de leeftijd van de lagere school.

Ongeveer **48.000 kinderen** die naar een lagere school in het Brussels Gewest gaan, zijn daar gedomicilieerd, dus 86% van de daar ingeschreven kinderen. 10% van de leerlingen is afkomstig uit naburige gewesten (voornamelijk Vlaanderen, voor meer dan 8%).

Over de **relatieve opvangcapaciteit** (ROC of aantal plaatsen per kind uit de wijk in de leeftijd van de lagere school): zoals de kaarten M2 en M3 illustreren, hebben de wijken in de periferie globaal genomen een grotere capaciteit dan de rest van het Gewest. Dit zijn ook de wijken die het grootste deel van de leerlingen opvangen die afkomstig zijn van buiten het Brussels Gewest.

Over de **geografische ongelijkheden** (kaarten M4 en M5): sommige wijken hebben ten opzichte van de potentiële vraag een overaanbod en sommige een te klein aanbod; de overschotten in de eerste compenseren de tekorten in de andere.

In bepaalde wijken is het aanbod, of het nu gaat om een overaanbod of tekort, niet altijd afgestemd op de vraag (taalkundig aanbod, pedagogisch aanbod, reputatie...), wat bewoners ertoe brengt om hun kinderen in te schrijven op scholen ver van hun wijk.

In totaal zijn er 10.007 plaatsen te weinig in de wijken met een tekort. De indicator voor de geografische ongelijkheden, verkregen door de verhouding te bepalen tussen de som van de tekorten aan plaatsen in de betrokken wijken en de som van de plaatsen bezet door de in het Brussels Gewest gedomicilieerde kinderen, heeft een waarde van 0,21 voor het lager onderwijs. Iets meer dan een vijfde van de plaatsen in de lagere scholen is dus slecht verdeeld.

Op gewestelijke schaal is echter de som van de overschotten per wijk hoger dan de som van de tekorten, omdat het gewest plaatsen heeft voor leerlingen uit de naburige gewesten.

Wat de **demografische voorspellingen** betreft, liggen de wijken die de meeste groei zouden krijgen tussen nu en 2020 in het westen (waarvan meerdere in 2010 geen tekort hadden) en het noorden van het Brussels Gewest (waarvan de meeste een tekort hebben).

De wijken in het zuidoosten van het Brussels Gewest zullen waarschijnlijk een lagere groei of zelfs een afname laten zien van hun bevolking in de leeftijd van de kleuterschool, op enkele uitzonderingen na waar een relatief hogere groei wordt verwacht.

Vrijwel alle wijken die in 2010 een tekort hebben, zullen hun bevolking in de kleuterschoollleeftijd zien toenemen. De wijken waar deze eventuele cumulatie zich het

meest zal voordoen, zijn geconcentreerd in de eerste kroon en in het bijzonder in de arme sikkkel.

Daartoe behoren ook: Schaarbeek-Station, Leopold III-laan en Reyers; Jacht; Sint-Denijs, Bizet-Rad-Coovi en Aurore; Machtens, Korenbeek, Basiliek en Houba.

Over het aantal te creëren schoolplaatsen: volgens de demografische voorspellingen zal het aantal kinderen in de lagere school waarschijnlijk toenemen met 9.500 eenheden tussen 2010 en 2020. Bijgevolg behoudt het gewest zijn opvangcapaciteit als er 9.500 extra plaatsen worden gecreëerd, of 475 klassen van 20 leerlingen (toename van de bestaande opvangcapaciteit van scholen en de oprichting van nieuwe scholen).

Over de verdeling van de te creëren plaatsen over de wijken: de gebruikte methode is de systematische vergroting van de capaciteit van de wijken waarvan de ROC (verhouding plaats/kind uit de wijk) kleiner is dan een bepaalde drempelwaarde in 2020, indien er geen plaatsen worden gecreëerd. De berekende optimale drempelwaarde is 0,80.

De 9.500 plaatsen zijn theoretisch verdeeld over 55 wijken waarvan de ROC in 2020 verhoogd moet worden tot 0,80. Geen enkele wijk zal dan dus een kleinere ROC hebben. In 2010 zijn dit er echter nog 35.

Van 2010 tot 2020 zal de geografische ongelijkheidsindicator met iets meer dan de helft verminderen, van 0,19 tot 0,13.

Via deze methode kan de bevolkingsgroei worden aangegrepen als mogelijkheid om het aanbod beter te verdelen over het grondgebied. De wijken waar de nood aan extra plaatsen het hoogst is zullen hier dus waarschijnlijk het meest van profiteren.

Over de wijken die van deze verdeling profiteren (kaarten M9 en M10): het grondgebied van het gewest wordt in twee delen gesplitst door een as die afbuigt naar het oosten:

- een deel in het noordwesten dat ongeveer 60% van het grondgebied beslaat. Hier bevinden zich het grootste deel van de wijken geconcentreerd waar ingrepen vereist zijn om het hoofd te bieden aan de bevolkingsgroei;
- een deel in het zuidwesten dat ongeveer 40% van het grondgebied beslaat. Hier bevinden zich de meeste wijken die een bevredigende relatieve opvangcapaciteit behouden zonder het creëren van nieuwe plaatsen.

Verschillende gebieden vallen op:

- **de arme sikkkel**, waarin vrijwel alle wijken in het prioriteitsgebied niveau 1 liggen. Dat betekent dat de afstemming van het aanbod op de vraag er nu al problematisch is;
- **Wijken die in de tweede kroon in het westen liggen** en zich van zuid naar noord spreiden van Sint-Denijs-Neerstalle tot Houba. Meestal wordt een grote groei van de schoolbevolking voorspeld voor deze wijken terwijl zij in 2010 weinig of geen tekort hebben. Sommige liggen echter in prioriteitsgebied niveau 1 (Anderlecht);

- **sommige wijken in het noordoosten, het oosten en het zuidoosten** omwille van hun lage waarden, in het bijzonder een vijftal wijken die zich uitstrekken van het zuiden (wijk Dries) naar het oosten tot aan Sinte-Aleidis-Mooibos.

Zoals vermeld in het bijzonder bestek is het doel van de studie de evaluatie van de afstemming van het aanbod op de behoefte en de hieruit voortkomende problemen, evenals het in kaart brengen van de geografische ongelijkheid als gevolg van de bevolkingsgroei tot 2020.

We hebben gezien dat de creatie van nieuwe leerplekken in de komende jaren kan worden aangegrepen als mogelijkheid om de bestaande geografische ongelijkheden te verkleinen en zo de ruimtelijke dekking van de behoefte te verbeteren.

Hiervoor zijn verschillende methodes ontwikkeld en getest voor een optimale impact van de verdeling van te creëren plaatsen.

Elke methode heeft uiteraard zijn voor- en nadelen. De voorgestelde methode – de systematische vergroting van de relatieve opvangcapaciteit van een verzameling wijken – blijkt het meest geschikt om zowel aan de onderliggende principes van rechtvaardigheid en duurzaamheid (zachte mobiliteit) te voldoen, als aan een ruimtelijke dekking die aan de lokale behoefte voldoet.

Het doel is inderdaad om aan zo veel mogelijk kinderen in de buurt van hun woning een plaats in een kleuterschool te kunnen bieden die aan de verwachting van hun ouders voldoet.

Zoals in het onderzoek wordt benadrukt bestaan er andere strategieën die beleidsmakers kunnen hanteren voor een optimale impact van de creatie van plaatsen. Deze strategieën spelen in op de omstandigheden op wijkniveau, en dus op kleinere schaal.

Het leek ons echter essentieel om gebruik te maken van een ijkingsmethode om het bepalen van het aantal benodigde plaatsen dat de globale ontwikkelingsvisie van het schoolaanbod van het gehele gewest uitdrukt in cijfers.

Het theoretische karakter van deze methode staat buiten kijf. Er is inderdaad een aantal factoren waarop beleidsmakers niet noodzakelijkerwijs invloed hebben, maar die zelfs de uitvoering van het beste plan kunnen bemoeilijken.

Hierbij denken wij voornamelijk aan:

- de productie van nieuwe woningen door de overheids- en de privésector die de vraag naar plaatsen aanzienlijk kan doen stijgen;
- interessante vastgoedinvesteringen, die van invloed kunnen zijn op het aantal plaatsen en de locatie waar ze gecreëerd kunnen worden;
- de mogelijke verdichting in bepaalde wijken;
- een groter aantal overheden dat moet beslissen;
- het budget waarover de overheden beschikken;
- de autonomie van de onderwijsnetten;
- specifieke taalkundige of pedagogische aspecten van de scholen;
- de lokale context.

Bovendien zijn er niet altijd mogelijkheden voor een plaatselijk antwoord op een plaatselijk tekort. In bepaalde wijken is het geringe aantal te creëren plaatsen overigens niet genoeg om de bouw van een school te rechtvaardigen.

De ijking moet daarom niet worden beschouwd als een vaststaand plan maar als een hulpmiddel voor de besluitvorming in het kader van deze visie.

De informatie die eruit voortkomt, moet met behulp van de andere instrumenten die hiervoor zijn ontwikkeld in zijn context worden geplaatst en genuanceerd en aangepast als dat nodig is. In dit licht zijn de relatieve opvangcapaciteit, de typologie van wijken en prioritaire gebieden, evenals de tekorten plus de voorspelde groei, in kaart gebracht.

Met deze kennis kunnen kansen en synergiemogelijkheden worden benut, onder ander door de opportuniteiten die werden geïdentificeerd in het “Kadaster van beschikbare plaatsen en/of gebouwen in het BHG voor de vestiging van scholen”.

Een voorbeeld hiervan is het samenvoegen van het aantal klassen van aangrenzende wijken om een gezamenlijke oplossing te vinden voor een aantal wijken samen. Een dergelijke oplossing houdt rekening met bovenstaande problemen en met plaatselijke omstandigheden, zoals het lokale schoolbezoek en het wervingsbereik van de bestaande scholen.

Afgezien van de ijking, is het raadzaam om bij de creatie van nieuwe scholen of klassen in het lager onderwijs rekening te houden met de volgende elementen:

- de aard van de behoefte (huidig tekort en/of voorspelde groei, kwalitatief tekort van de vraag, pedagogisch of taalkundig, etc.)
- de impact van de oprichting van een school op de naburige wijken (aanbod dat al dan niet beantwoordt aan de vraag van een van deze wijken, of er mogelijk plaatsen vrijmaakt);
- de prioritaire gebieden, die rekening houden met de geografische ongelijkheden en daarom een snel ingrijpen vereisen.

De ijking moet dus worden afgestemd in samenspraak met lokale actoren en de verschillende netten. Andere studies, op een kleinere schaal, moeten uitmaken welke elementen onderwerp zouden moeten zijn van deze aanpassingen.

Wij denken hier met name aan een cartografische analyse van het schoolbezoek en de lokale herkomst, die rekening houdt met de schoolkeuze van de ouders; en de factoren die het wervingsbereik van de scholen in een wijk kunnen verklaren (zie bijlage). De data die in het kader van deze studie verzameld zijn bevatten een schat van informatie die het verdient verder te worden benut.

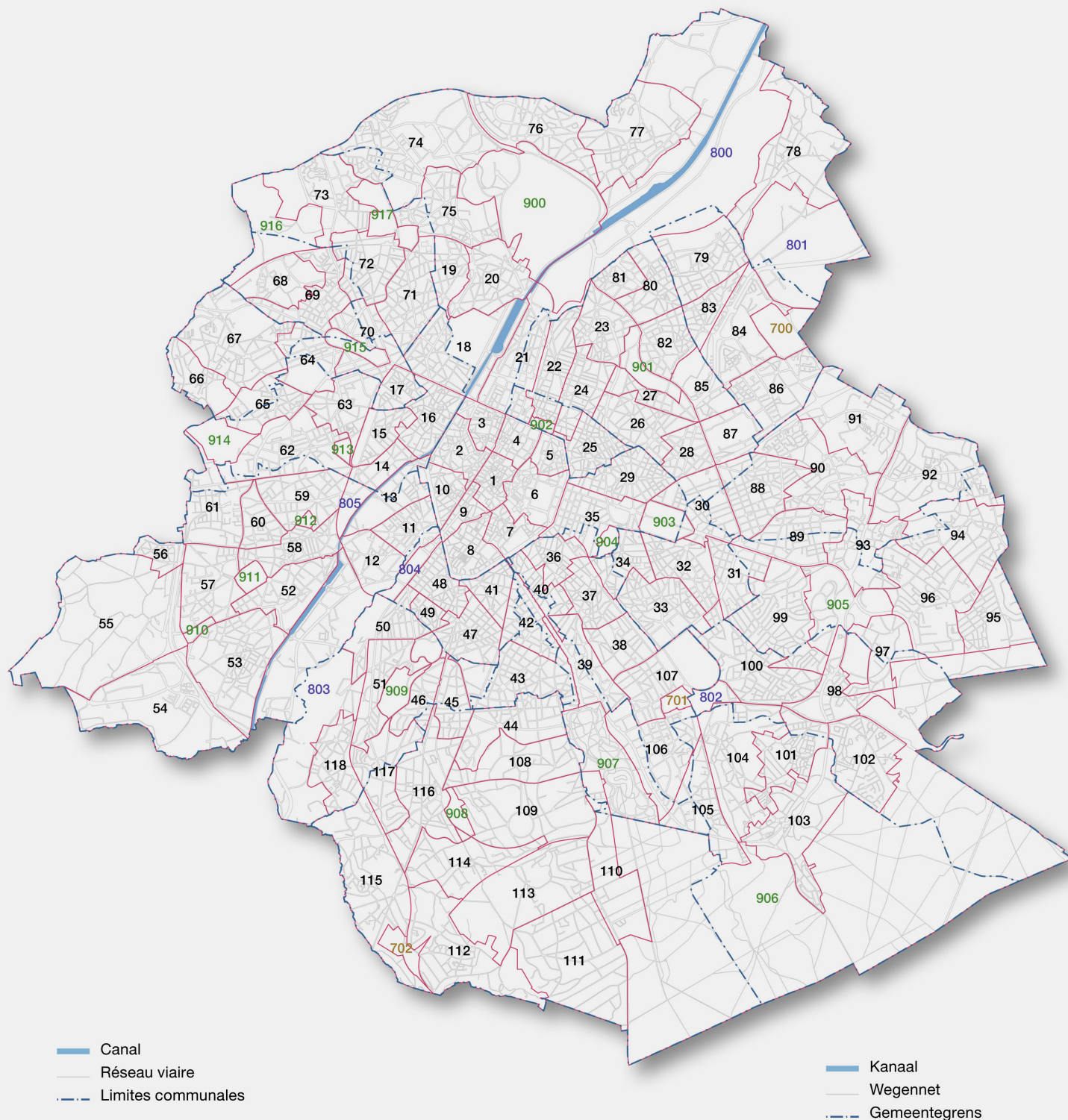
Daarnaast zou bijvoorbeeld het inzoomen op bepaalde wijken het mogelijk maken om in detail verder onderzoek te doen naar de exacte herkomst van de schoolgaande kinderen of om nauwkeurig na te gaan waar de kinderen die in de wijk zijn gedomicilieerd naar school gaan.

Deze kwantitatieve analyses zouden idealiter moeten worden aangevuld met kwalitatieve terreinonderzoeken of ‘surveys’ om beter te begrijpen welke motieven of criteria een rol spelen als ouders hun kind inschrijven in een lagere school en of ouders tevreden zijn over het schoolaanbod, afhankelijk van de culturele, stedelijke, sociale en economische context waarin de ouders zich bevinden.

Het onderzoek zou eveneens moeten worden opgesplitst naargelang de onderwijstaal.

Het blijft een complex vraagstuk dat verder onderzoek verdient ter versterking van het vermogen van de gewestelijke overheid om beter in te spelen op de scholingsbehoeften, binnen een breder perspectief van een rechtvaardige en duurzame stad met een hoge levenskwaliteit.

Bijlage A : Kaarten



La délimitation des quartiers de la Région de Bruxelles-Capitale	
	Limites des quartiers
111	Quartiers d'habitat
906	Quartiers d'espaces verts
803	Quartiers d'industries
702	Cimetières

Source: Monitoring des quartiers, UCL-GEDAP, Cosmopolis-VUB, ULB-IGEAT, ISEG-KUL, Interface Demography-VUB.

De afbakening van de wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	Wijkgrens
111	Woonwijk
906	Groene wijk
803	Industriewijk
702	Kerkhof

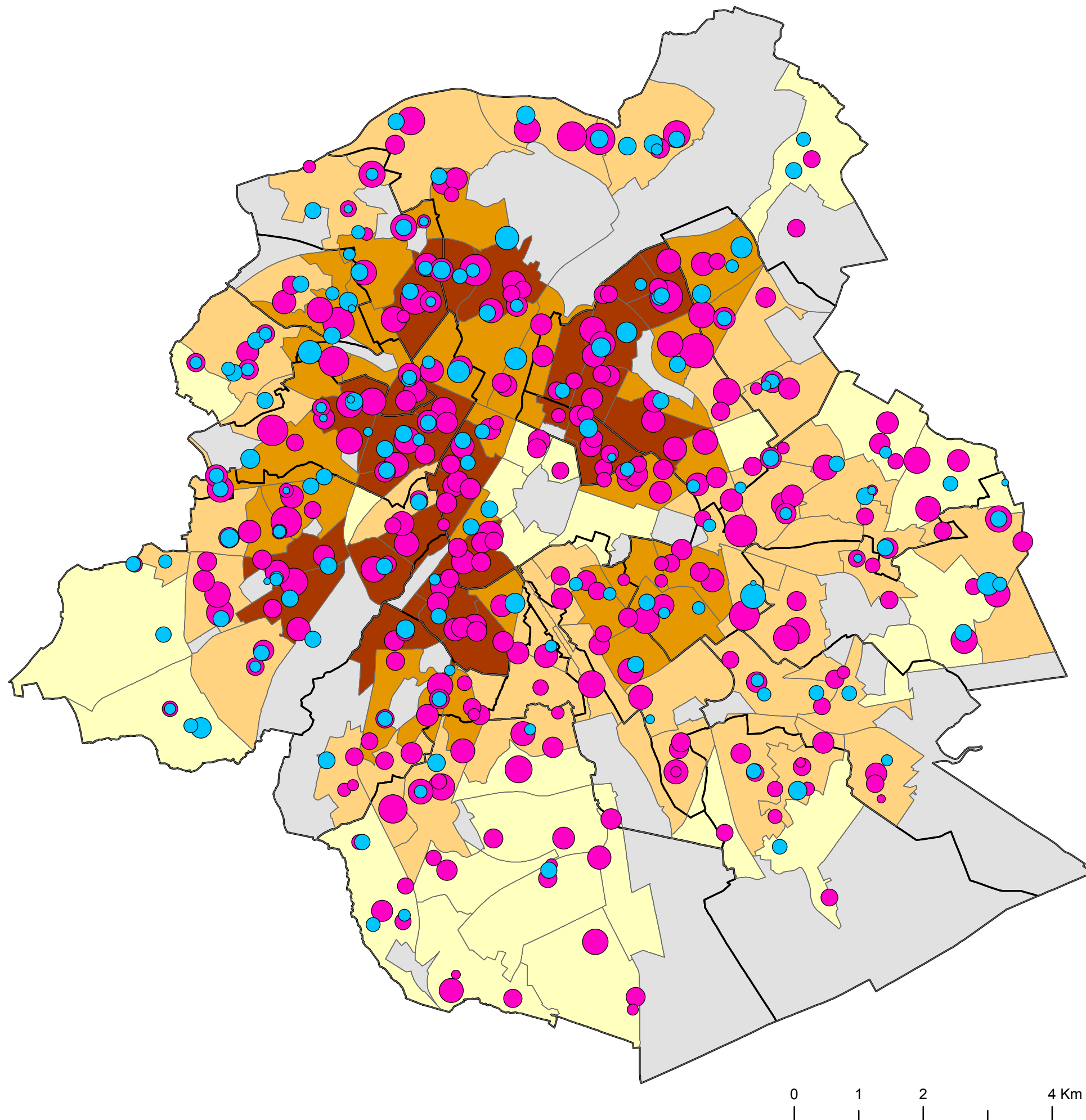
Bron: Wijkmonitoring, UCL-GéDAP, Cosmopolis-VUB, ULB-IGEAT, ISEG-KUL, Interface Demography-VUB.

Lijst van de wijken van de Monitoring

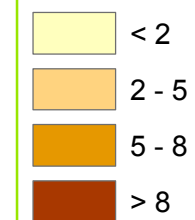
Woonwijken		
1	GROTE MARKT	51 VAN VOLXEM - VAN HAELEN
2	DANSAERT	52 VEEWEIDE - AURORE
3	BEGIJNHOF - DIKSMUIDE	53 BIZET - RAD - COOVI
4	MARTELAARS	54 VOGELENZANG - ERASMUS
5	ONZE LIEVE VROUW TER SNEEUW	55 NEERPEDE
6	KONINGSWIJK	56 GOEDE LUCHT
7	ZAVEL	57 SCHERDEMAAL
8	MAROLLEN	58 ANDERLECHT CENTRUM - WAYEZ
9	STALINGRAD	59 SCHEUT
10	ANNEESSENS	60 BUFFON
11	KUREGEM BARA	61 MOORTEBEEK - PETERBOS
12	KUREGEM VEEARTSENIJ	62 MACHTENS
13	KUREGEM DAUW	63 KARREVELD
14	HERTOGIN	64 FRANS HOSPITAAL
15	WESTSTATION	65 KORENBEEK
16	HISTORISCH MOLENBEEK	66 POTAARDE
17	KOEKELBERG	67 SINT-AGATHA BERCHEM CENTRUM
18	HAVENWIJK	68 VILLA'S VAN GANSHOREN
19	OUD LAKEN WEST	69 GANSHOREN CENTRUM
20	OUD LAKEN OOST	70 BASILIEK
21	NOORDWIJK	71 WOESTE
22	BRABANTWIJK	72 JETTE CENTRUM
23	COLLIGNON	73 HEYMBOSCH - AZ-JETTE
24	HAACHTSE STEENWEG	74 HEIZEL
25	SINT-JOOST CENTRUM	75 HOUBA
26	DAILLY	76 MUTSAARD
27	JOSAPHAT	77 HEEMBEEK
28	PLASKY	78 HAREN
29	SQUARES	79 VREDE
30	TERVURENSE POORT	80 HELMET
31	SINT-MICHIEL	81 SCHAARBEEK STATION
32	SINT-PIETER	82 TERDELT
33	JACHT	83 CONSCIENCE
34	JOURDAN	84 LEOPOLD III LAAN
35	EUROPAWIJK	85 JOSAPHAT STATION
36	MATONGE	86 PADUWA
37	FLAGEY - MALIBRAN	87 REYERS
38	HOSPITAAL ETTERBEEK - ELSENE	88 GEORGES HENRI
39	VIJVERS VAN ELSENE	89 GRIBAUMONT
40	LOUIZA - LANGEHAAG	90 ROODEBEEK - STERREBEELDEN
41	BERCKMANS - MUNTHOF	91 GULLEDELLE
42	KASTELEIN	92 KAPELLEVELD
43	BRUGMANN - LEPOUTRE	93 WOLUWELAAN
44	CHURCHILL	94 STOKKEL
45	MOLIERE - LONGCHAMP	95 SINTE-ALEIDIS - MOOIBOS
46	HOOGTE 100	96 SINT-PAULUS
47	HOOG SINT-GILLIS	97 PUTDAAL
48	HALLEPOORT	98 OUDERGEM CENTRUM
49	BOSNIE	99 VOGELZANG
50	LAAG VORST	100 WAVERSESTEENWEG - SINT-JULIAAN
		101 DRIE LINDEN
		102 TRANSVAAL
		103 BOSVOORDE CENTRUM
		104 WATERMAAL CENTRUM
		105 DRIES
		106 BOONDAAL
		107 UNIVERSITEITSWIJK
		108 MONTJOIE - LANGEVELD
		109 OBSERVATORIUM
		110 FORT JACO
		111 DIESDELLE
		112 KRIEKENPUT - HOMBORCH - VERRE - WINKEL
		113 SINT-JOB KAUWBERG
		114 DIEWEG
		115 KALEVOET - MOENSBERG
		116 GLOBE
		117 VOSSEGAT - ROOSENDAAL
		118 SINT-DENIJS - NEERSTALLE
		Kerkhoven
		700 KERKHOF BRUSSEL
		701 KERKHOF ELSENE
		702 KERKHOF SINT-GILLIS
		Industriewijken
		800 INDUSTRIE NOORD
		801 INDUSTRIE NATO
		802 DELTA
		803 INDUSTRIE ZUID
		804 ZUIDSTATION
		805 INDUSTRIE BIRMINGHAM
		Groene wijken
		900 KONINKLIJK DOMEIN LAKEN
		901 JOSAPHATPARK
		902 KRUIDTUIN
		903 JUBELPARK
		904 LEOPOLDPARK
		905 PARK VAN WOLUWE
		906 ZONIENWOUD
		907 TER KAMERENBOS
		908 WOLVENDAELPARK
		909 DUDENPARK - PARK VAN VORST
		910 VIJVERSPARK
		911 ASTRIDPARK
		912 BOSPARK
		913 MARIE-JOSEPARK
		914 SCHEUTBOS
		915 ELISABETHPARK
		916 LAARBEEKBOS - POELBOS
		917 BOUDEWIJNPARK - DIELEGEMBOS

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M1 Lokalisatie van vraag en aanbod Schooljaar 2009-2010



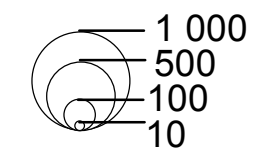
Vraag per wijk : dichtheid van de bevolking die de leeftijd heeft om het kleuteronderwijs te volgen (aantal kinderen/ha)



Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk

Aanbod per wijk : aantal plaatsen in de kleuterscholen

● Nederlandstalige scholen
● Franstalige scholen



□ Gemeentegrenzen

□ Wijkgrenzen

Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs
en Vorming (aanbod) – BRAT (vraag)

1



ADT
ATO.



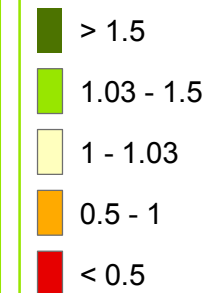
BRAT

Vervaardigd met Brussels UrbIS©© - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M2 Relatieve opvangcapaciteit per wijk Schooljaar 2009-2010

Per wijk, verhouding tussen het aantal plaatsen in het gewoon kleuteronderwijs en het aantal kinderen die de leeftijd hebben om het kleuteronderwijs te volgen



● Franstalige scholen

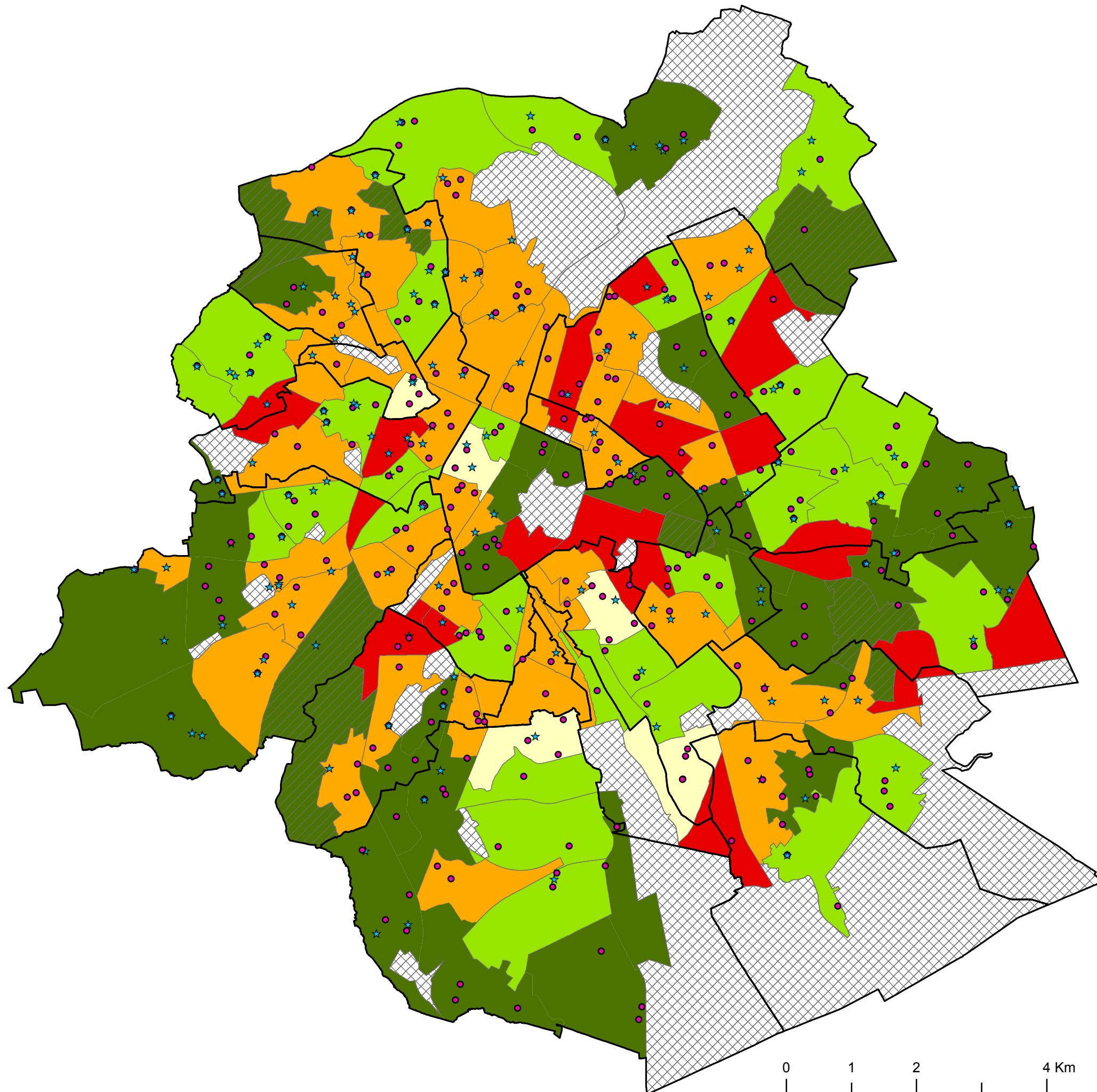
★ Nederlandstalige scholen

Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk zonder kleuterschool

Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk met kleuterschool

Gemeentegrenzen

Wijkgrenzen



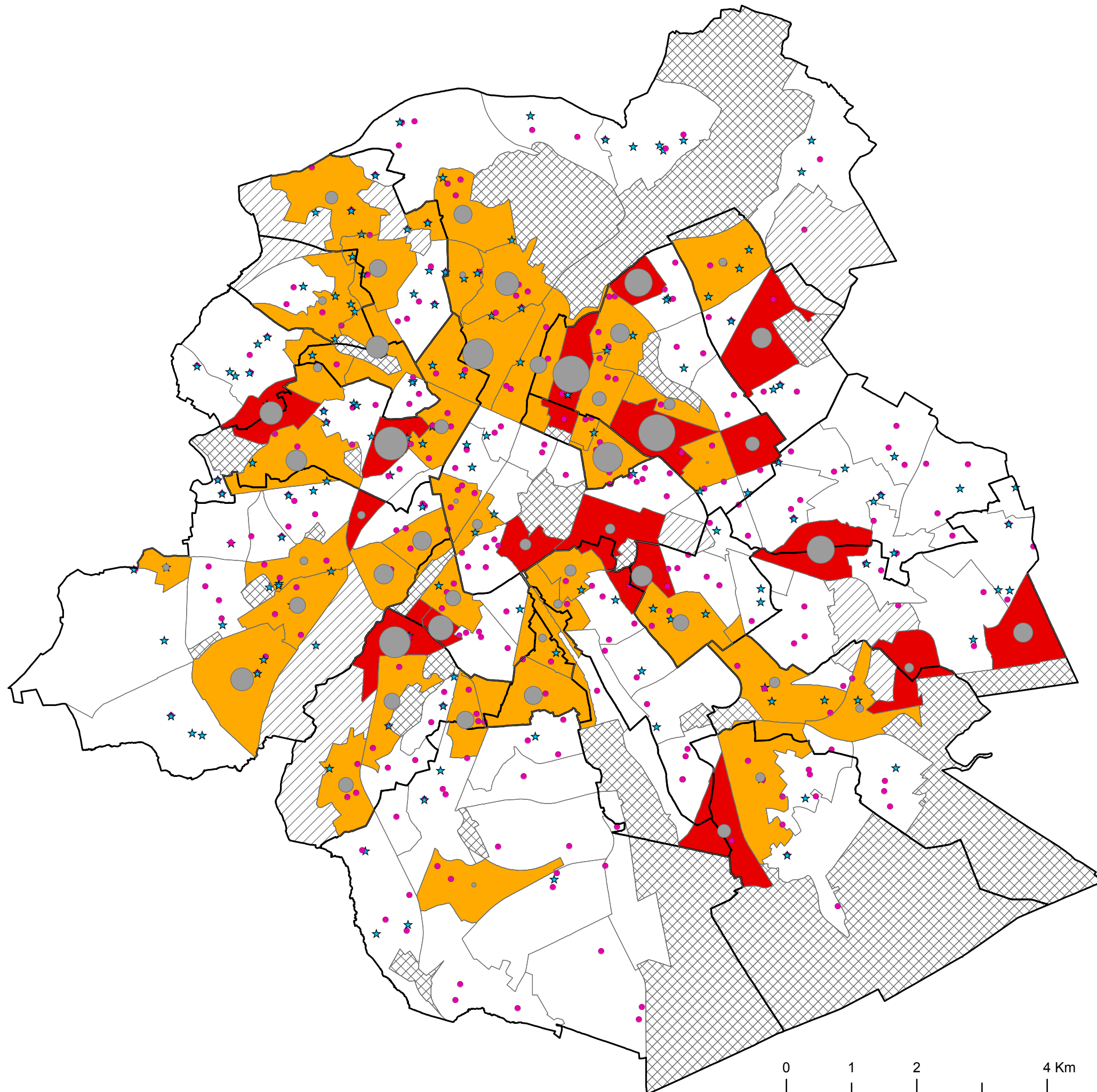
Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs
en Vorming (aanbod) - BRAT (vraag)



Vervaardigd met Brussels UrbIS® - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

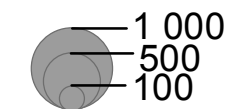
KLEUTERONDERWIJS - KAART M3 Relatieve opvangcapaciteit per wijk en aantal ontbrekende plaatsen in de deficitaire wijken Schooljaar 2009-2010



Relatieve opvangcapaciteit per wijk : verhouding tussen het aantal plaatsen in het gewoon kleuteronderwijs en de potentiële vraag (aantal kinderen woonachtig in de wijk en die de leeftijd hebben om het kleuteronderwijs te volgen)



Binnen de wijk, verschil tussen het aantal kinderen die de leeftijd hebben om het kleuteronderwijs te volgen en het aantal plaatsen in het gewoon kleuteronderwijs



● Franstalige scholen

★ Nederlandstalige scholen

▨ Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk zonder kleuterschool

▨ Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk met kleuterschool

□ Gemeentegrenzen

□ Wijkgrenzen

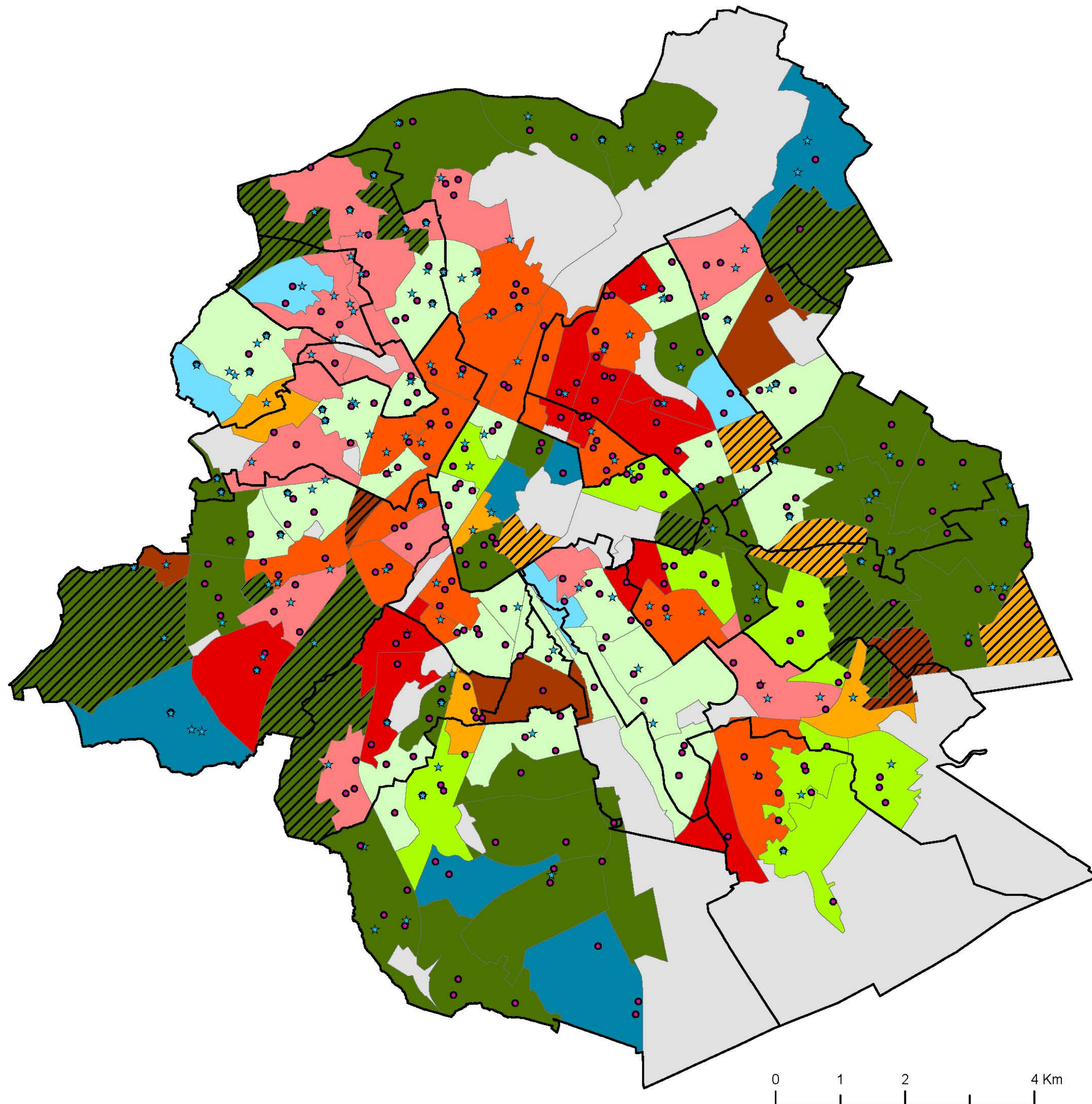
Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (aanbod) - BRAT (vraag)



Vervaardigd met Brussels UrbIS©© - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M4
Wijktypologie en ruimtelijke
onevenwichten
Schooljaar 2009-2010



Typologie van de wijk

- type 1a
- type 1b
- type 2
- type 3a
- type 3a+
- type 3b
- type 3b+
- type 4
- type 5a
- type 5b
- type 6a
- type 6b
- type 6c
- type 0

● Franstalige scholen

★ Nederlandstalige scholen

□ Gemeentegrenzen

□ Wijkgrenzen

Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming
+ berekeningen BRAT

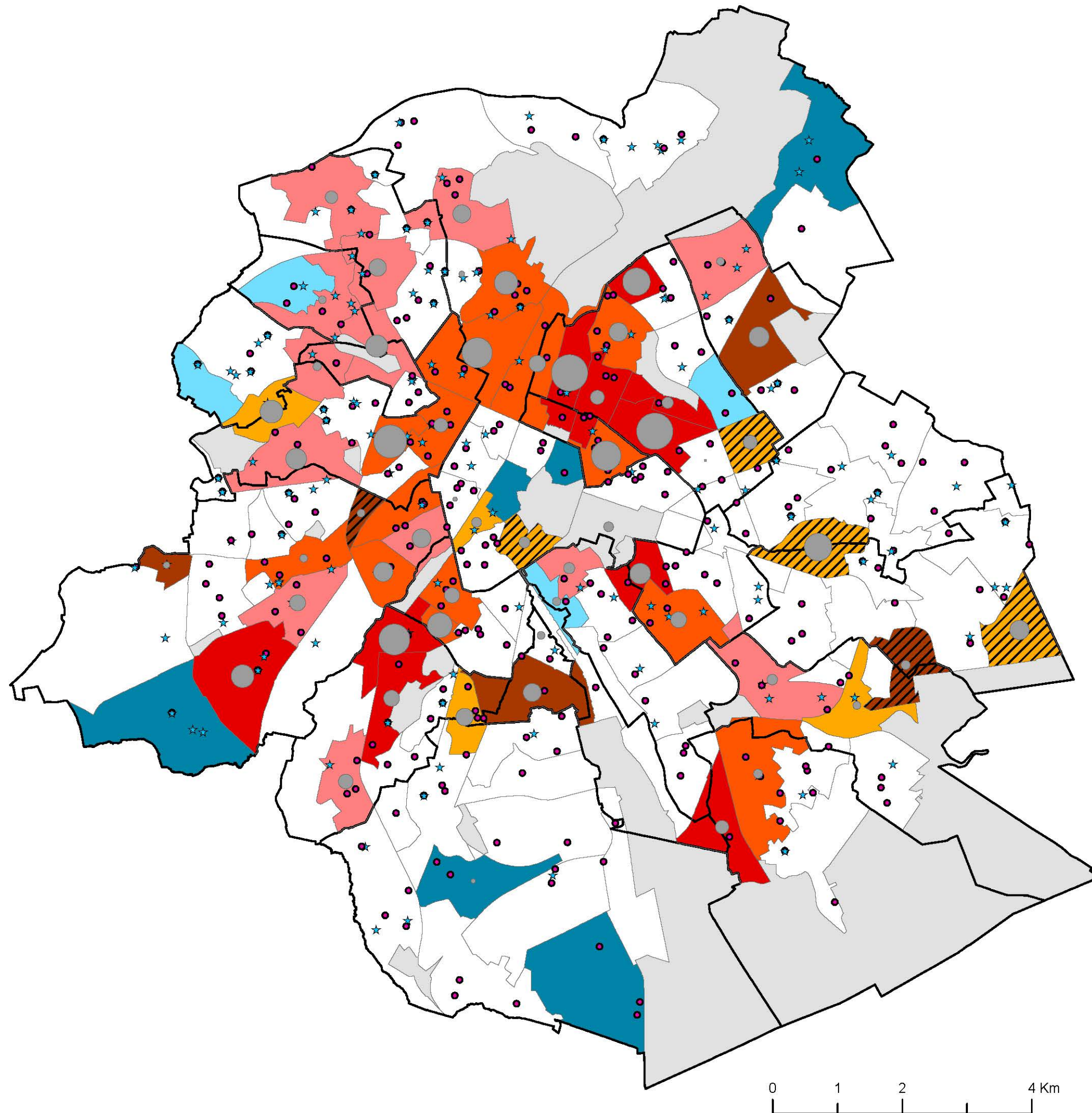
**ADT
ATO.**



Vervaardigd met Brussels UrbIS©© - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

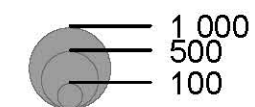
KLEUTERONDERWIJS – KAART M5 Wijken waar het aanbod problematisch is Schooljaar 2009-2010



Typologie van de wijk

- type 1a
- type 1b
- type 2
- type 3a
- type 3a+
- type 3b
- type 3b+
- type 5b
- type 6b
- type 0

Per deficitaire wijk, verschil tussen het aantal kinderen die de leeftijd hebben om het kleuteronderwijs te volgen en het aantal plaatsen in het gewoon kleuteronderwijs



- Franstalige scholen
- Nederlandstalige scholen
- Gemeentegrenzen
- Wijkgrenzen

Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming
+ berekeningen BRAT

ADT
ATO.



Vervaardigd met Brussels UrbIS® - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M6

Prioritaire zones

Schooljaar 2009-2010

Hergroepering, per prioriteitsniveau, van de wijken waar het aanbod problematisch is, rekening houdend met o.a. de typologie van de wijken (cf. kaart M5) en de stedelijke barrières

Zones van het niveau 1

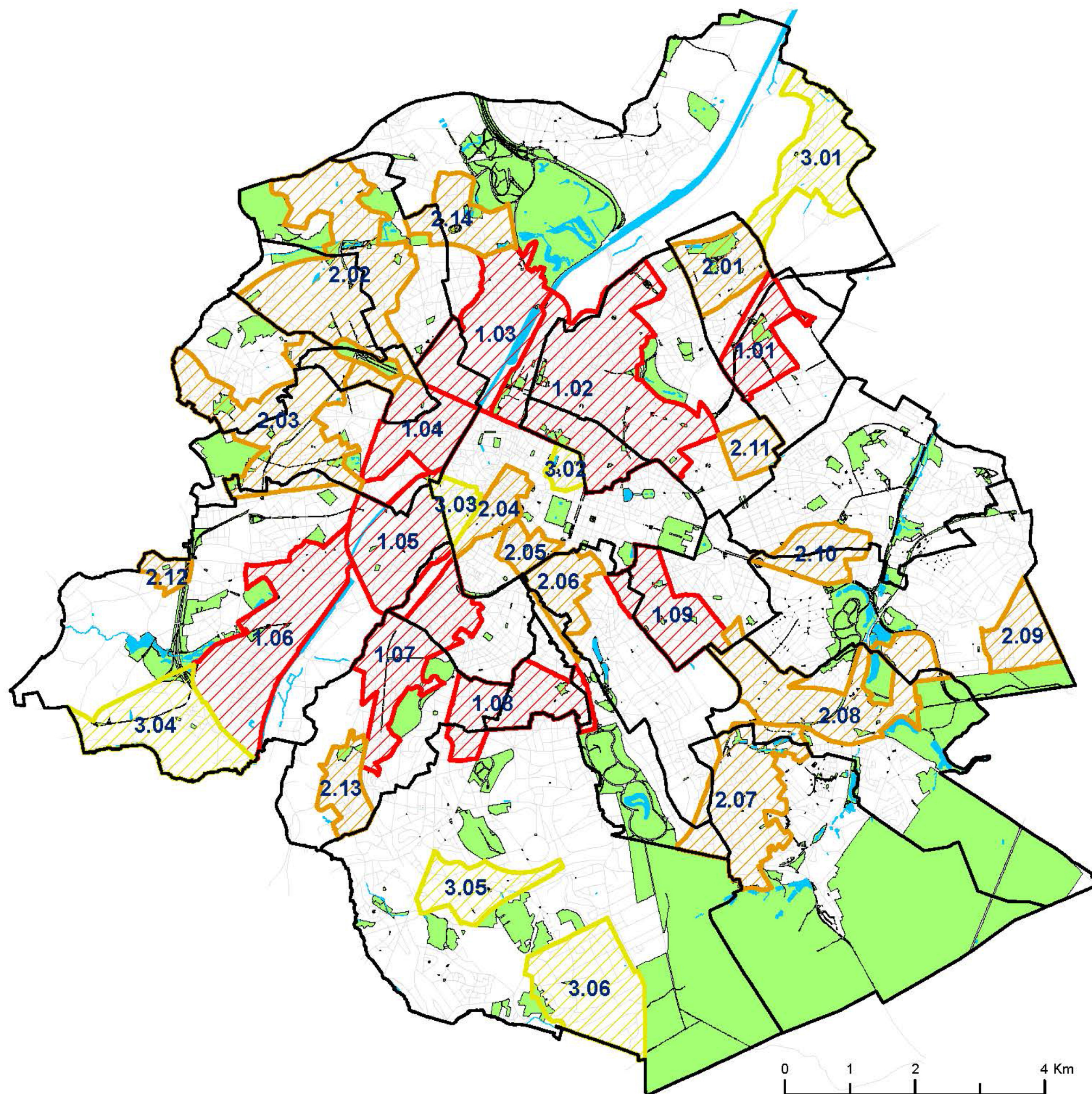
- 1.01 Evere Centrum
- 1.02 Sint Joost - Neder-Schaarbeek
- 1.03 Thurn en Taxis
- 1.04 Neder Molenbeek
- 1.05 Kuregem
- 1.06 Anderlecht Centrum - Bizet - Veeweyde
- 1.07 Neder Sint-Gillis - Neder Vorst
- 1.08 Brugmann - Molière
- 1.09 Jacht - Jourdan

Zones van het niveau 2

- 2.01 Evere Noord
- 2.02 Brussel Noordwest
- 2.03 Berchem - Mettwie
- 2.04 Centrum
- 2.05 Zavel
- 2.06 Matonge - Elsensesteenweg
- 2.07 Watermaal - Dries
- 2.08 Oudergem Centrum - Waversesteenweg
- 2.09 Sint-Alix - Mooi-Bos
- 2.10 Gribaumont
- 2.11 Reyers
- 2.12 Bon Air
- 2.13 Sint-Denijs - Neerstalle
- 2.14 Houba

Zones van het niveau 3

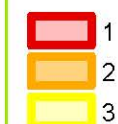
- 3.01 Haren
- 3.02 Onze-Lieve-Vrouw-ter-Sneeuw
- 3.03 Anneessens
- 3.04 Erasmus
- 3.05 Dieweg
- 3.06 Diesdelle



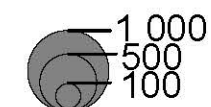
CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M6b Prioritaire zones en tekort per wijk Schooljaar 2009-2010

Prioriteitsniveau : hergroepering, per prioriteitsniveau, van de wijken waar het aanbod problematisch is, rekening houdend met o.a. de typologie van de wijken (cf. kaarten M5 en M6) en de stedelijke barrières



Binnen de wijk, verschil tussen het aantal kinderen die de leeftijd hebben om het kleuteronderwijs te volgen en het aantal plaatsen in het gewoon kleuteronderwijs



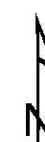
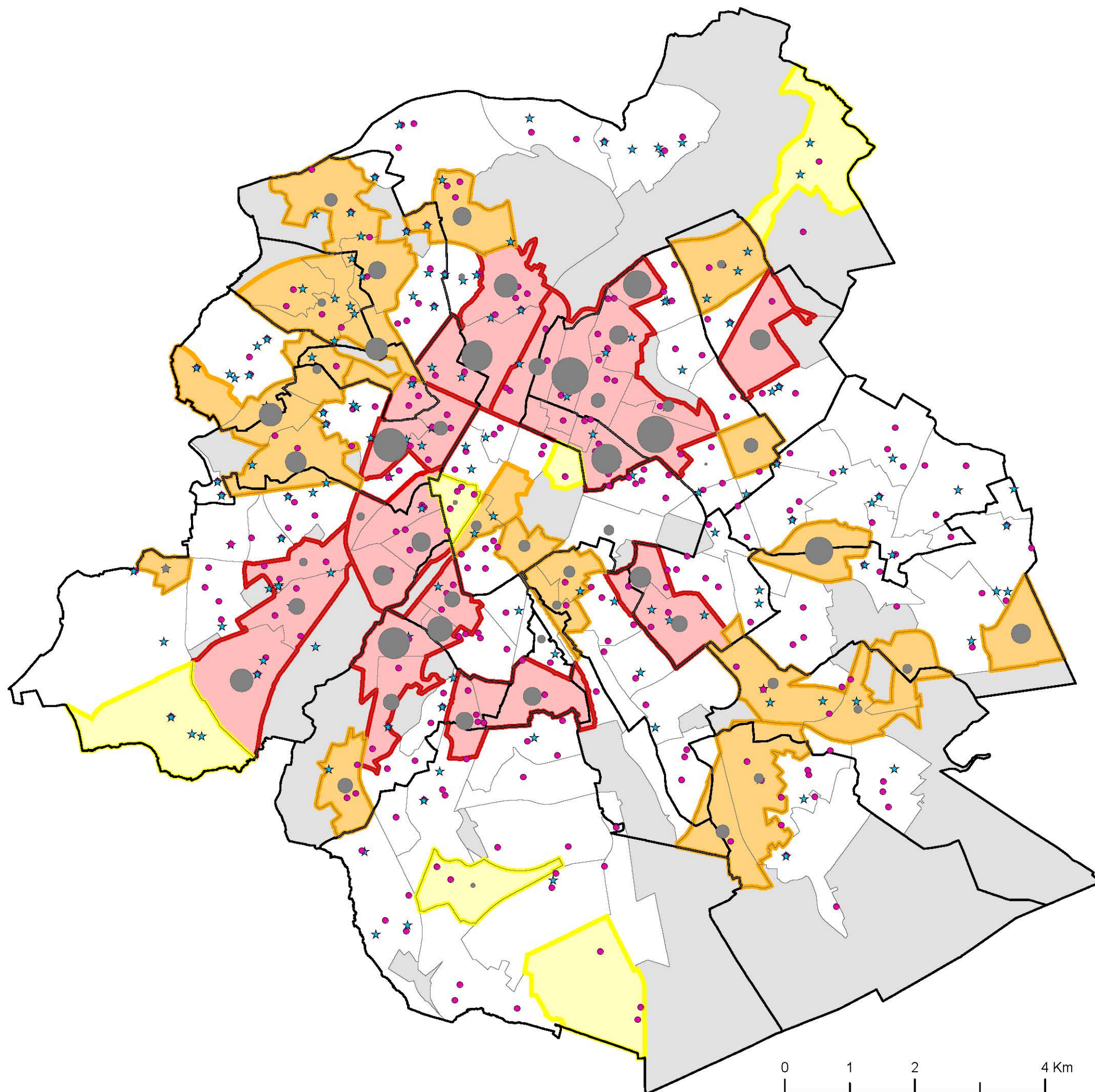
● Franstalige scholen

★ Nederlandstalige scholen

■ Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk

□ Gemeentegrenzen

□ Wijkgrenzen



Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs
en Vorming (aanbod) - BRAT (vraag)

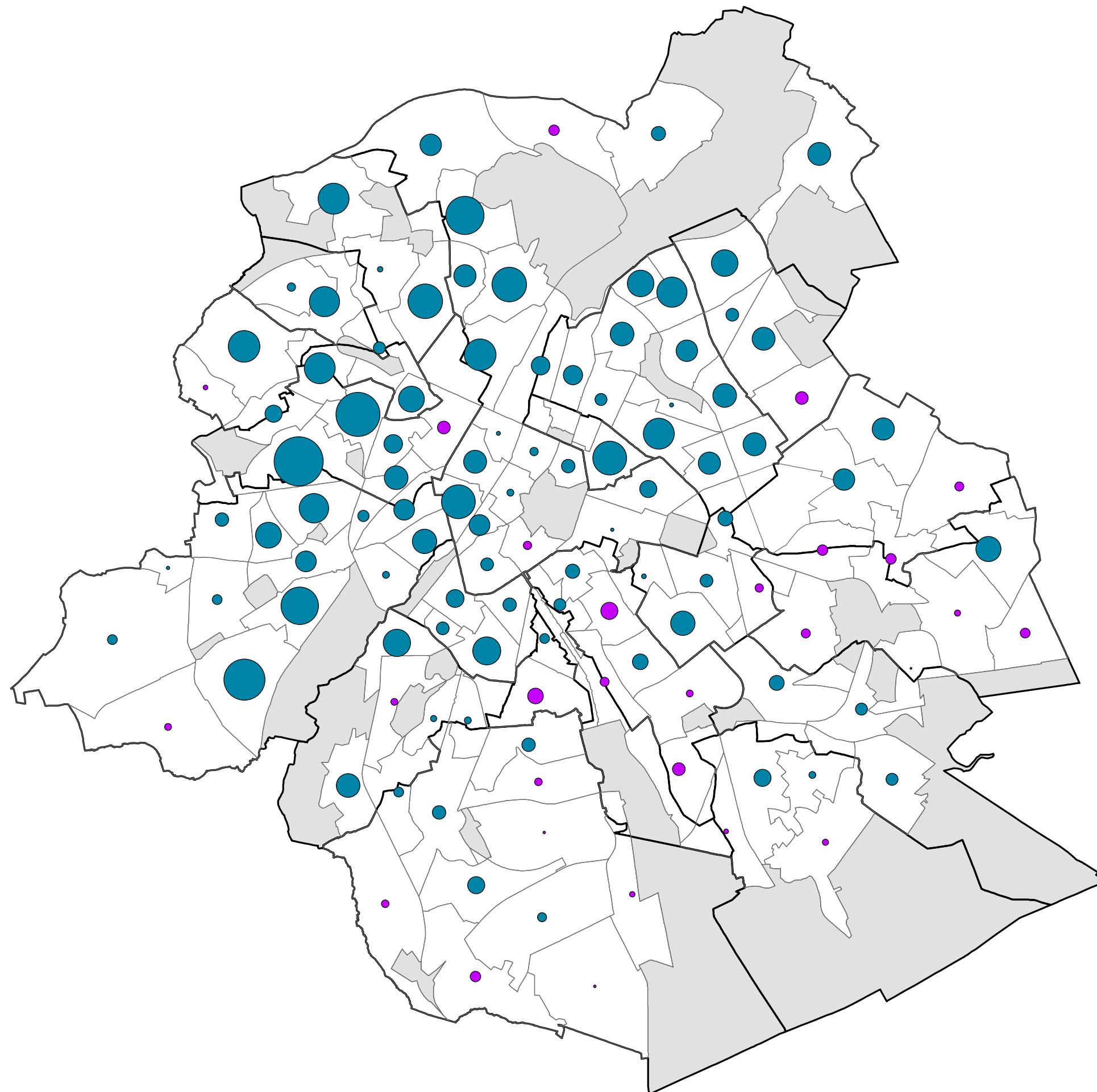
ADT
ATO.



Vervaardigd met Brussels UrbIS©© - Distribution & Copyright CIBG

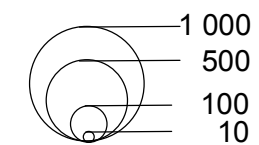
CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M7 Evolutie, per wijk, van de bevolking die de leeftijd heeft het kleuteronderwijs te volgen 2010 – 2020



- Positieve groei
- Negatieve groei

Aantal kinderen die de leeftijd hebben om het
kleuteronderwijs te volgen



- Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk in 2010
- Gemeentegrenzen
- Wijkgrenzen

Bron :
Bevolkingsvoorspellingen IBSA + berekeningen BRAT

ADT
ATO.

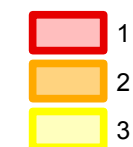


Vervaardigd met Brussels UrbIS©© - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M8 Prioritaire zones en tekort per wijk (schooljaar 2009-2010) en aangroei 2010-2020 per wijk van de bevolking die de leeftijd heeft om het kleuteronderwijs te volgen

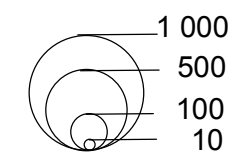
Hergroepering, per prioriteitsniveau, van de wijken waar het aanbod problematisch is, rekening houdend met o.a. de typologie van de wijken (cf. kaarten M5 en M6) en de stedelijke barrières



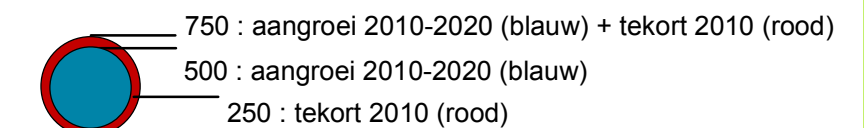
Aangroei 2010-2020

Tekort 2010

Aangroei 2010-2020 + Tekort 2010



Voorbeeld



Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk

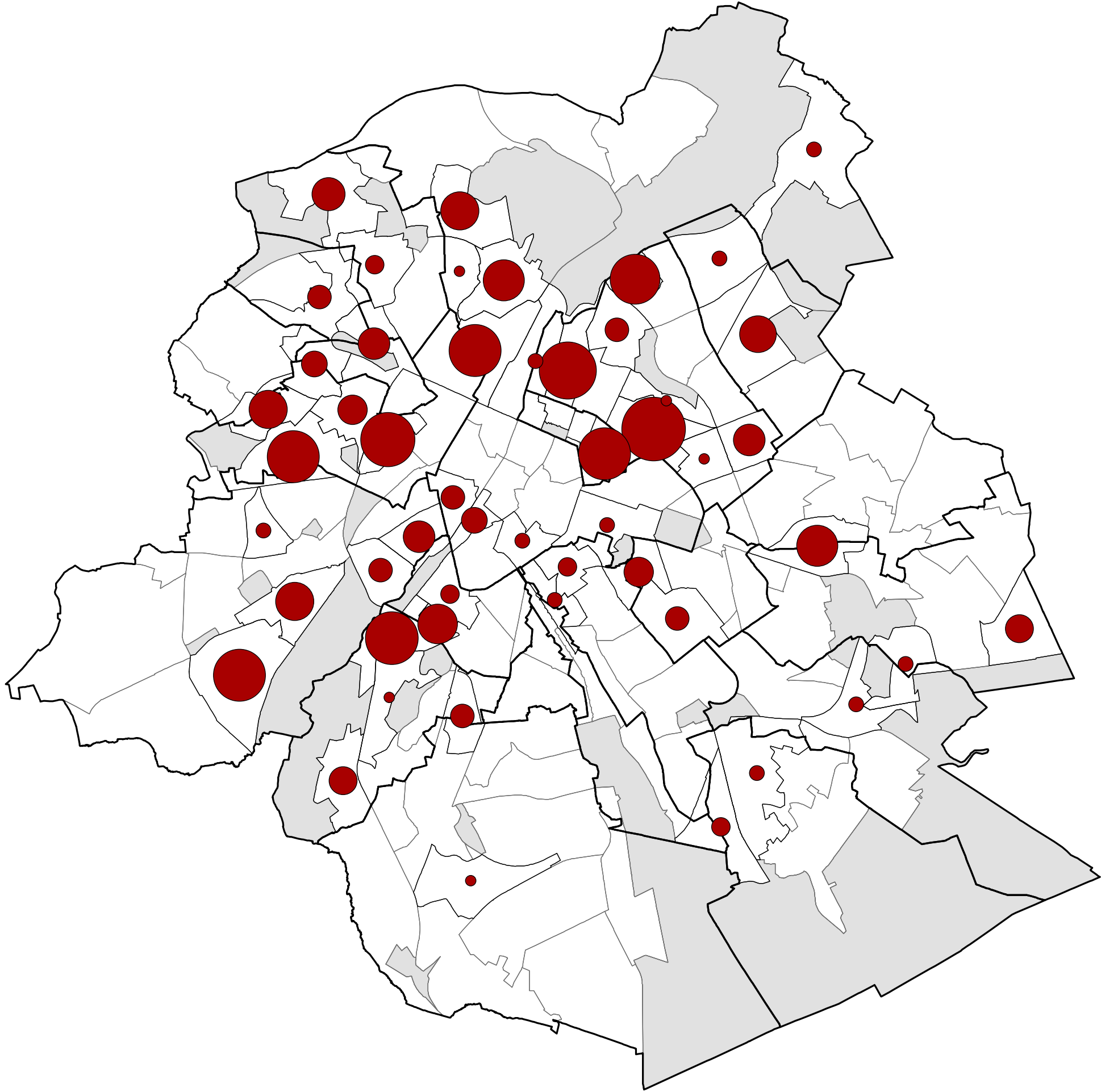
Gemeentegrenzen

Wijkgrenzen

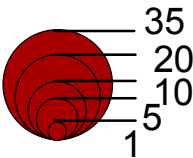
Bron :
Bevolkingsvoorspellingen : IBSA + berekeningen BRAT
Tekort : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE
INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN
EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS – KAART M9
Aantal kleuterklassen van 20 plaatsen
te creëren per wijk voor 2020



Aantal te creëren kleuterklassen van 20 plaatsen



- Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk in 2010
- Gemeentegrenzen
- Wijkgrenzen

Bron :
Berekeningen ATO

0 1 2 4 Km



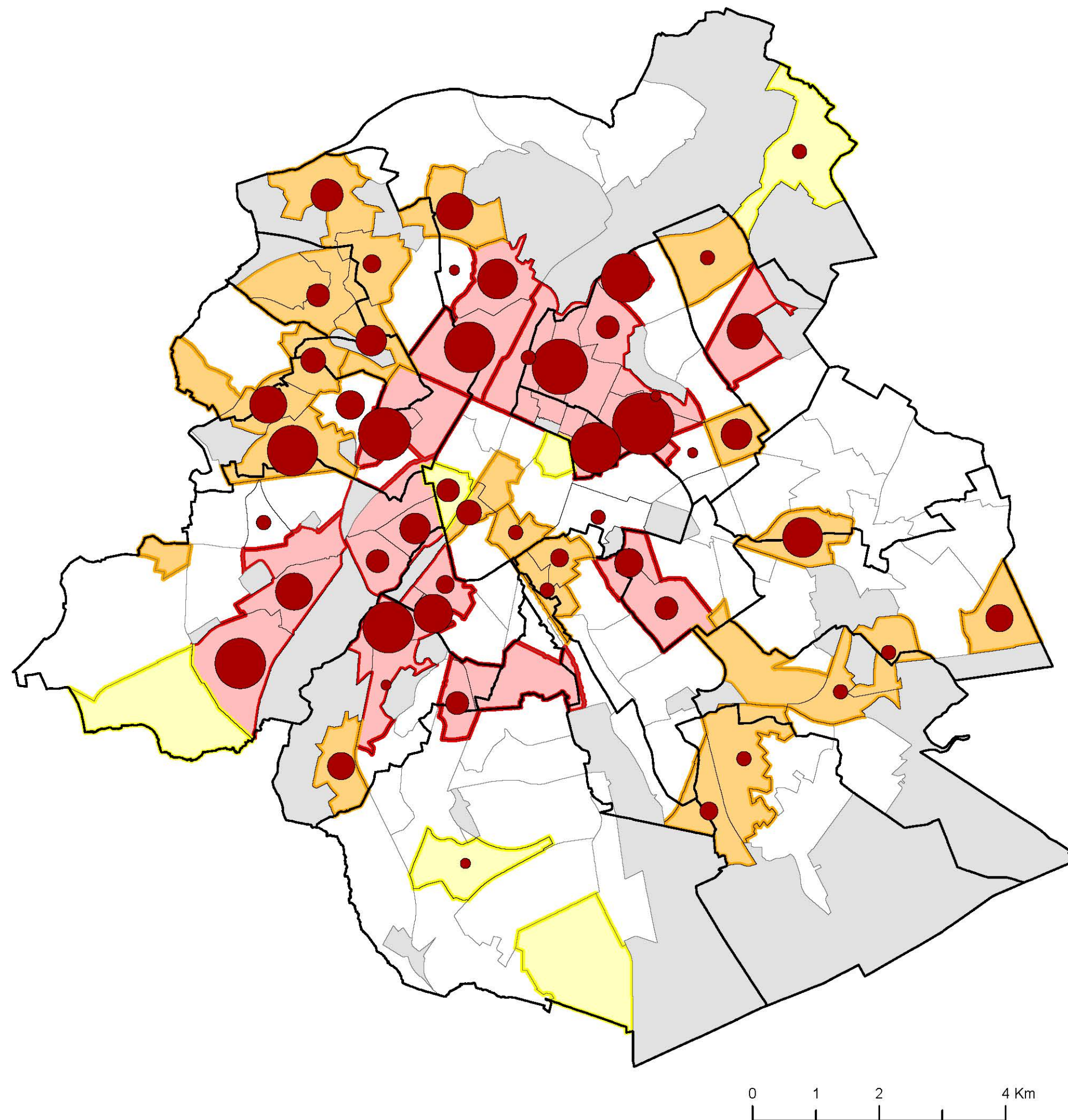
ADT
ATO.



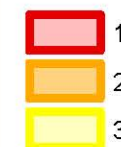
Vervaardigd met Brussels UrbIS® - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

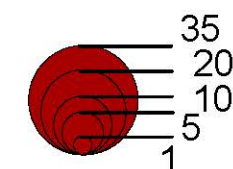
KLEUTERONDERWIJS – KAART M10 Prioritaire zones en aantal kleuterklassen van 20 plaatsen te creëren per wijk voor 2020



Hergroepering, per prioriteitsniveau, van de wijken waar het aanbod problematisch is, rekening houdend met o.a. de typologie van de wijken (cf. kaarten M5 en M6) en de stedelijke barrières



Aantal te creëren kleuterklassen van 20 plaatsen



Minder dan 30 kinderen woonachtig in de wijk in 2010

Gemeentegrenzen

Wijkgrenzen

Bron :
Te creëren klassen : berekeningen ATO
Prioriteitsniveau : BRAT

ADT
ATO.



BRAT

Vervaardigd met Brussels UrbIS® - Distribution & Copyright CIBG

**Inventaris van de voorzieningen en diensten voor de bevolking in
het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

**ANALYSE VAN DE AFSTEMMING TUSSEN VRAAG EN AANBOD
VAN SCHOOLPLAATSEN IN HET KLEUTERONDERWIJS**

Bijlage B: Lokale leerlingen en lokaal schoolbezoek

Inleiding	4
Wervingsbereik van scholen: kleuteronderwijs	6
Wijken met scholen met een lokaal wervingsbereik.....	7
Wijken met scholen met een groot wervingsbereik.....	10
Bijzonderheden van het Franstalig en Nederlandstalig onderwijs.....	12
Conclusie - Wervingsbereik	13
Lokaal schoolbezoek: kleuteronderwijs	15
Wijken waar kinderen voornamelijk een school in de buurt van hun huisadres bezoeken.	16
Wijken waar een aanzienlijk deel van de kinderen een school ver van hun huisadres bezoekt	19
Bijzonderheden van het Franstalig en Nederlandstalig onderwijs.....	21
Conclusie - Lokaal schoolbezoek.....	22
Methodologische opmerkingen	23
Kaarten	30

In de huidige context van de bevolkingsgroei in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de vraag naar de keuze van een kleuterschool op basis van het thuisadres en het wervingsbereik van de scholen cruciaal voor een optimale planning van de scholen die gebouwd moeten worden.

Deze studie wil een bijdrage leveren aan een beter inzicht in de fenomenen die spelen bij de keuze van een school en die worden beïnvloed door culturele, sociale en economische factoren. De studie biedt meer achtergrond (en is een bijlage) bij het onderzoek in het kader van de *Analyse van de afstemming van vraag en aanbod van schoolplaatsen in het kleuteronderwijs*, door verklaringen te bieden voor de geobserveerde fenomenen op het vlak van schoolmobiliteit tussen delen van het gewestelijk grondgebied. Dat gebeurt op basis van de volgende elementen:

- kenmerken van de wijken van herkomst (domicilie van de jongeren die in het Brussels Gewest naar school gaan);
- kenmerken van de wijken van bestemming (plaats van de openbare scholen van het gewone en niet specifiek onderwijs in het Brussels Gewest);
- beperkingen in het aanbod (onderwijstaal, onderwijstype [gewoon, buitengewoon], specifieke pedagogie, aantal beschikbare plaatsen ...).

De herkomst van de leerlingen – onderwerp van het eerste deel – beschrijft de plaatsen waar de leerlingen van de openbare kleuterscholen in Brussel zijn gedomicilieerd (thuisadres van de leerlingen). We zoeken het antwoord op de vraag: waar komen de leerlingen vandaan? Het onderzoek naar de herkomst geeft een indicatie van het *wervingsbereik* van de scholen. De insteek is de omvang van de lokale herkomst.

Het schoolbezoek – onderwerp van het tweede deel – beschrijft de openbare kleuterscholen waar de jongeren die in het Brussels Gewest zijn gedomicilieerd naartoe gaan (plaats van de bezochte school). De insteek is de omvang van het lokale schoolbezoek. Het onderzoek naar het schoolbezoek geeft meer zicht op een eventueel gebrek aan afstemming tussen vraag en aanbod op lokale schaal.

De lokale insteek is van belang met het oog op het streven naar een grotere territoriale gelijkheid in het aanbod; en met het oog op de ontwikkeling van duurzame mobiliteit door een vermindering van de afstanden die met gemotoriseerd vervoer en meestal met de auto naar school afgelegd worden.

De scholen zijn gegroepeerd per wijk¹, zoals gedefinieerd in de Wijkmonitoring (zie kaart in bijlage), zonder onderscheid in de onderwijstaal, om de volgende redenen:

- een indicator van het lokale schoolbezoek – dat wil zeggen het percentage leerlingen in een wijk die naar school gaan in de buurt van hun woning – impliceert een groepering van het aanbod op de schaal van de wijk;
- gezien het hoge aantal kleuterscholen (439) zou een analyse per school (in plaats van per wijk) van de herkomst het werk verveelvoudigd hebben en de termijnen en budgetten voor deze studie overschrijden;

¹ Zie www.wijkmonitoring.irisnet.be

- een analyse op basis van de onderwijstaal – met een onderscheid tussen Frans- en Nederlandstalige scholen – is niet relevant bij gebrek aan gegevens over de wensen van de ouders en de leerlingen over de onderwijstaal.

Daarom is het aanbod van alle kleuterscholen van een wijk samengevoegd.

De studie maakt gebruik van een analytische cartografie. De meeste kaarten zijn te vinden aan het einde van de studie.

Deze gezamenlijke studie van het ATO en het studiebureau BRAT wordt aangevuld met een methodologische nota.

Contactpersoon: Michel Breton

Wervingsbereik van scholen: kleuteronderwijs

In het Brussels Gewest woont 62% van de leerlingen van een wijksschool in dezelfde of een aangrenzende wijk². Dit percentage noemen we het percentage lokale leerlingen. Omgekeerd is 38% van de leerlingen die in een wijk naar school gaan elders in of buiten het Brussels Gewest gedomicilieerd.

Hoe hoger het percentage lokale leerlingen, hoe kleiner het wervingsbereik. Het percentage lokale leerlingen van een gegeven wijk wordt op de volgende manier berekend:

$$\frac{\text{aantal leerlingen inschreven in kleuterscholen in een wijk, die zijn gedomicilieerd in die wijk of in een aangrenzende wijk}}{\text{aantal kinderen ingeschreven in de kleuterscholen van de wijk}} \times 100$$

Op basis van het gemiddelde percentage lokale leerlingen (62%) hebben we de wijken ingedeeld in twee categorieën met een waarde die ofwel hoger ofwel lager is dan dit gemiddelde:

- Als meer dan 62% van de leerlingen die lagere school volgen in een wijk gedomicilieerd zijn diezelfde wijk of in een aangrenzende wijk dan hebben deze scholen doorgaans een klein wervingsbereik. Dit wervingsbereik wordt zodoende gekwalificeerd als matig of **lokaal** (als de graad hoog is); in sommige wijken kan de lokale herkomstgraad 80% overschrijden. Deze wijken zijn in rood weergegeven op kaart **MA1**;
- Als minder dan 62% van de leerlingen die lagere school volgen in een wijk gedomicilieerd zijn in dezelfde wijk of in een aangrenzende wijk dan hebben deze scholen doorgaans een groot wervingsbereik. Dit wervingsbereik wordt zodoende gekwalificeerd als **groot**. In sommige wijken kan het percentage lokale leerlingen kleiner zijn dan 50%. Deze wijken zijn in het donkerblauw weergegeven op kaart **MA1**.

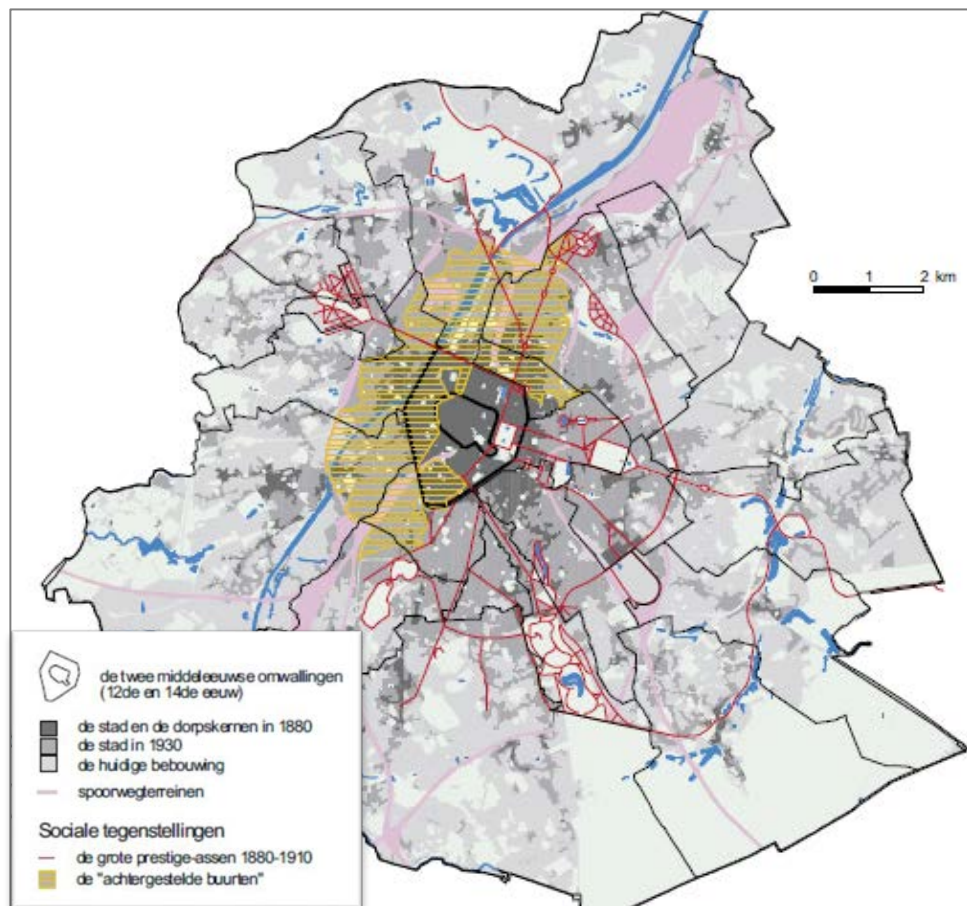
² Een kind kan dicht bij een school in een aangrenzende wijk gedomicilieerd zijn (en daar ook naar school gaan) dan bij een school in zijn of haar eigen wijk. Dat is het geval wanneer deze twee plaatsen vlakbij de grens tussen de twee wijken liggen. Om dit soort gevallen niet uit te sluiten, is de nabijheid uitgebreid naar aangrenzende wijken.

Wijken met scholen met een lokaal wervingsbereik

Deze wijken hebben niet allemaal aan de dezelfde ruimtelijke, sociale en stedenbouwkundige eigenschappen. Aan de hand van kaart **MA1** kunnen we twee gebieden met specifieke eigenschappen onderscheiden die worden gevormd door deze wijken.

1. De arme sikkel en Laag-Vorst

De grote meerderheid van de wijken met scholen met een zeer lokaal wervingsbereik bevindt in de zogenoemde Brusselse 'arme sikkel', die zich hier uitstrekt tot Laag-Vorst (met zeer vergelijkbare sociaaleconomische omstandigheden). In dit gebied is het percentage leerlingen dat in een wijk naar een school gaat en in eenzelfde of een aangrenzende wijk gedomicilieerd vaak groter dan 80%. Daarnaast is het aanbod er vaak onvoldoende ten opzichte van de lokale behoefte.



Welzijns- en gezondheidsatlas, 2006

Dit deel van het Brussels Gewest concentreert de bevolkingsgroepen die worden geconfronteerd met economische, sociale en culturele problemen, versterkt door hun ruimtelijke concentratie. Deze bevolkingsgroep beschikt doorgaans niet over voldoende inkomen om de huur te betalen die worden gevraagd in minder achtergestelde wijken waar geen tekort is aan aanbod.

De factoren die het lokale karakter van het wervingsbereik van de scholen doorslaggevend bepalen zijn waarschijnlijk de volgende:

- een onvoldoende aanbod; het kleine aantal beschikbare plaatsen wordt dus waarschijnlijk allereerst bezet door de kinderen uit de wijk;
- de invloed van de 'reputatie' van deze kwetsbare wijken op reputatie van de scholen, doordat de bewoners van andere delen van het gewest niet vaak de neiging hebben om hun kinderen naar deze scholen te sturen;
- de concentratie van bewoners van buitenlandse herkomst (immigrant of vluchteling) in deze wijken. De ouders onder hen zouden minder kennis hebben van het Brusselse grondgebied en het scholenaanbod dan andere ouders. Nochtans speelt deze kennis een rol bij het bepalen van de verwachtingen en behoeften van de kinderen en bij de keuze van een school die aan deze verwachtingen voldoet. Dergelijke school is niet altijd de meest dichtstbijzijnde school.

In dit deel van het Brussels Gewest bevindt zich eveneens het grootste aantal positief discriminerende scholen³.



Positief discriminerende scholen
(basis)⁴

Binnen de arme sikkel vallen sommige wijken op door een boven lokaal wervingsbereik (in het oranje op kaart MA1). Het betreft hier wijken in het westen van de Vijfhoek, in Kuregem en de Hallepoortwijk (zie kaart met de wijken van de Wijkmonitoring in de bijlage). Het scholenaanbod in deze wijken hebben een groter wervingsbereik omwille van de volgende eigenschappen:

- Vijfhoek-West: de situatie van de scholen in de Vijfhoek houdt waarschijnlijk verband met de centrale ligging van het gebied, de goede bereikbaarheid en het grote aantal arbeidsplaatsen in de buurt. Sommige scholen genieten bovendien een bovenlokale bekendheid (bv. Riches-Claire);
- Kuregem-Bara: de aanwezigheid van de Joodse Maïmonideschool draagt bij tot de vergroting van het gemiddelde wervingsbereik van scholen in deze buurt.
- Kuregem-Dauw: ter herinnering, het percentage lokale leerlingen dat bepalend is voor het wervingsbereik houdt rekening met leerlingen die in de wijk zelf of in aangrenzende wijken wonen. De wijk Birmingham-Industrie, dat van dit geheel aan wijken deel uitmaakt, heeft echter een zeer laag bevolkingsaantal. Anderlecht-Centrum – Wayez dat in de buurt van Kuregem-Dauw is gelegen, zonder echter aangrenzend te zijn, heeft dan weer een grote bevolking op kleuterschoollleeftijd

³Met het statuut 'positief discriminerend' kunnen aanvullende middelen worden aangetrokken ten gunste van vestigingen van het gewoon basis- en secundair onderwijs, aan de hand van sociaaleconomische kenmerken van de wijken waar de leerlingen vandaan komen die de betreffende scholen bezoeken.

⁴Etnic : Onderwijsindicatoren, 2007.

die in Kuregem-Dauw naar school gaat. Het minder lokale karakter van dit wervingsbereik moet dus gerelativeerd worden;

- Hallepoort: ook hier moet het minder lokale karakter van het wervingsbereik van de scholen gerelativeerd worden. De wijken Kuregem Bara en Kuregem Veeartsenij worden namelijk niet beschouwd als aangrenzend terwijl zij zich in de buurt van elkaar bevinden. De zeer dun bevolkte en zeer smalle wijk van het Zuidstation, die overeenkomt met het gebied dat door de spoorwegen wordt ingenomen, scheidt ze van de Hallepoortwijk.

2. De wijken Jourdan, Jacht, Watermaal-Centrum en Dries

Deze wijken worden gekenmerkt door een gemiddeld of hoog sociaaleconomisch profiel dat verschilt van dat van de arme sikkels.

Het aanbod is er duidelijk kleiner dan de potentiële vraag (in de wijken Jourdan en Dries is er minder dan één plaats voor twee kinderen). Ze maken bovendien deel uit van een relatief groot gebied met een tekort, dat is samengesteld uit wijken van Elsene, Etterbeek, Watermaal-Bosvoorde en Oudergem en zich ongeveer uitstrekt van het Ter Kamerenbos en de Waversesteenweg, het Jourdanplein tot aan de Vorstlaan.

Sommige wijken van dit gebied grenzen aan wijken die eveneens een tekort hebben en die dat niet zelf kunnen opvangen. Andere wijken worden begrensd door weinig bevolkte wijken (Zoniënwoud en de Europese wijken). Het kleine aantal beschikbare plaatsen wordt dus waarschijnlijk allereerst ingenomen door kinderen uit de wijk zelf. Dit verklaart het meer lokale karakter van hun wervingsbereik.

Wijken met scholen met een groot wervingsbereik

Wijken hebben een groot wervingsbereik als het percentage leerlingen die er school lopen maar gedomicilieerd zijn buiten de wijk van hun school of een aangrenzende wijk hoger is dan het gewestelijke gemiddelde, of 38%. In meerdere wijken is deze waarde zelfs hoger dan 50%.

Deze wijken beantwoorden aan verschillende ruimtelijke, sociale en stedenbouwkundige kenmerken. Aan de hand van kaart **MA1** kunnen de volgende categorieën worden onderscheiden:

- wijken aan de gewestgrens waar scholen eveneens leerlingen uit Vlaanderen aantrekken;
- wijken in het zuiden en het oosten van het Brussels Gewest;
- wijken in de Vijfhoek;
- wijken met een bijzonder onderwijsaanbod (specifieke onderwijsmethode of reputatie van scholen).

1. Wijken aan de gewestgrens waarin de scholen leerlingen uit Vlaanderen trekken

De scholen in sommige wijken aan de gewestgrens tellen meer dan 40% kinderen die gedomicilieerd zijn buiten het gewest, voornamelijk in Vlaanderen. Het betreft hier de volgende wijken: Haren in het noorden; Industrie-Zuid; Vogelenzang, Erasmus en Neerpede in het zuidwesten; en Koorenbeek, Sint-Agatha-Berchem en Laarbeekbos in het westen.

Andere wijken trekken tussen de 25 en 40% van hun leerlingen uit Vlaanderen: Heembeek in het noorden; Stokkel in het oosten; Kalevoet Moensberg in het zuiden en Moortebeek Peterbos, Potaarde en Heymbosch AZ-Jette in het westen.

Het wervingsbereik van de scholen in deze wijken is dus groot.

De kaart MC1 bevestigt dat. Zij toont immers in de scholen die gevestigd zijn in de wijken op de grens of dicht bij de grens van het Brusselse gewest een groter percentage kinderen dat is gedomicilieerd buiten het gewest.

2. Wijken in het zuiden en het oosten van het Brussels Gewest

Kleuterscholen in de zuidelijke en oostelijke wijken van het Brussels Gewest hebben over het algemeen een groter wervingsbereik. Van de leerlingen die in de betreffende wijk naar school gaan loopt het percentage dat buiten de wijk of de aangrenzende wijken is gedomicilieerd meestal op tot meer dan 38% en zelfs tot 50%.

Het grote wervingsbereik van scholen in deze wijken kan als volgt worden verklaard:

- enerzijds door het feit dat het sociaaleconomische profiel hoger is dan het Brusselse gemiddelde. Daardoor hebben deze wijken en de scholen die zich er bevinden een betere reputatie. De reputatie van een school houdt immers meestal verband met de wijk waar zij gevestigd is. De stedelijke kwaliteit van de schoolomgeving en het profiel van de lokale bevolking die de school bezoekt zijn namelijk criteria voor de schoolkeuze;

- anderzijds door de omvang van het aantal aangeboden plaatsen ten opzichte van de potentiële lokale vraag. Er is immers meestal een overaanbod in deze wijken. Hierdoor kunnen scholen behalve leerlingen uit de wijk ook leerlingen uit verder gelegen wijken aantrekken. Scholen in de wijken met een tekort in het zuidoosten van het gewest hebben echter meestal een meer lokaal wervingsbereik (zie boven).

3. Wijken in de Vijfhoek

Sommige wijken in de Vijfhoek hebben een groter wervingsbereik dan hun sociaaleconomische profiel doet vermoeden. Hierin vormen zij een uitzondering binnen de centrale wijken.

De volgende kenmerken van de wijken van de Vijfhoek dragen zeker bij aan deze situatie:

- de goede bereikbaarheid vanuit het gehele gewest en de ligging nabij de grootste stations van het land;
- de grote concentratie van arbeidsplaatsen op gewestelijke schaal (ouders die hier werken en kiezen voor een school in de buurt van hun werkplek hebben de mogelijkheid om hun kinderen in deze scholen in te schrijven);
- meerdere gerenommeerde scholen (vooral de scholen in Brussel-Stad).

Overigens is er in sommige van deze wijken een overaanbod ten opzichte van de potentiële vraag.

4. Wijken met een aanbod met bijzondere kenmerken

Sommige wijken hebben een atypisch wervingsbereik in verband met hun sociaaleconomisch profiel en met hun al dan niet voldoende aanbod. In deze wijken bevinden zich meestal een of meer scholen met een bijzondere leermethode.

Dit is vooral het geval in de Leopold III-wijk in Evere, dat in sommige statistische sectoren een laag sociaaleconomisch profiel heeft en een ontoereikend aanbod. In deze context wordt normaal een beperkt wervingsbereik verwacht, nochtans is het groot. Dat kan worden verklaard door het feit dat de lagere scholen hier zijn de Freinetleermethode hanteren en aldus kinderen aantrekken uit het hele gewest.

Ditzelfde geldt voor sommige wijken waar het percentage aangeboden Nederlandstalige plaatsen hoog is. Deze wijken kunnen een groter wervingsbereik hebben ongeacht de sociaaleconomische kenmerken van de wijk of de omvang van het aanbod ten opzichte van de vraag.

De Korenbeekwijk bevindt zich in deze situatie: het tekort is nijpend en het sociaaleconomisch profiel gemiddeld, maar het wervingsbereik strekt zich uit over meerdere wijken in het westen van het gewest. In deze wijk bevindt zich slechts één Nederlandstalige kleuterschool en geen enkele Franstalige school.

Bijzonderheden van het Franstalig en Nederlandstalig onderwijs

Zoals kaart **MA2** aangeeft ligt het wervingsbereik per wijk van Franstalige scholen redelijk dicht bij het gemiddelde (Franstalige en Nederlandstalige scholen samen). Dit ligt aan het grote aandeel Franstalige scholen in het totale Brusselse scholenaanbod. In sommige westelijke wijken is het totale wervingsbereik echter groter dan het Franstalige wervingsbereik. Dat wordt verklaard doordat het grotere Nederlandstalige wervingsbereik de totale waarden doet stijgen.

Kaart **MA3**, die betrekking heeft op het Nederlandstalig onderwijs, is redelijk vergelijkbaar maar onderscheidt zich door:

- De afwezigheid van het aanbod in verschillende wijken, vooral in het zuiden van het Brussels Gewest;
- Een groter wervingsbereik van Nederlandstalige scholen in het algemeen (Dat houdt verband met een kleinere lokale vraag. De doelgroep bestaat gedeeltelijk uit Nederlandstaligen die in Vlaanderen wonen).

Conclusie - Wervingsbereik

Het wervingsbereik van kleuterscholen is gemiddeld kleiner dan dat van lagere scholen. De mobiliteit met betrekking tot het vervoer naar school is dus kleiner voor dit onderwijsniveau.

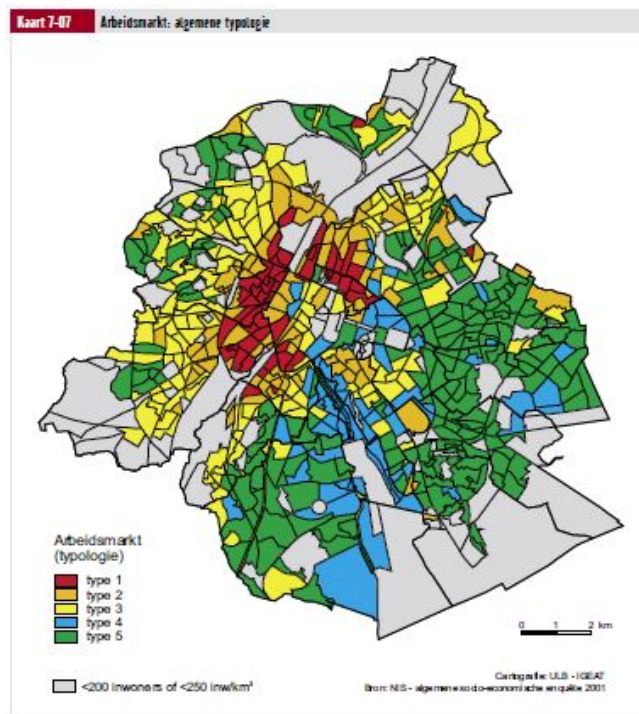
De omvang van het wervingsbereik van scholen wordt bepaald door verschillende factoren. Twee factoren spelen een belangrijke rol:

- het sociaaleconomische en stedenbouwkundige profiel van de wijk waar de school zich bevindt;
- het al dan niet voldoende zijn van het aanbod ten opzichte van de potentiële lokale vraag.

Uitgaand van de vergelijking van de onderstaande kaart⁵ – met het sociaaleconomische profiel van de wijken – met de kaart van het aandeel leerlingen van de lagere school dat in de buurt is gedomicilieerd van de wijk waar zij naar school gaan (kaart MA1), kunnen we het volgende schema opstellen:

- scholen in het zuiden en in het oosten van het gewest, of met het hoogste sociaaleconomische profiel, hebben in het algemeen een groot wervingsbereik;
- scholen in de minder begunstigde wijken hebben een meer lokaal wervingsbereik;
- scholen met een gemiddeld sociaaleconomisch profiel hebben meestal een gemiddeld wervingsbereik.

⁵ Het gaat om een typologie van de Brusselse statistische sectoren vanuit de invalshoek van de inschakeling op de arbeidsmarkt. Die inschakeling speelt immers een essentiële rol in het sociale differentiatieproces. Het is tegelijk een weerspiegeling en een (re)productie van de sociale en geografische breuklijnen die we terugvinden in het stedelijke weefsel. Deze typologie is gebaseerd op vijf indicatoren: vrouwelijke activiteitsgraad, werkloosheidspercentage, percentage contracten van onbepaalde duur, percentage laagopgeleide werknemers en percentage arbeiders. Zo worden vijf categorieën gedefinieerd, gaande van het minst (type 1) tot het meest (type 5) welgestelde sociaaleconomische type.



Welzijns- en gezondheidsatlas (2006)

Bijgevolg zal het percentage kinderen dat in een wijk naar school gaat maar niet in de buurt is gedomicilieerd toenemen naar mate het sociaaleconomische niveau van de bevolking in een wijk hoger is. Schematisch en informeel gezegd: de 'goede' wijken trekken relatief meer leerlingen van buitenaf aan dan de 'minder goede' wijken.

Niettemin is in de meest bevoordeligde wijken het wervingsbereik van de scholen meer lokaal als het aantal aangeboden plaatsen lager is dan de lokale vraag, omdat ze niet in staat zijn om leerlingen uit andere wijken op te vangen.

Het beperkte wervingsbereik van scholen in de arme sikkels, is deels een gevolg van een tekort aan plaatsen en leidt tot een segregatie van scholen en gettovorming door een concentratie van leerlingen uit de achtergestelde zone. Talrijke studies hebben echter uitgewezen dat een sociaal-culturele mix tot betere gemiddelde resultaten leidt. De toename van het aantal plaatsen van scholen in deze wijken moet de totstandkoming van een dergelijke mix stimuleren.

De volgende parameters hebben een meer accidentele invloed op de grootte van het wervingsbereik van scholen:

- de reputatie van scholen (die vaak wordt geassocieerd met het sociaaleconomische profiel van de wijk);
- de gehanteerde onderwijsmethode;
- het verhouding Frans- en Nederlandstalige plaatsen in het totale wijkaanbod.

Van de kinderen die gedomicilieerd zijn in het Brussels Gewest en een Brusselse lagere school bezoeken gaat 66% naar school in de wijk waar ze wonen of in een aangrenzende wijk.

Van de kinderen die gedomicilieerd zijn in het Brussels Gewest en een Brusselse kleuterschool bezoeken gaat 72% naar school in de wijk waar ze wonen of in een aangrenzende wijk⁶. Dit percentage noemen we het lokale schoolbezoek. Omgekeerd bezoekt slechts 28% een school die zich elders in het Brussels Gewest bevindt.

Van deze 28% bezoekt een deel van de kinderen een school die zich dicht bij de werkplek van de ouders bevindt. Nabijheid is voor het kleuteronderwijs dus een beslissende factor voor de keuze van de school.

Het percentage lokaal schoolbezoek van een wijk wordt berekend op de volgende manier:

$$\frac{\text{aantal leerlingen in het kleuteronderwijs dat gedomicilieerd is in de wijk en dat een kleuterschool in de wijk of in een aangrenzende wijk bezoekt}}{\text{aantal leerlingen in het kleuteronderwijs dat gedomicilieerd is in de wijk}} \times 100$$

Op basis van het gemiddelde percentage lokaal schoolbezoek in Brussel (62%) hebben we de wijken ondergebracht in twee categorieën, met een hoger ofwel een lager percentage⁷:

- wijken waar kinderen meestal een school bezoeken in de relatieve **nabijheid** van hun huisadres: het betreft hier wijken met een lokaal schoolbezoek van meer dan 72%. In sommige wijken loopt dit percentage op tot meer dan 80% en 90%, in het rood aangegeven op kaart **MB1**;
- wijken waar een relatief groot aantal leerlingen een school bezoekt die zich **ver** van hun huisadres bevindt: het betreft hier wijken met een lokaal schoolbezoek van minder dan 72%. In de donkerblauwe wijken op de kaart is meer dan één op de drie kinderen in deze situatie.

⁶ Een kind kan dicht bij een school in een aangrenzende wijk gedomicilieerd zijn (en daar ook naar school gaan) dan bij een school in zijn of haar eigen wijk. Dat is het geval wanneer deze twee plaatsen vlakbij de grens tussen de twee wijken liggen. Om dit soort gevallen niet uit te sluiten, is de nabijheid uitgebreid naar aangrenzende wijken.

⁷ De gemiddelde waarde van 72% moet vergeleken worden met het percentage lokale leerlingen (dat betrekking heeft op het verzorgingsgebied; zie boven) van 62%. Het percentage lokale leerlingen betreft alle leerlingen die in het Brussels Gewest zijn ingeschreven, ongeacht hun woonplaats; het percentage lokaal schoolbezoek heeft betrekking op alle leerlingen die zijn gedomicilieerd in het Brussels Gewest (en ingeschreven in het Brussels Gewest).

Het percentage lokale leerlingen houdt dus niet alleen rekening met de leerlingen die zijn gedomicilieerd in het Brussels Gewest zoals dat het geval is voor het lokale schoolbezoek, maar ook met de leerlingen van Brusselse scholen die buiten het Gewest wonen. Dat doet de noemer stijgen en doet het gemiddelde percentage dus afnemen.

Wijken waar kinderen voornamelijk een school in de buurt van hun huisadres bezoeken

De kaart met de synthese van het procentueel deel van het lokale schoolbezoek **MB1** is complexer dan de kaart met het wervingsbereik van scholen (MA1). De negatieve correlatie tussen het sociaaleconomische niveau van de wijken en het percentage lokale leerlingen die we eerder constateerden, is niet aanwezig bij het percentage van lokaal schoolbezoek in een wijk.

De volgende gebieden onderscheiden zich door het grote percentage kinderen dat een school in de buurt van hun huisadres bezoekt:

- een uitgestrekt aaneengesloten gebied gevormd door wijken in de oostelijke gemeenten van het Brussels Gewest (Zuid-Schaarbeek, Oost-Sint-Joost, wijk van de Squares, Sint-Lambrechts-Woluwe, Sint-Pieters-Woluwe, Oudergem, Etterbeek, Watermaal-Bosvoorde en Elsene);
- een zone in het noorden van het gewest gevormd door wijken in Neder-Over-Heembeek;
- een zone in het westen van het gewest gevormd door wijken in de tweede kroon van Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Agatha-Berchem en Anderlecht;

Deze wijken bevinden zich in mindere mate in de volgende gebieden, meer wijken vormen er echter een uitzondering:

- een zone in Ukkel en Vorst;
- een aanzienlijk deel van de arme sikkels;

1. Het oosten van het Brussels Gewest

Deze wijken worden hoofdzakelijk gekenmerkt door een sociaaleconomisch profiel dat hoger is dan het Brusselse gemiddelde.

Volgens een studie naar de verplaatsingen naar school in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest⁸, bestaat er een positieve correlatie tussen sociaaleconomisch profiel en mobiliteit. Het profiel zelf houdt doorgaans verband met het algemene opleidingsniveau. Bovendien is er geconstateerd dat een hoger opleidingsniveau overeenkomt met een hoger mobiliteitsniveau⁹. De beide verbanden vergroten dus de afstand tussen het huisadres en de school en verhogen het gebruik van de auto om naar school te gaan.

We kunnen dus verwachten dat de mobiliteit voor verplaatsingen naar school groter is in deze wijken. We constateren echter dat een groot percentage van de kinderen in deze wijken (vaak meer dan 80%) een kleuterschool dicht bij hun huisadres bezoekt.

Deze ogenschijnlijke tegenstelling kan op verschillende manieren worden verklaard:

- Als men de grote oppervlakte van de meeste van deze wijken in acht neemt kunnen de af te leggen afstanden tussen twee aangrenzende wijken aanzienlijk zijn en kan

⁸ RIBIERO DE SOUZA A., CARTES LEAL V., Les chemins de l'école : déplacements scolaires dans la Région de Bruxelles-Capitale, Presses Universitaires de Louvain-UCL, Louvain 2005.

⁹ HUBERT J.-P., TOINT P., La mobilité quotidienne des Belges, Presses Universitaires de Namur, Namen 2002.

- de mobiliteit dus groter zijn dan deze aanvankelijk lijkt, voornamelijk door een lagere bevolkings- en bebouwingsdichtheid dan in de centrale wijken;
- Mensen hebben de neiging om binnen hun milieu te willen blijven. Dat leidt tot sociaalruimtelijke segregatie en het vermijden van bevolkingsgroepen van een ander sociaaleconomisch niveau. Dat betekent in dit verband dat ouders hun kinderen inschrijven in lagere scholen die door welgestelde bevolkingsgroepen worden bezocht.

Aangezien de mobiliteitsgewoonte van deze bevolkingsgroep in theorie inhoudt dat kinderen meer kans maken een verderaf gelegen school te bezoeken, kunnen we hoe dan ook redelijkerwijs stellen dat de scholen die zich hier bevinden uiteindelijk aan de verwachtingen van de ouders in deze wijken voldoen.

Hoewel de grote meerderheid van de wijken in het oosten van het gewest een hoog lokaal schoolbezoek in het kleuteronderwijs kent (meer dan 72%), heeft een meerderheid van de wijken ook een relatief laag percentage lokale leerlingen (lager dan 62%).

Deze ogenschijnlijke tegenstelling kan op de volgende manier worden verklaard: het percentage lokale leerlingen houdt rekening met leerlingen die een Brusselse kleuterschool bezoeken, of zij nu in het Brussels Gewest wonen of in de andere gewesten, terwijl het percentage lokaal schoolbezoek slechts rekening houdt met leerlingen die in het Brussels Gewest gedomicilieerd zijn (en een Brusselse school bezoeken)¹⁰.

Het gebied waar de bevolking woont waarmee het percentage lokale leerlingen wordt berekend is dus groter dan het gebied voor het lokale schoolbezoek. Dat heeft als resultaat dat doorgaans hogere waarden voor het eerste percentage geldt dan voor het tweede.

In de praktijk gaat de grote meerderheid van de kinderen die in het oosten van het gewest wonen naar een school in hun wijk of aangrenzende wijk, terwijl de scholen die zij bezoeken eveneens leerlingen aantrekken die er ver vandaan wonen (met name in Vlaanderen). Dat doet het percentage lokale leerlingen dalen.

Deze situatie komt veel voor in wijken met een groot wervingsbereik en een overaanbod¹¹. Met andere woorden, het aanbod in deze wijken is groot genoeg en er is meestal een overschot ten opzichte van de potentiële vraag. Bovendien hebben de scholen die zich er bevinden over het algemeen een goede reputatie, aangezien ze meestal geassocieerd worden met de wijk waar de kinderen wonen.

Binnen dit uitgestrekte gebied vinden we twee uitzonderingen met bijzondere kenmerken: een groot deel van de zone waarin de wijken Putdaal en Dries met een tekort aan schoolplaatsen liggen, grenst aan parken (of bossen), wat de mogelijkheden vermindert voor kinderen om een school in een aangrenzende wijk te bezoeken. Deze wijken worden echter meegeteld in de berekening van het percentage lokaal schoolbezoek.

¹⁰ De analyse van het lokale schoolbezoek van de leerlingen die buiten het gewest zijn gedomicilieerd (bijvoorbeeld: scholen die bezocht worden door kinderen uit Aalst) vallen uiteraard buiten het kader van deze studie.

¹¹ Beide houden niet noodzakelijkwijs verband met elkaar, een wijk kan een groot verzorgingsgebied hebben en tegelijkertijd kampen met een tekort, als het aanbod van het onderwijs een specifiek karakter heeft dat niet overeenkomt met de algemene lokale behoefte.

2. Het noorden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Deze zone bestaat voornamelijk uit de wijken Laken en Neder-Over-Heembeek, met een gemiddeld tot hoog sociaaleconomisch profiel van de bewoners. Zij liggen aan de gewestgrens en zijn in zekere zin gescheiden van de rest van het gewest door parken.

In tegenstelling tot Putdaal en Dries, die ook aan parken grenzen, kennen deze wijken een overaanbod van schoolplaatsen.

Deze samengestelde factoren verklaren waarom de kinderen die in deze wijken wonen naar een kleuterschool in de buurt gaan.

3. Het westen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Dit gebied wordt gevormd door wijken in Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren en Jette in de tweede kroon.

Deze wijken worden gekenmerkt door een gemiddeld sociaaleconomisch profiel. In sommige wijken is het aanbod in het kleuteronderwijs groter dan de potentiële vraag, terwijl het aanbod in andere wijken onvoldoende is. Voor het gebied als geheel compenseren deze twee situaties elkaar, wat betekent dat kinderen een plaats kunnen vinden bij hen in de buurt.

Dit gebied bevindt zich echter in de nabijheid van wijken met een aanbod dat onvoldoende is ten opzichte van de vraag en waar een groot deel van de kinderen die er wonen genooddaakt is een school te bezoeken die zich verder van hun huisadres bevindt.

4. De arme sikkels

Binnen de arme sikkels vinden we afwisselend wijken met een hoger en lager percentage lokaal schoolbezoek. In deze zone wonen voornamelijk sociaaleconomisch kwetsbare bevolkingsgroepen en het aanbod in deze wijken is meestal kleiner dan de potentiële vraag.

Als we uitgaan van de conclusie van de bovengenoemde studies naar de correlatie tussen mobiliteit en het sociaaleconomisch niveau is de mobiliteit van de bewoners van deze wijken waarschijnlijk kleiner dan elders in het Brussels Gewest, gezien hun doorgaans lage sociaaleconomische niveau.

Bij een gelijkwaardig sociaaleconomische niveau geldt echter dat hoe groter het relatieve tekort aan plaatsen in een wijk is, hoe lager het percentage lokaal schoolbezoek is. Hierdoor schiet ook het aanbod tekort in de aangrenzende wijken, aangezien het schoolbezoek in deze wijken wordt meegerekend in de berekening van de graad. Dit kan men zien in de Brabantwijk en Laag-Vorst, waar de relatieve opvangcapaciteit kleiner is dan één plaats per kind en het percentage lokaal schoolbezoek tot de laagste van de zone behoort.

5. Wijken in Ukkel en Vorst

De bewoners van deze zone hebben een hoog sociaaleconomisch profiel. In tegenstelling tot wat we gezien hebben in de andere wijken in het oosten van het Brussels Gewest verschilt de situatie hier van wijk tot wijk. Kinderen uit sommige wijken bezoeken een kleuterschool dicht bij hun huisadres terwijl deze in andere wijken veraf ligt. Uit de herkomstanalyse blijkt echter dat het grootste deel van de Ukkelse kinderen in Ukkel naar school gaan.

Wijken waar een aanzienlijk deel van de kinderen een school ver van hun huisadres bezoekt

Deze wijken worden weergegeven in het blauw op kaart **MB1**. Zij bevinden zich in verschillende delen van het Brusselse gewestelijke grondgebied, ongeacht het sociaaleconomische niveau van de wijk. Er zijn er echter nauwelijks in het oosten van Brussel.

Deze wijken beantwoorden aan verschillende principes. Ze hebben voor het merendeel te maken met:

- ofwel een getalsmatig tekort van het aanbod ten opzichte van de lokale vraag;
- ofwel een groot deel van de aangeboden plaatsen in het Nederlandstalig onderwijs (wijken Schaarbeek Station, Vrede en Neerpede bijvoorbeeld), terwijl een aanzienlijk deel van de bevolking naar een Franstalige school gaat;
- ofwel een specifiek pedagogisch aanbod (actieve pedagogie in de Leopold III-wijk en in de Brugmann-Lepoutrewijk bijvoorbeeld).

Deze kenmerken van het aanbod zijn zonder twijfel doorslaggevend voor het keuzegedrag van de ouders, vóór de andere sociaaleconomische of culturele factoren.

Niet alle wijken met een tekort hebben echter een laag percentage lokaal schoolbezoek, aangezien het tekort wordt opgevangen door naburige wijken. Zij worden dus niet noodzakelijkerwijs blauw op de kaart aangegeven. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de Gribaumontwijk die over minder dan een halve plaats per kind beschikt maar waarvan het lokale schoolbezoek hoger is dan 75%, aangezien de wijk is omgeven door wijken met een overschot aan plaatsen.

Bovendien is het lage percentage lokaal schoolbezoek in sommige wijken van de arme sikkels eerder te verklaren door het grote plaatstekort in deze wijken en in aangrenzende wijken dan door vrijwillige verplaatsingen naar verdere scholen. Sommige ouders die hun kinderen echter op een verafgelegen school inschrijven doen dit uit het oogpunt van sociale mobiliteit. Zij kiezen een school die wordt bezocht door hogere sociale klassen en die zich dus buiten de arme sikkels bevindt.

We zien eveneens dat in de gebieden waar het aanbod tekort schiet, de scholen die zich op de grens van de zone bevinden een meer lokaal publiek aantrekken (kinderen uit deze gebieden maken gebruik van het overaanbod in naburige wijken; bv. de Reyerswijk) terwijl kinderen uit de wijken in het midden van de genoemde gebieden met een tekort verder moeten reizen om een kleuterschool te vinden (bv. Dailly).

Eén zone valt op door het lage percentage lokaal schoolbezoek, terwijl het aanbod er niet of nauwelijks tekortschiet. Het betreft hier de wijken langs de Louizalaan. Deze as wordt gekenmerkt door het welgestelde profiel van haar bewoners. In tegenstelling tot de welgestelde wijken in het oosten van het Gewest is de mobiliteit voor verplaatsingen naar school hier groot.

Een mogelijke verklaring ligt in het fenomeen dat de ouders binnen hun milieu willen blijven, waardoor ze hun kinderen inschrijven in een kleuterschool die wordt bezocht door kinderen uit hetzelfde sociale milieu. In de oostelijke wijken vinden ouders deze scholen dicht bij hun huisadres terwijl zij in de Louizawijk verder moeten reizen.

Ten slotte zijn sommige in het blauw aangegeven wijken op de kaart gebieden met veel arbeidsplaatsen. Wij bieden een mogelijke verklaring voor deze situatie: als werkende mensen hun kinderen inschrijven in een school dicht bij hun werkplek in een wijk waar het aanbod kleiner is dan de lokale potentiële vraag, dan moeten sommige kinderen uit de wijk een school zoeken die zich verder van hun huisadres bevindt. Om deze hypothese te toetsen zijn aanvullende data nodig die niet voor deze studie verzameld zijn.

Bijzonderheden van het Franstalig en Nederlandstalig onderwijs

Zoals is aangegeven op kaart **MB2** is het percentage lokaal schoolbezoek met betrekking tot Franstalige kleuterscholen geografisch vergelijkbaar met het algemene percentage, gezien het grote deel van dit type onderwijs in het totaal van het Brussels Gewest.

Kaart **MB3** onderscheidt zich op het eerste gezicht van de kaart met de algemene percentages (MB1) door de aanwezigheid van grote witte oppervlakken die duiden op wijken waar het aantal kinderen dat naar een Nederlandstalige school gaat lager is dan 30.

De verdeling van de indicatoren van het lokale schoolbezoek schetst een bijzonder beeld. Er is namelijk sprake van een contrast tussen centrum en periferie:

- wijken in het centrum waar een groot deel van de kinderen een school ver van hun huisadres bezoekt;
- wijken dicht bij de gewestgrens waar het overgrote deel van de kinderen een school in de buurt van hun huisadres bezoekt.

Een mogelijke verklaring is het tekort in aanbod in de centrale wijken, waardoor de ouders die een Nederlandstalige school zoeken voor hun kind noodzaakt zijn hen in te schrijven in een meer decentraal gelegen school waar het aanbod uitgebreider is in verband met de nabijheid van Vlaanderen¹².

Om deze hypothese te toetsen moet het kwantitatieve aanbod ten opzichte van de vraag onderzocht worden rekening houdend met de onderwijstaal. Maar deze gegevens over de vraag naar schoolplaatsen zijn niet beschikbaar.

¹² In dat opzicht toont de kaart MC2 – met het percentage leerlingen die naar school gaan in de wijk en ingeschreven zijn in een Nederlandstalige school – een relatieve specialisatie van de wijken in de buurt van de westelijke en noordelijke gewestgrens. De kaart MC3 met de kinderen die naar een Nederlandstalige school gaan toont echter plaatsen van domicilie die meer naar het centrum van het gewest liggen.

Conclusie - Lokaal schoolbezoek

De verdeling van het percentage lokaal schoolbezoek is complexer dan de verdeling van het percentage lokale leerlingen. Er is geen sprake van een negatieve correlatie tussen het sociaaleconomische niveau van wijken en het percentage lokale leerlingen (of een positieve correlatie met het wervingsbereik), wat wel het geval is voor het percentage lokaal schoolbezoek.

De onderzochte gebieden hebben te maken met een tweeslachtige situatie, waarin wijken met een hoog percentage en wijken met een relatief laag percentage elkaar afwisselen. Eén uitzondering valt op: het oosten van het gewest kent een hoog percentage lokaal schoolbezoek.

Hoewel we in de genoemde studies een positieve correlatie tussen het sociaaleconomische niveau en de mobiliteit hebben kunnen waarnemen (vooral voor verplaatsingen naar school), constateren we dat het tegenovergestelde zich vaak voordoet: lokaal schoolbezoek komt doorgaans vaker voor in welgestelde wijken dan in achtergestelde wijken.

Bewoners van sociaaleconomisch welgestelde wijken, die dus theoretisch meer mobiel zijn, schrijven hun kinderen in de buurt van hun huisadres in, op voorwaarde dat de school door kinderen uit hetzelfde milieu wordt bezocht, wat kan worden gezien in het oosten van het Brussels Gewest. Het is onwaarschijnlijk dat kinderen uit deze wijken naar school gaan in een wijk met een duidelijk lager sociaaleconomisch profiel.

Als bewoners uit achtergestelde wijken echter een school bezoeken die zich ver van hun huisadres bevindt, is dit meestal het gevolg van een tekortschietend lokaal aanbod. Het gaat hier dus niet om een keuze van de bewoners, maar om een noodzaak gelinkt aan het aanbod.

Deze mobiliteit kan echter ook het gevolg zijn van een wil om te stijgen op de sociale ladder, waardoor ouders hun kind inschrijven op een school die wordt bezocht door hogere sociaaleconomische klassen. Om onderscheid te kunnen maken tussen de mobiliteit die wordt veroorzaakt door een tekort en de mobiliteit die verband houdt met een wens naar sociale stijging, zal er kwalitatief onderzoek moeten worden verricht.

We kunnen echter niet ontkennen dat het de nabijheid van de school en het huisadres het belangrijkste criterium blijft bij de keuze van de kleuterschool, vooral voor het Franstalig onderwijs, ongeacht de sociale klasse.

Het zou interessant zijn om te zien of deze constatering ook geldig zijn voor het basisonderwijs en zeker voor het secundair onderwijs, waar de reputatie of de onderwijsmethode een nog beslissender rol speelt.

Methodologische opmerkingen

1. GEGEVENS

a) Belangrijkste gegevens

Franstalig onderwijs

De gegevens die werden gebruikt voor de beschrijving van het wervingsbereik van de scholen en van het schoolbezoek door de leerlingen die zijn gedomicilieerd in Brussel voor de Franse Gemeenschap werden geleverd door **Etnic voor het schooljaar 2009-2010**.

Deze gegevens worden gepresenteerd in een tabel met 11 variabelen.

quartier_scol	Wijk van de school, volgens de Monitoring (tussen 1 en 917)
quartier_dom	Wijk van domicilie, volgens de Monitoring (tussen 1 en 917)
CO_NIVEAU	Onderwijsniveau, M (kleuter) of P (lager)
CO_FORME	Gewoon of buitengewoon
(1) meme secteur	Voor een gegeven wijk: aantal kinderen die in dezelfde statistische sector naar school gaan als hun domicilie
(2) meme quartier	Voor een gegeven wijk: aantal kinderen die in dezelfde wijk naar school gaan als hun domicilie
(3) meme commune	Voor een gegeven wijk: aantal kinderen die in dezelfde gemeente naar school gaan als hun domicilie
(4) Région Bruxelles-Capitale	Voor een gegeven wijk: aantal kinderen die naar school gaan in de wijk en gedomicilieerd zijn in een andere gemeente van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
(5) Région wallonne	Voor een gegeven wijk: aantal kinderen die naar school gaan in de wijk en gedomicilieerd zijn in het Waals Gewest
(6) Région flamande	Voor een gegeven wijk: aantal kinderen die naar school gaan in de wijk en gedomicilieerd zijn in het Vlaams Gewest
(7) Hors_BE	Voor een gegeven wijk: aantal kinderen die naar school gaan in de wijk en gedomicilieerd zijn buiten België

De administratieve telling van de Franse Gemeenschap gebeurt op 15 januari van het referentiejaar, dat wil zeggen in dit geval op 15 januari 2010.

We vermelden dat de gegevens over de plaats van de school rekening houden met eventuele verschillende vestigingen van één school. Als er drie vestigingen zijn in drie verschillende wijken, dan is het aantal leerlingen dan ook verdeeld over die drie vestigingen (en niet gecentraliseerd op de hoofdvestiging).

Nederlandstalig onderwijs

De gegevens die zijn gebruikt voor de beschrijving van het wervingsbereik van de scholen en de kenmerken van het schoolbezoek van de leerlingen die zijn gedomicilieerd in Brussel in de Vlaamse Gemeenschap werden geleverd door het **Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming voor het schooljaar 2009-2010**.

Deze gegevens worden gepresenteerd in de vorm van een tabel met 10 variabelen.

schoolnr	Code die de school identificeert
schoolnaam	Naam van de school
Num implantation	Nummer van de vestiging van de school (bij meerdere vestigingen van één school)
adres_implantation	Adres van de schoolvestiging
postnr	Postcode van de schoolvestiging
naam_gemeente	Gemeente van de schoolvestiging
niveau	Onderwijsniveau (kleuter of lager)
adres_élève	Domicilieadres van de leerling
Adr_post_Eleve	Domiciliepostcode van de leerling
gemeente_élève	DomiciliEGemeente van de leerling

De gegevens van de Nederlandstalige scholen werden verstrekt per adres en niet per wijk van de Wijkmonitoring. Ze moesten dus worden gegroepeerd per wijk van de Wijkmonitoring, zowel voor de plaatsen van de scholen, als voor de plaatsen van de leerlingen. Deze groepering was noodzakelijk om een vergelijking met de gegevens van de Franse Gemeenschap mogelijk te maken.

De verstrekte informatie over het secundair onderwijs bevat dezelfde gegevens, maar verspreid over twee aparte tabellen: een tabel met de gegevens van elke schoolvestiging en een tabel met de adressen van de leerlingen (niet op naam) uit de identificatiegroep van de bezochte schoolvestiging, zodat de twee tabellen gekoppeld konden worden.

De administratieve telling van de Vlaamse Gemeenschap gebeurt op 1 februari van het referentiejaar, dat wil zeggen in dit geval op 1 februari 2010.

b) Geldigheid van de inschrijvingsgegevens

De ontvangen gegevens betreffen alle onderwijsnetten van de twee gemeenschappen, zowel het officiële als het vrije onderwijs, confessioneel en niet-confessioneel. Het betreft dus alle erkende en gesubsidieerde of gefinancierde scholen, met uitzondering van de niet-gesubsidieerde privéscholen en internationale scholen. **Leerlingen van private of internationale scholen worden dus niet meegerekend in de cijfers.**

Daarentegen worden alle **ingeschreven leerlingen** zonder wettelijk statuut (in het bijzonder kandidaat-vluchtelingen of mensen zonder papieren) wel meegerekend.

Voor het kleuteronderwijs en lager onderwijs wordt alleen het gewoon onderwijs onderzocht. Het wervingsbereik en de herkomst van leerlingen in het buitengewoon onderwijs volgen een andere ruimtelijke logica.

Bij het secundair onderwijs worden echter het gewoon en het buitengewoon onderwijs samengenomen omdat: het wervingsbereik van deze scholen in ieder geval uitgestrekter zijn, ongeacht het soort onderwijs; de vergelijking van de resultaten met de studie van het BISA dit noodzakelijk maakt, omdat die studie geen onderscheid maakt tussen de twee onderwijsvormen¹³.

Voor alle onderwijsniveaus zijn twee soorten verwerkingen van de gegevens uitgevoerd:

- een verwerking van de woonplaats van de leerlingen die in Brussel naar school gaan;
- een verwerking van de schoollocatie van de leerlingen die zijn ingeschreven in een Brusselse school.

Op basis van deze verwerkingen werden de kaarten gemaakt waarop deze analyse steunt.

2. KAARTEN

Cartografie van de gegevens per wijk van de school

Er werden drie kaarten gemaakt die de herkomst van de leerlingen per wijk van de school analyseren (kaart 1, 2 en 3). De indicatoren die daarbij werden gebruikt voor elke wijk – per onderwijsniveau (kleuter, lager, secundair) – zijn het percentage leerlingen die de scholen in de wijk bezoeken:

1. gedomicilieerd in de wijk;
2. gedomicilieerd in een aangrenzende wijk in het Brussels Gewest;
3. gedomicilieerd elders in het Brussels Gewest;
4. gedomicilieerd buiten het Brussels Gewest.

De nabijheid van de school werd als volgt gedefinieerd: de leerling is gedomicilieerd in de buurt van de school als de school zich in de wijk van het domicilie of in een aangrenzende wijk bevindt (dus de som van de indicatoren 1 en 2).

Een leerling kan dicht bij een school in een aangrenzende wijk wonen (en die school bezoeken), dan bij een school in zijn of haar wijk. Dat is het geval wanneer deze twee locaties in de buurt van de grens tussen twee wijken liggen. Om deze gevallen niet uit te sluiten, is de nabijheid van de school uitgebreid naar indicator 2.

De kaarten op basis van deze cijfers geven voor elke wijk het percentage leerlingen binnen het onderzochte onderwijsniveau die in dezelfde wijk of een aangrenzende Brusselse wijk van hun school wonen. Dat noemen we het **percentage lokale leerlingen**.

¹³ *Weerslag van de demografische ontwikkeling op de schoolbevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Cahiers van het BISA nr. 2, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, juni 2010.*

Het gewestelijke gemiddelde van dit percentage wordt gebruikt als referentie om het volgende te kunnen onderscheiden:

- enerzijds (in het rood en het oranje) de wijken waarin een groter percentage dan het gewestelijke gemiddelde in de buurt van de school woont;
- anderzijds (in het donkerblauw en lichtblauw) de wijken waarin een lager percentage dan het gewestelijke gemiddelde in de buurt van de school woont.

Voor elk onderwijsniveau werden de volgende kaarten gemaakt met het percentage lokale leerlingen per wijk:

- alle scholen van de wijk;
- de Franstalige scholen van deze wijk;
- de Nederlandstalige scholen van deze wijk.

Cartografie van de gegevens per wijk van het domicilie

Er werden drie kaarten gemaakt die het schoolbezoek van de leerlingen analyseren per wijk van het domicilie (kaarten 4, 5 en 6).

De indicatoren die daarbij werden gebruikt voor elke wijk – per onderwijsniveau (kleuter, lager, secundair) – zijn het percentage leerlingen:

1. die naar school gaan in die wijk;
2. die naar school gaan in een aangrenzende wijk in Brussel van de wijk waar ze wonen;
3. die naar school gaan elders in het Brussels Gewest.

Net zoals bij het percentage lokale leerlingen hierboven, werd de nabijheid als volgt gedefinieerd: de leerling gaat naar een school in de buurt van zijn of haar domicilie als die school zich bevindt in de wijk van domicilie of in een aangrenzende wijk daarvan (dat wil zeggen de som van de indicatoren 1 en 2).

De kaarten op basis van deze cijfers geven voor elke wijk van domicilie het percentage leerlingen binnen het onderzochte onderwijsniveau die naar school gaan in dezelfde wijk of een aangrenzende Brusselse wijk van hun domicilie. Dat noemen we het **percentage lokaal schoolbezoek**.

Het gewestelijke gemiddelde van dit percentage wordt gebruikt als referentie om het volgende te kunnen onderscheiden:

- enerzijds (in het rood en het oranje) de wijken waarin een groter percentage dan het gewestelijke gemiddelde in de buurt van hun domicilie naar school gaat;
- anderzijds (in het donkerblauw en lichtblauw) de wijken waarin een lager percentage dan het gewestelijke gemiddelde in de buurt van hun domicilie naar school gaat.

In tegenstelling tot de analyse per wijk van de school (waarvoor we de gegevens gebruikten van de leerlingen die naar school gaan in het Brussels Gewest, terwijl ze buiten het gewest wonen), vinden we bij het lokale schoolbezoek geen indicatoren over Brusselse leerlingen die naar school gaan buiten het Brussels Gewest. De termijnen voor deze studie lieten dit

bijkomende onderzoek niet toe. Bovendien trekken de Brusselse scholen in aantallen veel meer leerlingen aan uit de andere gewesten dan omgekeerd¹⁴.

3. ANDERE GEBRUIKTE GEGEVENS

Om na te gaan welke factoren bepalend zijn voor de herkomst van de leerlingen en hun schoolbezoek werden ook andere gegevens gebruikt. Deze gegevens gaan dieper in op bepaalde kenmerken van het aanbod en de vraag die de keuze van de leerlingen kunnen beïnvloeden of een impact kunnen hebben op het wervingsbereik van de scholen.

Relatieve opvangcapaciteit

Van elke Brusselse wijk werd de relatieve opvangcapaciteit gemeten om na te gaan of zij beschikken over voldoende plaatsen voor elk onderwijsniveau.

Dit cijfer werd verkregen door de volgende waarden te delen:

- het aantal aangeboden plaatsen (zonder de private en internationale scholen), dus het aanbod;
- door een schatting van het aantal leerlingen in de leeftijd van het onderzochte onderwijsniveau (kleuter, lager of secundair) en gedomicilieerd in Brussel, dus de potentiële vraag.

Cartografie van het percentage Nederlandstalige leerlingen

In sommige wijken is het percentage aangeboden plaatsen in het Frans- of Nederlandstalige onderwijs heel hoog, soms tot 100% van alle plaatsen voor het onderwijsniveau in kwestie. Deze beperking van het aanbod kan bepaalde kenmerken van het schoolbezoek en de herkomst van de leerlingen verklaren, met name voor ouders die op zoek zijn naar een Franstalige school.

Er werden twee kaarten gemaakt:

- Een kaart illustreert per wijk het percentage plaatsen in het Nederlandstalig onderwijs ten opzichte van het totale aantal plaatsen voor het onderwijsniveau in kwestie (insteek volgens de plaats van de school).
- Een kaart illustreert per wijk het percentage in Brussel gedomicilieerde kinderen die naar een Nederlandstalige school gaan ten opzichte van het totale aantal in Brussel gedomicilieerde kinderen die naar een Brusselse school van het onderwijsniveau in kwestie gaan (insteek volgens plaats van het domicilie).

Deze kaarten houden dus alleen rekening met kinderen die zijn gedomicilieerd in het Brussels Gewest en naar school gaan in het Brussels Gewest. Kinderen die gedomicilieerd zijn in het Brussels Gewest en naar school gaan buiten het Brussels Gewest (met name in Vlaanderen) worden niet meegeteld.

¹⁴ Het aantal Brusselse leerlingen die naar school gaan in de twee andere gewesten is laag, maar waarschijnlijk hoger in de grenswijken dan in de rest van het Brussels Gewest. Janssens, R., Carlier, D., Van de Craen, P., 'Staten-Generaal van Brussel. Synthesenota. Het onderwijs in Brussel', *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 5, 19 januari 2009.

Sociaaleconomisch profiel van de wijken

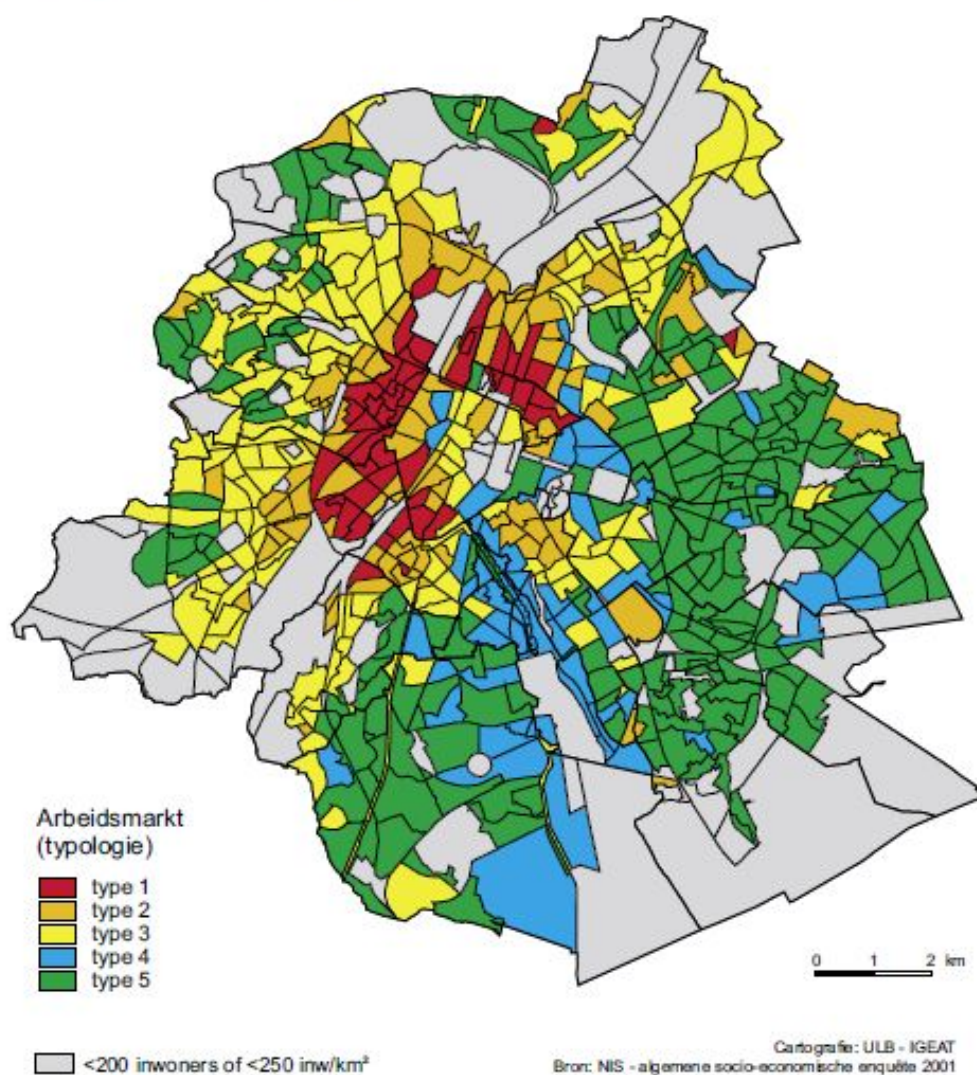
Deze factor kan soms bepalend zijn op het niveau van de wijk van domicilie en de wijk van de school voor de keuze van de school en voor de grootte van het wervingsbereik van de scholen.

Om het sociaaleconomische profiel van de wijken te bepalen, gebruikten we de typologie van de Brusselse statistische sectoren vanuit de invalshoek van de inschakeling op de arbeidsmarkt. Die inschakeling speelt immers een essentiële rol in het sociale differentiatieproces. Het is tegelijk een weerspiegeling en (re)productie van de sociale en geografische breuklijnen die we terugvinden in het stedelijke weefsel¹⁵.

Deze typologie is gebaseerd op vijf indicatoren: vrouwelijke activiteitsgraad, werkloosheidspercentage, percentage contracten van onbepaalde duur, percentage laagopgeleide werknemers en percentage arbeiders.

Zo worden vijf categorieën gedefinieerd, gaande van het minst (type 1) tot het meest (type 5) welgestelde sociaaleconomische type.

¹⁵ Welzijns- en gezondheidsatlas, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, 2006, p.102.



Tabel 7-01

Algemene typologie van de arbeidsmarkt

	gestandaardiseerde vrouwelijke activiteitsgraad*	werkloosheidsgraad**	contracten van onbepaalde duur**	laaggeschoolde werkenden**	arbeiders**
Type 1	79	189	92	155	221
Type 2	87	147	94	135	167
Type 3	108	95	100	102	104
Type 4	91	78	100	76	63
Type 5	110	60	104	70	51
Brussels Gewest	100	100	100	100	100

(*) gemiddelde van het Brussels Gewest = 100; gestandaardiseerd naar leeftijd

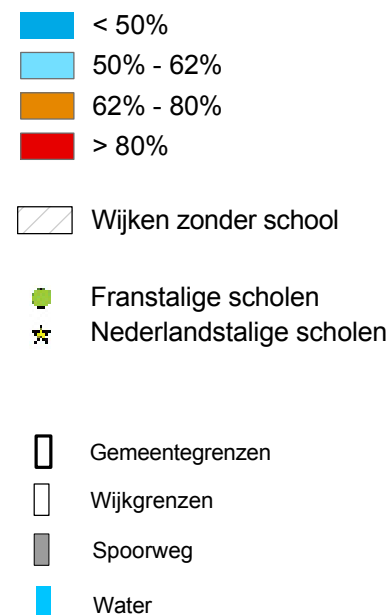
(**) gemiddelde van het Brussels Gewest = 100

Welzijns- en gezondheidsatlas (2006)

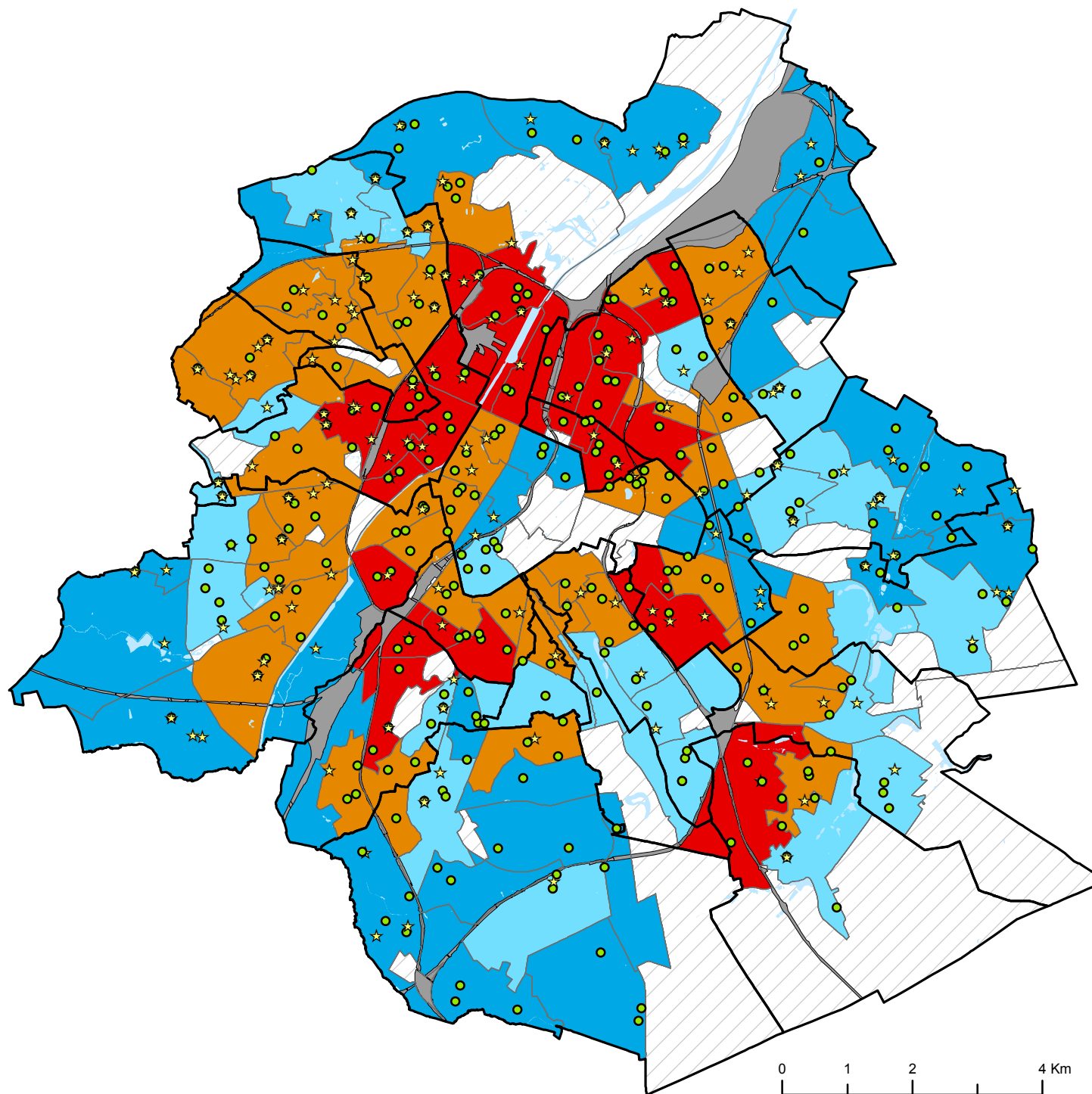
CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS - KAART MA1 Analyse per wijk van de school Schooljaar 2009-2010

Aandeel leerlingen in het kleuteronderwijs die
naar school gaan in de wijk en gedomicilieerd
zijn in deze of een aangrenzende wijk



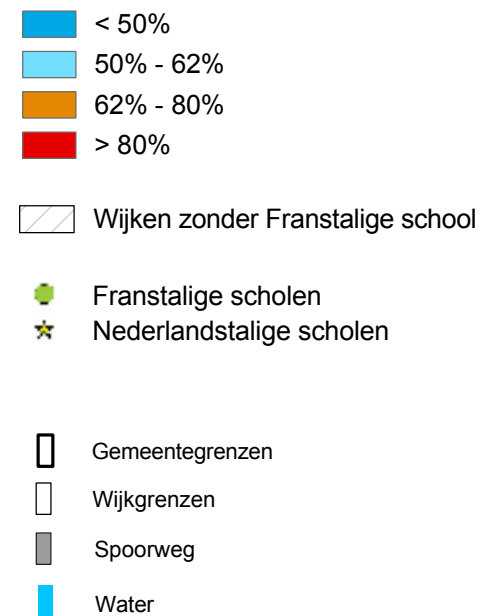
Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming



CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

FR KLEUTERONDERWIJS - KAART MA2 Analyse per wijk van de school Schooljaar 2009-2010

Aandeel leerlingen in het Franstalig
kleuteronderwijs die naar school gaan
in de wijk en gedomicilieerd zijn
in deze of een aangrenzende wijk

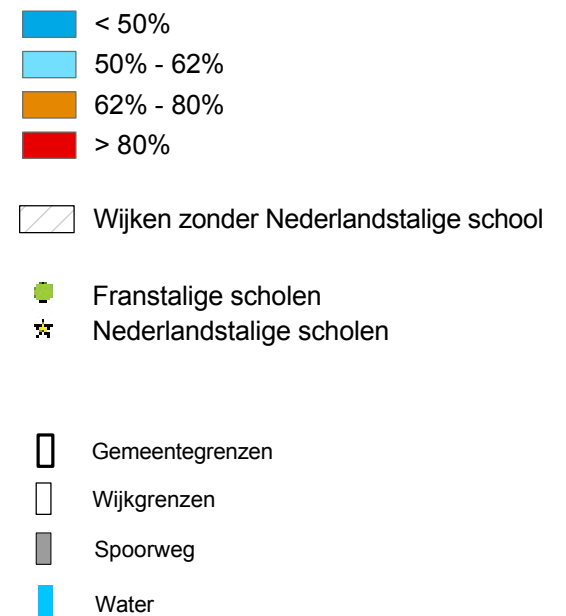


Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

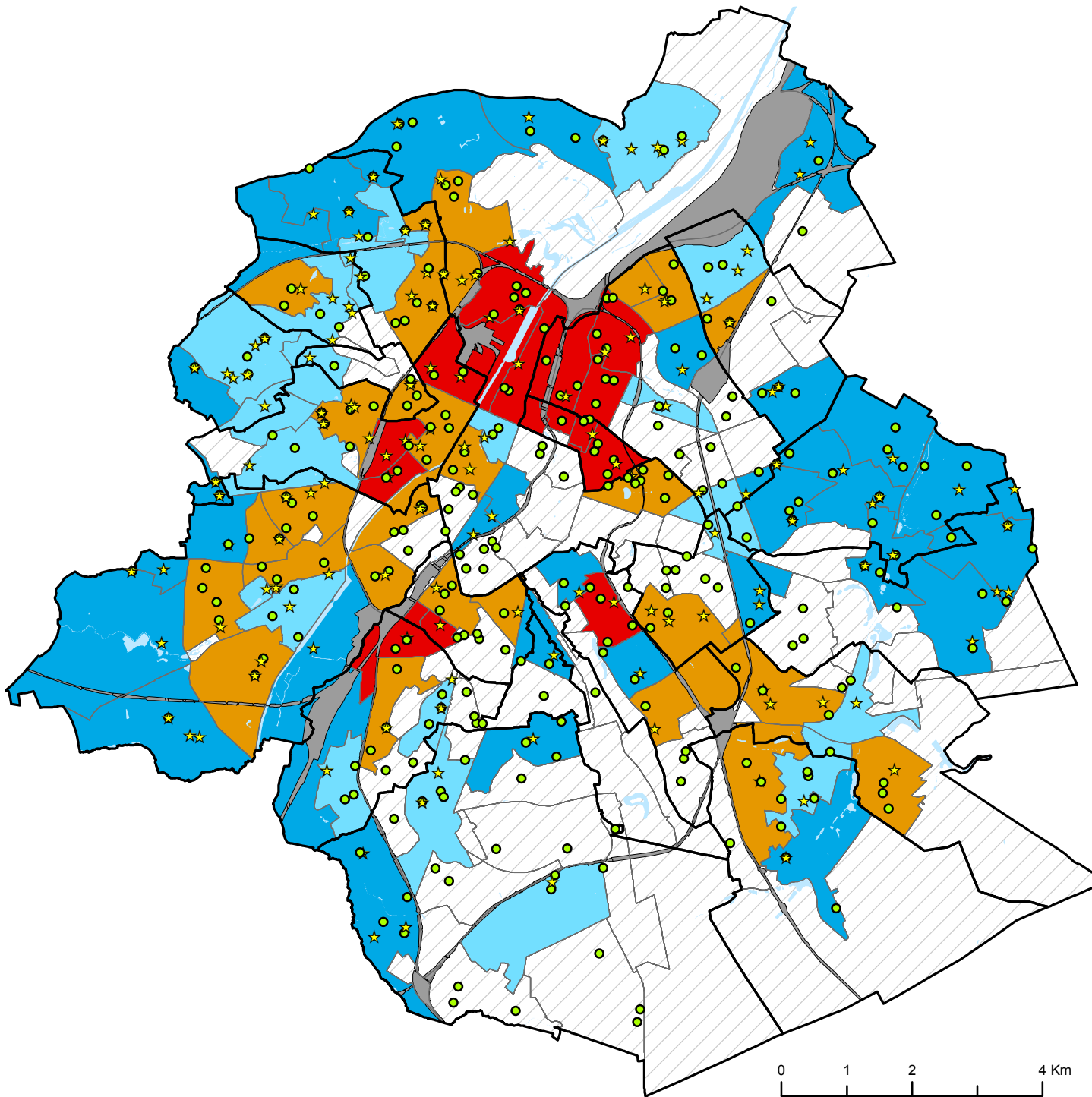
CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

NL KLEUTERONDERWIJS - KAART MA3
Analyse per wijk van de school
Schooljaar 2009-2010

Aandeel leerlingen in het Nederlandstalig
kleuteronderwijs die naar school gaan
in de wijk en gedomicilieerd zijn
in deze of een aangrenzende wijk



Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming



CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS - KAART MB1 Analyse per wijk van domicilie Schooljaar 2009-2010

Aandeel leerlingen in het kleuteronderwijs die zijn
gedomicilieerd in de wijk en naar school gaan in
het Brussels Gewest, die zijn ingeschreven in een
school in deze of een aangrenzende wijk

30% - 65%

65% - 72%

72% - 79%

> 79%

Minder dan 30 kinderen woonachtig
in de wijk

Franstalige scholen

Nederlandstalige scholen

Gemeentegrenzen

Wijkgrenzen

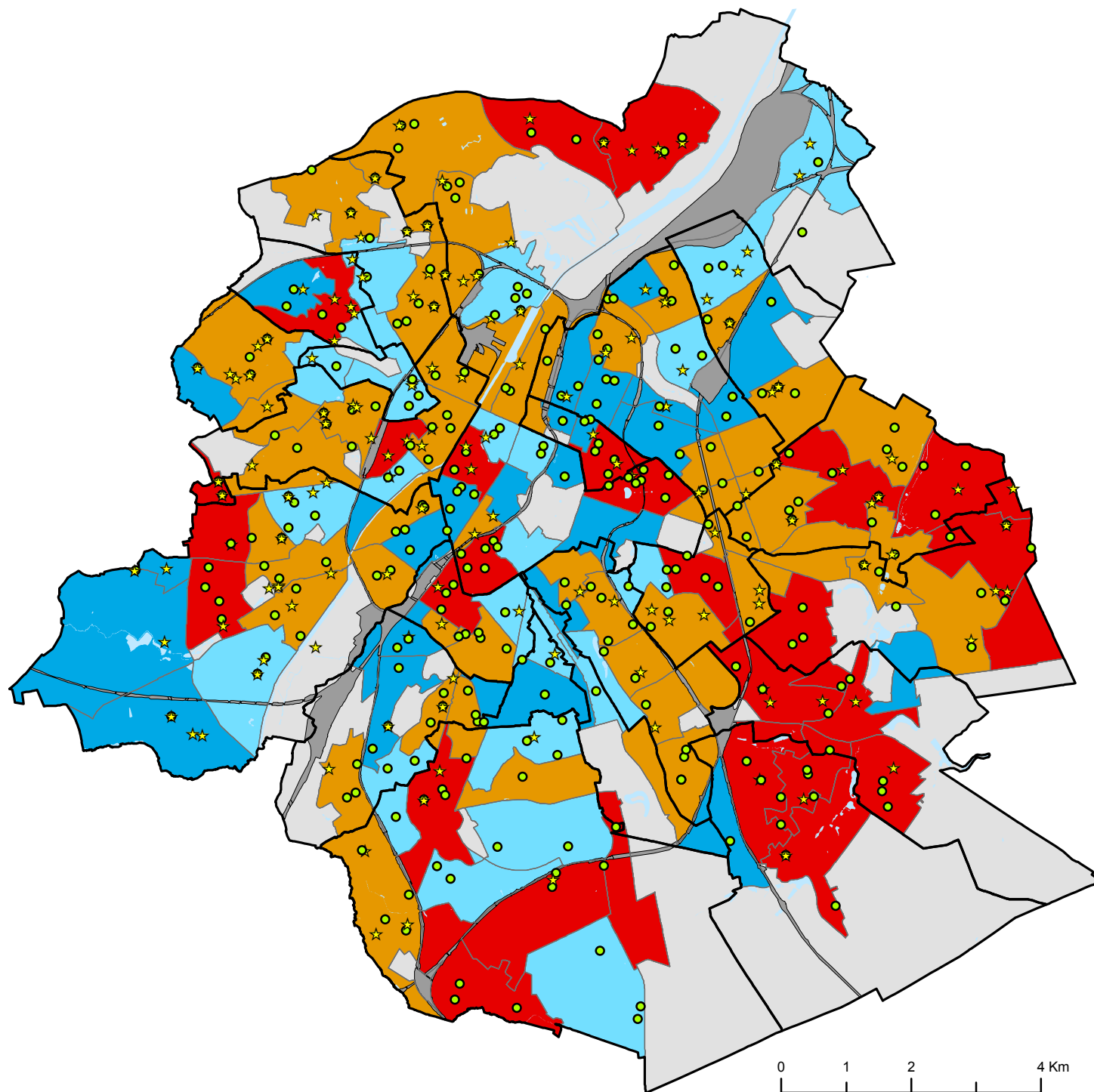
Spoorweg

Water

Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming



Vervaardigd met Brussels UrbIS® - Distribution & Copyright CIBG



CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

FR KLEUTERONDERWIJS - KAART MB2 Analyse per wijk van domicilie Schooljaar 2009-2010

Aandeel leerlingen in het Franstalig
kleuteronderwijs (FK) die zijn gedomicilieerd in
de wijk en naar school gaan in het Brussels
Gewest, die zijn ingeschreven in een school in
deze of een aangrenzende wijk

30% - 65%

65% - 72%

72% - 79%

> 79%

Minder dan 30 kinderen (FK)
woonachtig in de wijk

Franstalige scholen

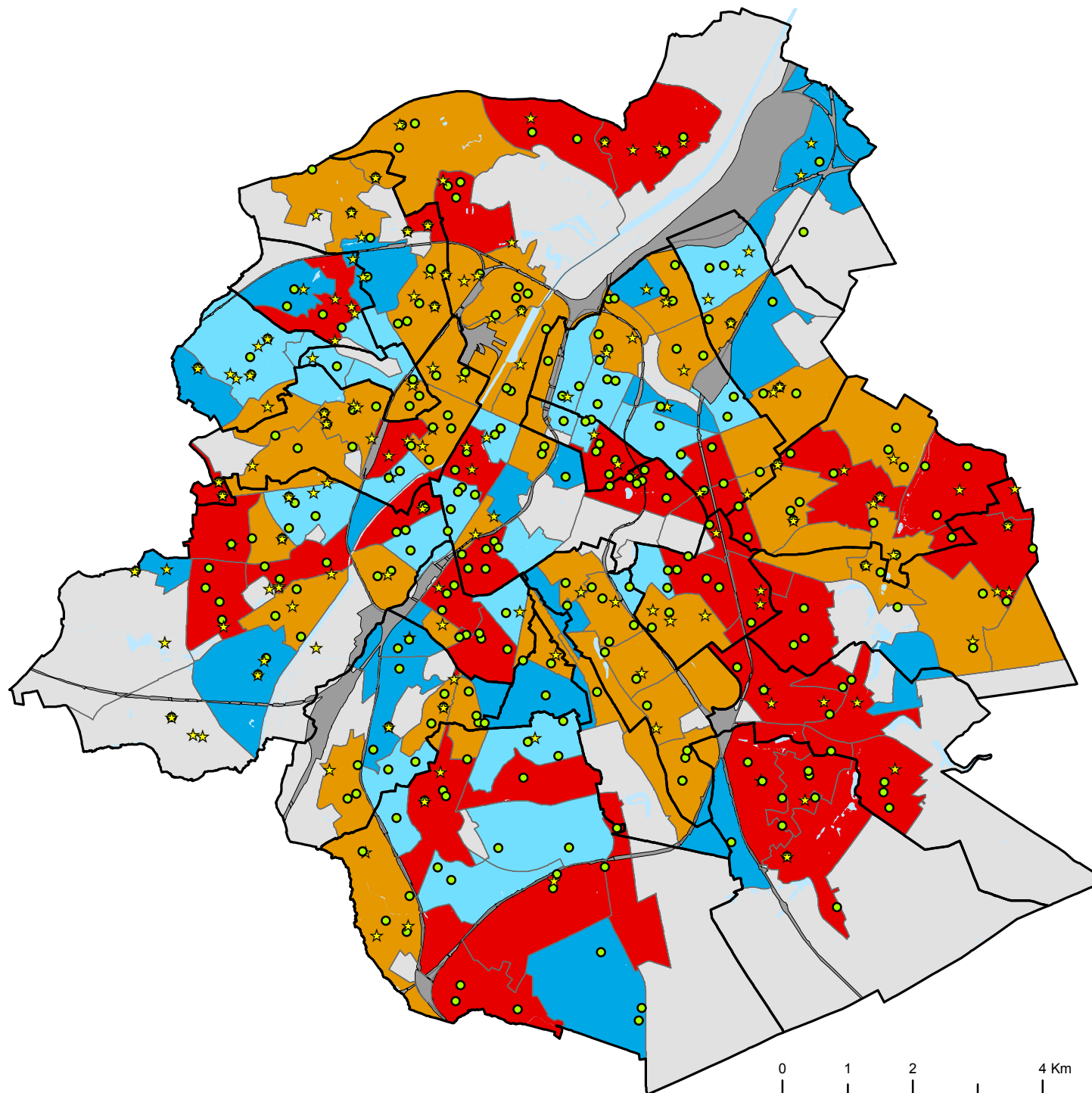
Nederlandstalige scholen

Gemeentegrenzen

Wijkgrenzen

Spoorweg

Water



Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming



Vervaardigd met Brussels UrbIS® - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

NL KLEUTERONDERWIJS - KAART MB3 Analyse per wijk van domicilie Schooljaar 2009-2010

Aandeel leerlingen in het Nederlandstalig
kleuteronderwijs (NK) die zijn gedomicilieerd in
de wijk en naar school gaan in het Brussels
Gewest, die zijn ingeschreven in een school in
deze of een aangrenzende wijk

30% - 65%

65% - 72%

72% - 79%

> 79%

Minder dan 30 kinderen (NK)
woonachtig in de wijk

Franstalige scholen

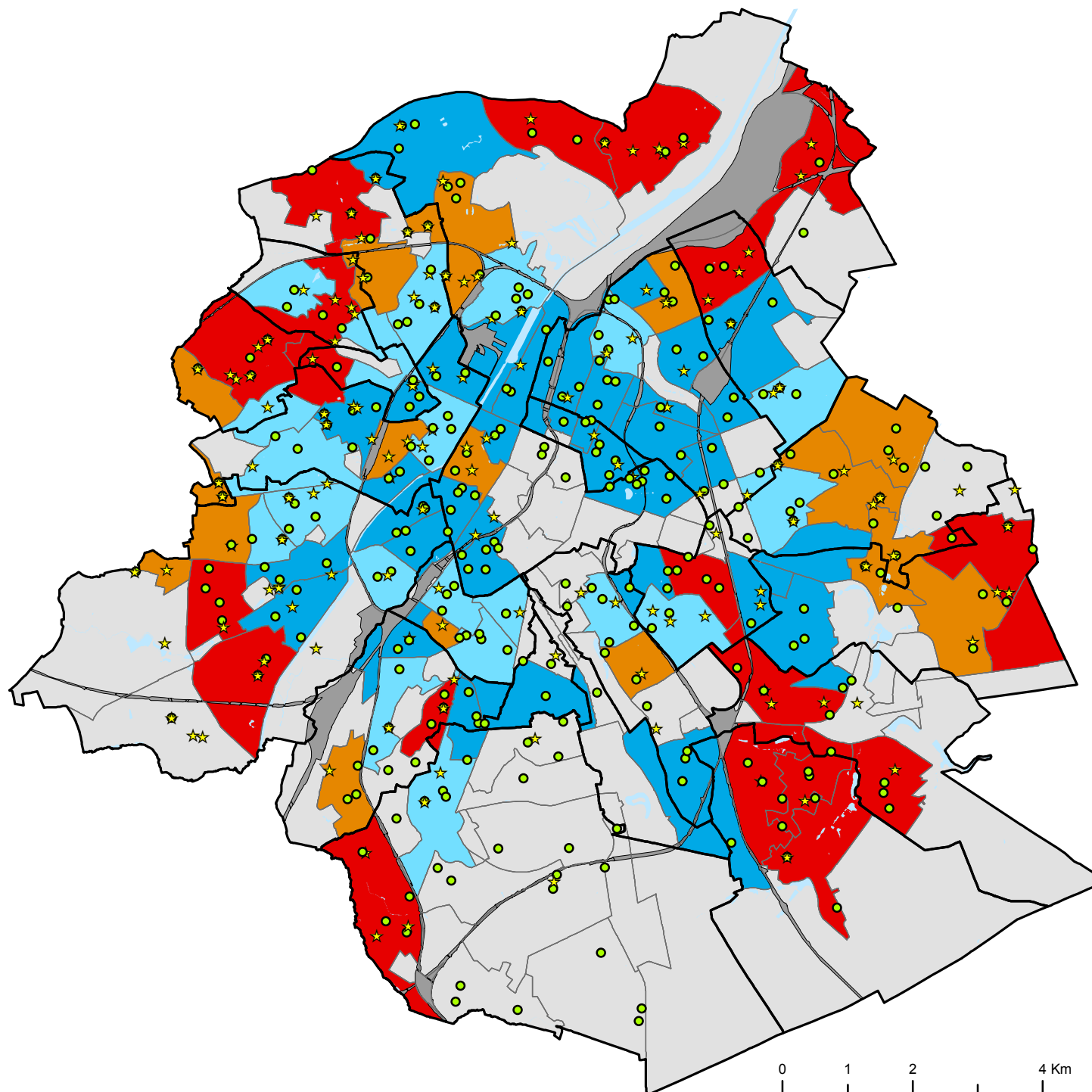
Nederlandstalige scholen

Gemeentegrenzen

Wijkgrenzen

Spoorweg

Water



Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

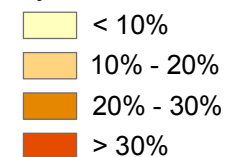


Vervaardigd met Brussels UrbIS© - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS - KAART MC1 Analyse per wijk van de school Schooljaar 2009-2010

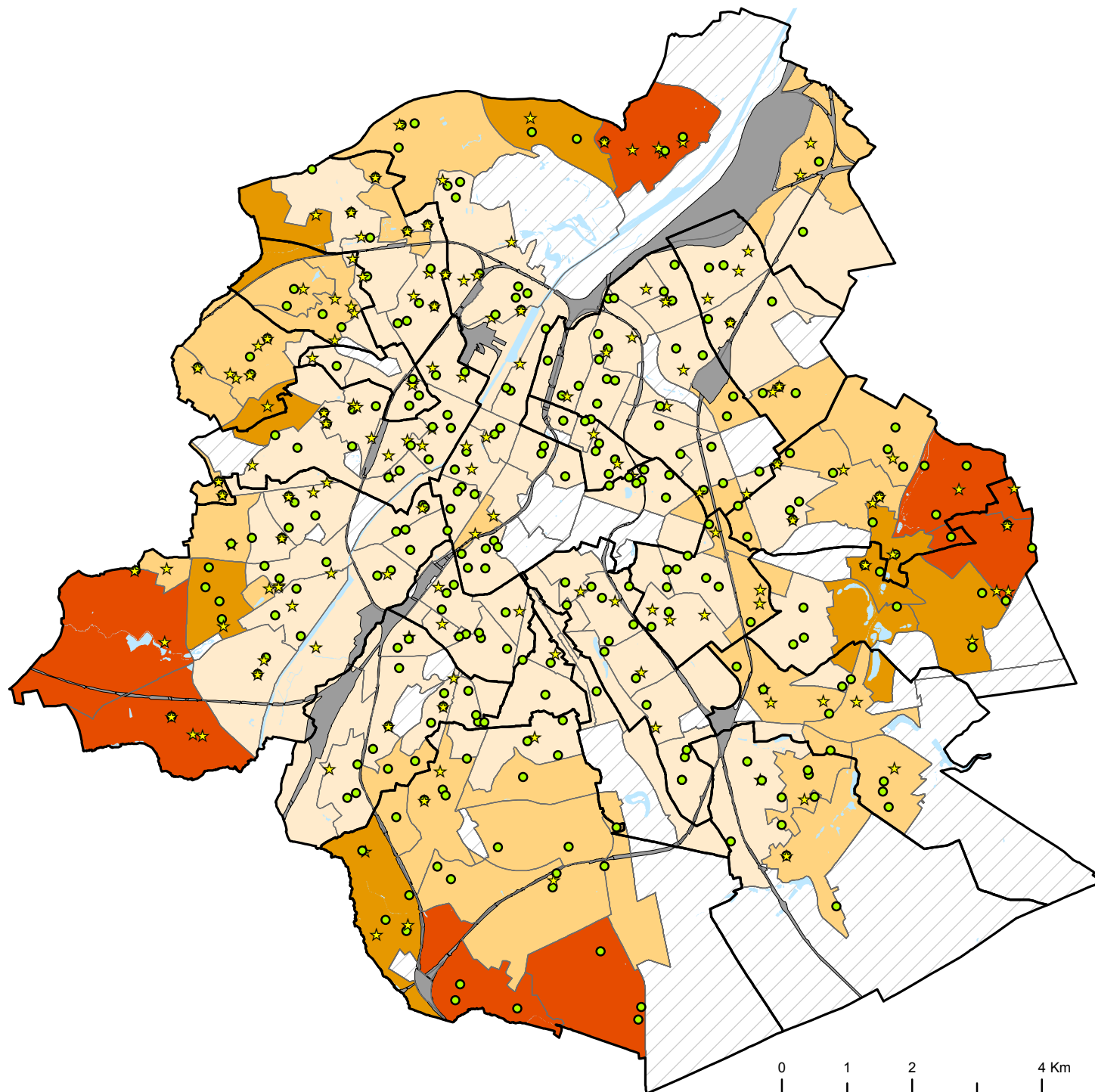
Aandeel leerlingen in het kleuteronderwijs die
naar school gaan in de wijk en gedomicilieerd
zijn buiten het Brussels Gewest



Wijken zonder school

Franstalige scholen
Nederlandstalige scholen

Gemeentegrenzen
Wijkgrenzen
Spoorweg
Water



Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming



Vervaardigd met Brussels UrbIS©© - Distribution & Copyright CIBG

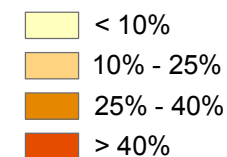
CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS - KAART MC2

Analyse per wijk van de school

Schooljaar 2009-2010

Aandeel leerlingen die naar school gaan in de
wijk en zijn ingeschreven in een Nederlandstalige
kleuterschool



Wijken zonder school

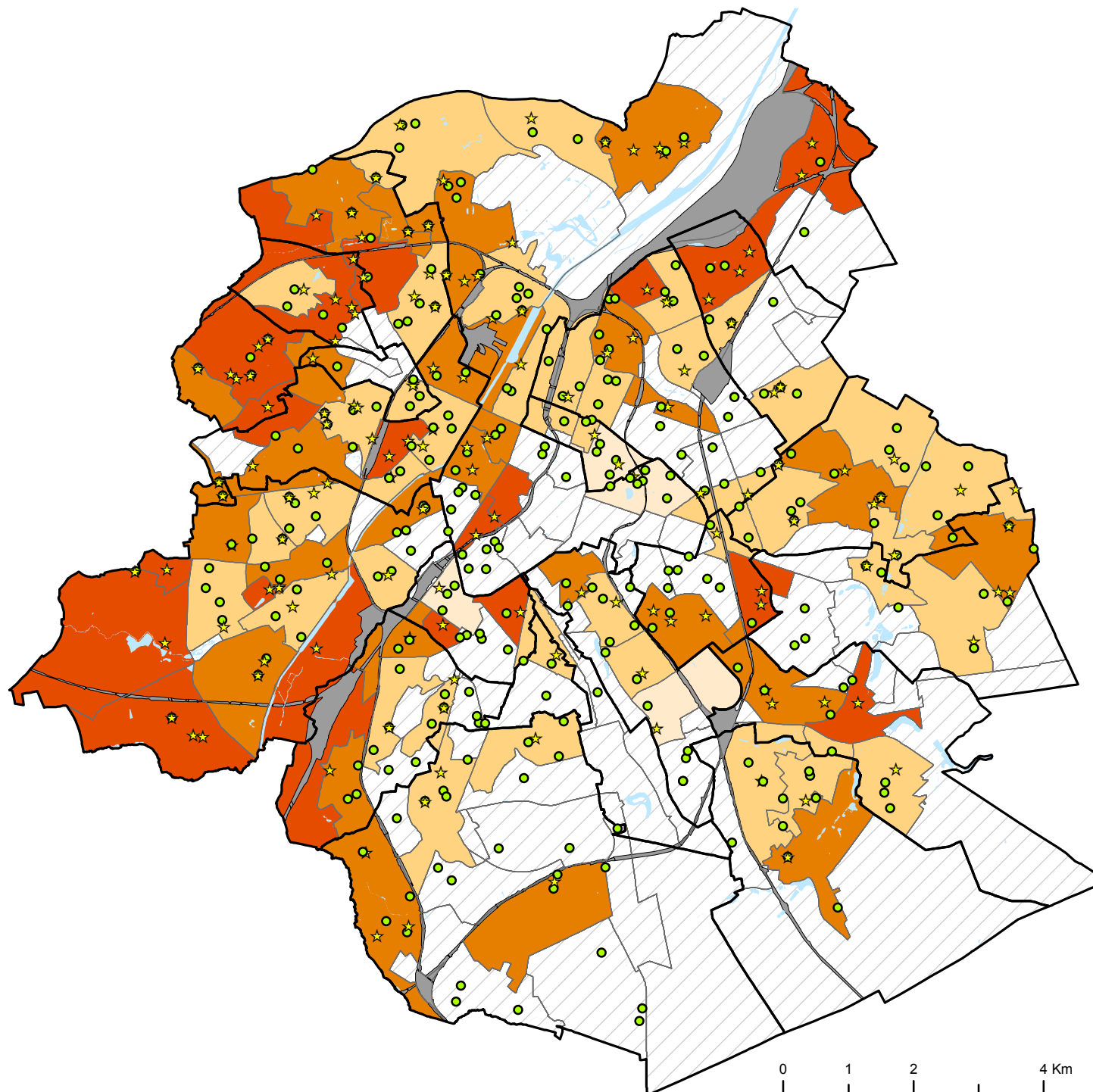
Franstalige scholen
 Nederlandstalige scholen

Gemeentegrenzen

Wijkgrenzen

Spoorweg

Water



Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

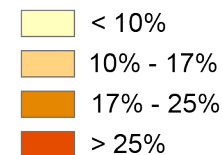


Vervaardigd met Brussels UrbIS©© - Distribution & Copyright CIBG

CARTOGRAFISCHE EN KWALITATIEVE INVENTARIS VAN DE VOORZIENINGEN EN DIENSTEN AAN DE BEVOLKING

KLEUTERONDERWIJS - KAART MC3 Analyse per wijk van domicilie Schooljaar 2009-2010

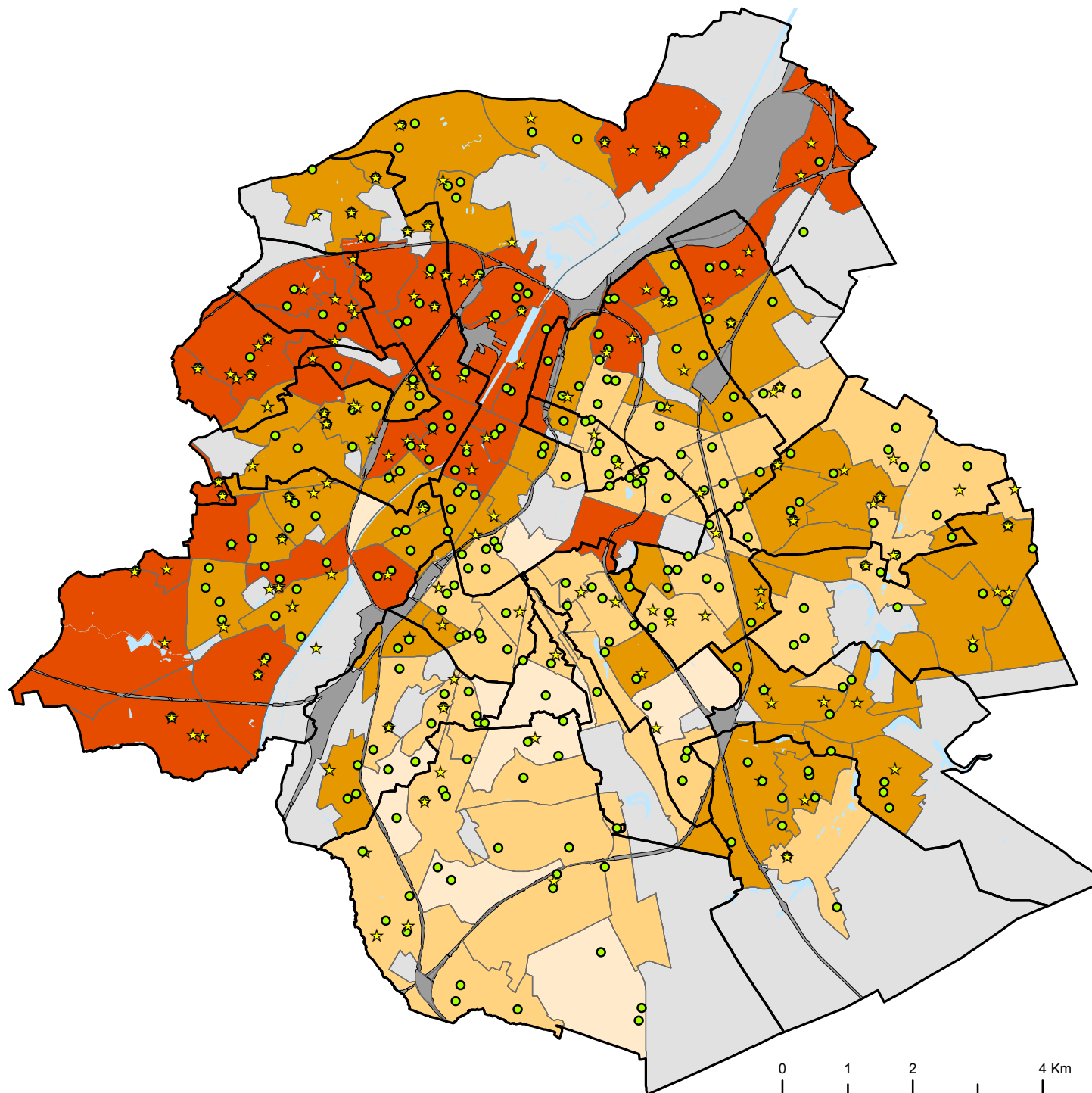
Aandeel leerlingen die zijn gedomicilieerd in de wijk
en die zijn ingeschreven in een Nederlandstalige
kleuterschool in het Brussels Gewest



Minder dan 30 kinderen (Frans. en Ned.
kleuteronderwijs) woonachtig in de wijk

● Franstalige scholen
★ Nederlandstalige scholen

□ Gemeentegrenzen
□ Wijkgrenzen
■ Spoorweg
■ Water



Bron : ETNIC / Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming